การศึกษากลวิธีการประพันธ์นวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ เรื่องจันทราอุษาคเนย์ ของวรรณวรรธน์

เทอสนุเตสาขา
วังท่าพระ

สำนักหอสมุดกลาง

โดย
นางสาวมนัสนันท์ สรรพัชญา
รหัสประจำตัว ๐๓๔๗๐๖๒

วิทยานิพนธ์
ห้าม
นำออกนอกห้องสมุด

รายงานการค้นคว้าเฉพาะบุคคลนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา ๒๕๕๐

สำนักหอสมุดกลาง

คณะกรรมการตรวจสอบรายงานการค้นคว้าเฉพาะบุคคล

ผู้ควบคุม	อาจารย์ พรสวรรค์	อัมรานนท์
กรรมการสอบ	อาจารย์ อรุณี	อัตตนาถวงษ์
กรรมการตรวจรูปแบบ	อาจารย์ อรุณี	อัตตนาถวงษ์
ประธานกรรมการสอบ	อาจารย์ ดร. ชัยณรงค์	กลิ่นน้อย

มหาวิทยาลัย ศิลปากร

คำนำ

ใครที่คิดว่าประวัติศาสตร์เหมือนยาขม หากลองอ่านนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์คงต้องล้มเลิกความคิดนี้ เพราะผู้เขียนได้นำประวัติศาสตร์ ตลอดจนตำนานที่เล่าสืบทอดกันมาในลักษณะของมุขปาฐะ มาสร้างสรรค์ผนวกรวมกับจินตนาการ จนกลายเป็นนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ที่สนุกสนานและคับแน่นไปด้วยสาระความรู้

จากส่วนผสมที่ลงตัวทำให้นวนิยายเรื่องนี้ได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักในหมู่นักอ่านอย่างแพร่หลาย ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษากลวิธีการประพันธ์ของนวนิยายเรื่องนี้ เนื่องจากกลวิธีการประพันธ์เป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้จันทราอุษาคเนย์เป็นนวนิยายที่มีความน่าสนใจชวนติดตาม และมีความน่าเชื่อถือในสายตารับรู้ของผู้อ่าน

รายงานการค้นคว้าเฉพาะบุคคลหัวข้อ การศึกษากลวิธีการประพันธ์นวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ เรื่องจันทราอุษาคเนย์ ของวรรณวรรธน์นี้ นำเสนอการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบของนวนิยาย ได้แก่ เนื้อเรื่องย่อ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร และฉาก อันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของนวนิยาย และการศึกษากลวิธีการประพันธ์ ซึ่งผู้ศึกษาเลือกศึกษาในประเด็นต่างๆ ได้แก่ การตั้งชื่อเรื่อง การเรียบเรียงข้อมูล การสร้างตัวละคร การสร้างฉาก และการสร้างความน่าเชื่อถือ ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์

นางสาวมนัสนันท์ สรรพัชญา

๒๓ กันยายน ๒๕๕๐

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการค้นคว้าเฉพาะบุคคลนี้คงไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี หากไม่ได้รับความเมตตาและความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายท่าน ตลอดจนสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้มอบทุนสนับสนุนการศึกษาและการทำวิจัย ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณในความกรุณามา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์พรสวรรค์ อัมรานนท์ ผู้ควบคุมรายงานการค้นคว้าเฉพาะบุคคล ที่ให้ความเมตตา และเป็นผู้ผลักดันให้รายงานการค้นคว้านี้เป็นผลงานวิจัย ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา และเพิ่มเติมในส่วนเนื้อหาที่ยังบกพร่อง ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งรายงานการค้นคว้าสำเร็จเป็นรูปเล่ม

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์อรุณี อัตตนาถวงษ์ กรรมการสอบและกรรมการตรวจรูปแบบ ที่กรุณาแก้ไขปรับปรุงข้อผิดพลาดในด้านการใช้ภาษา รวมไปถึงให้ข้อแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนตรวจทานรูปแบบ จนทำให้รายงานการค้นคว้ามีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. ชัยณรงค์ กลิ่นน้อย ประธานกรรมการสอบ

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์กรรณิการ์ วิมลเกษม อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาตราจารย์ ดร. อรวรรณ บุณยฤทธิ์ และคณาจารย์ในภาควิชาภาษาตะวันออกทุกท่าน ที่ให้ความเมตตา ให้คำแนะนำ และประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้ศึกษามาตลอดระยะเวลาสามปีครึ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาตราจารย์พจนา ฤทธิรงค์ และอาจารย์สาลินี มานะกิจ สำหรับกำลังใจและคำปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวของอาณาจักรฟูนันและเจนละ

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์นุชนภางค์ ชุมดี ที่เอื้อเฟื้อ และกรุณาสละเวลาตรวจสอบและชี้แนะเนื้อหาในส่วนที่กล่าวถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาตราจารย์รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง สำหรับคำปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวของพระเจ้าจิตรเสน

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์บุญเตือน ศรีวรพจน์ หัวหน้ากลุ่มภาษาและวรรณกรรม สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ ที่ให้ข้อมูลทางด้านภาษา และประสบการณ์การทำงานตลอดระยะเวลาฝึกงานสามเดือน รวมถึงมิตรภาพที่ได้รับจากพี่ๆ ที่สำนักฯ ทุกคน

ขอกราบขอบพระคุณ คุณวรรธนวรรณ จันทรจนา หรือ "พี่วรรธน์" ที่ได้สร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ และเสียสละเวลาในการให้ข้อมูล ให้คำแนะนำดีๆ ที่เป็นประโยชน์กับน้องคนนี้จนรายงานการค้นคว้าสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ที่สำคัญขอกราบขอบพระคุณ ป้ากับแม่ ที่คอยเป็นกำลังใจเวลาเหนื่อยและท้อ และป้าที่คอยซื้ออาหารมาบำรุงเวลาทำงานจนดึกดื่น

ขอขอบคุณมิตรภาพและน้ำใจที่ได้รับจากเพื่อนๆ แก๊งค์ผลไม้เม็ดเยอะทุกคน ทั้งน้องลิ้นจี่ น้องน้อยหน่า น้องขนุน น้องจำปาดะ และน้องแก้วมังกร รวมทั้งนางสาวศึกษาผู้ชักนำประสบการณ์การเป็นสาวน้ำปั่น

สุดท้ายขอขอบคุณ เจ้าชายจิตรเสน และตมิสา ที่เป็นแรงบันดาลใจ และจุดประกายไฟในการทำรายงายการค้นคว้านี้

นางสาวมนัสนันท์ สรรพัชญา

๒๓ กันยายน ๒๕๕๐

สำนักหอสมุดกลาง

มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์

สารบัญ

หน้า

คำนำ ..... ก

กิตติกรรมประกาศ ..... ข

สารบัญ ..... ง

บทที่

๑ บทนำ ๑

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ๑

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา ๔

ขอบเขตของการศึกษา ๔

ขั้นตอนการศึกษา ๔

แหล่งข้อมูล ๕

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ๕

๒ องค์ประกอบของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ ๖

เนื้อเรื่องย่อ ๖

โครงเรื่อง ๗

การเริ่มเรื่อง ๘

การดำเนินเรื่อง ๙

จุดวิกฤตของเรื่อง ๑๒

จุดสุดยอดของเรื่อง ๑๓

การคลี่คลายของเรื่อง ๑๔

การจบเรื่อง ๑๕

แก่นเรื่อง ๑๗

ตัวละคร ๒๓

ตัวละครหลัก ๒๔

ตัวละครรอง ๒๕

ฉาก ๒๗

ฉากในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ..... ๒๗

ฉากที่เป็นช่วงเวลาในปัจจุบัน ๒๙

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัย พะเยา

บทที่ หน้า

๓ กลวิธีการประพันธ์นวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ ๓๑
การตั้งชื่อเรื่อง ๓๑
จันทราอุษาคเนย์จากชื่อตัวละครหลัก ๓๒
จันทราอุษาคเนย์จากเนื้อเรื่องและฉากสำคัญของเรื่อง ๓๓
การเรียบเรียงข้อมูล ๓๔
เอกสารชั้นต้น ๓๕
เอกสารชั้นรอง ๔๒
การสร้างตัวละคร ๕๒
ตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นจากบุคคลที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ ๕๓
ตัวละครที่ผู้เขียนสมมุติขึ้น ๕๙
การสร้างฉาก ๖๓
ฉากเมืองโบราณในประวัติศาสตร์ ๖๔
ฉากสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชาวเมืองเศรษฐปุระ ๖๘
ฉากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ๗๓
ฉากธรรมชาติ ๗๕
การสร้างความน่าเชื่อถือ ๗๖
การบอกที่มาและเบื้องหลังของนวนิยาย ๗๖
การเขียนอ้างอิงแบบเชิงอรรถในเอกสารทางวิชาการ ๗๗
การนำเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในเรื่องมาแสดงในส่วนนำเรื่อง ๗๘

๔ คุณค่าของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ ๘๐

๕ บทสรุป ๘๘

บรรณานุกรม ๘๙

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ คือ นวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ซึ่งนำมาสร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดยใช้จินตนาการ ตัวละครมีทั้งที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์และที่สมมุติขึ้นใหม่แสดงบทบาทร่วมกัน[๑]

เถกิง พันธุ์เถกิงอมร ให้ความหมายของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เป็นนวนิยายประเภทที่ใช้เหตุการณ์จริงเป็นข้อมูลหลัก เป็นการบันทึกเรื่องราวข้อเท็จจริงที่ไม่แห้งแล้งจืดชืดเหมือนในบันทึกประวัติศาสตร์ แต่กลับมีชีวิตชีวาด้วยบทบาทของตัวละครที่มีตัวตนจริง มีรสชาติที่เร่งเร้าอารมณ์ให้ติดตาม ไม่ชวนเชื่อเหมือนอ่านประวัติศาสตร์ แต่เสน่ห์ที่ดึงดูดใจผู้อ่านนวนิยายประเภทนี้ คือ ความผูกพันที่เชื่อมั่นว่ากำลังอ่านเรื่องจริง มิใช่เรื่องแต่งหรือเรื่องสมมุติอย่างในนวนิยายประเภทอื่นๆ[๒]

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ (Historical Novel) จึงเป็นนวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ หรือเหตุการณ์ในอดีตช่วงใดช่วงหนึ่ง อันแสดงให้เห็นถึงหน้าที่สำคัญของจินตนาการในการตีความเหตุการณ์ที่ห่างไกลของมนุษย์ และความสามารถในการใช้ข้อเท็จจริงในเอกสารประวัติศาสตร์ ด้วยความช่วยเหลือของความนึกคิดเชิงจินตนาการ

วนิดา บำรุงไทย แบ่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ ๑) นวนิยายซึ่งอาศัยพฤติกรรมของบุคคลจริงในประวัติศาสตร์มาเป็นเค้าโครงเรื่อง ๒) นวนิยายซึ่งอาศัยยุคสมัยและสิ่งแวดล้อมเป็นฉากแล้วสร้างตัวละครให้ผจญภัยในยุคสมัยของเรื่อง ๓) นวนิยายที่ใช้ยุคสมัยและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นภูมิหลัง แล้วสร้างตัวละครเอกและพฤติกรรมต่างๆ โดยจินตนาการอย่างมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์[๓] ซึ่งตรงกับลักษณะของนวนิยาย

---

[๑] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ - ไทย** (กรุงเทพ: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๕), ๒๑๑.

[๒] เถกิง พันธุ์เถกิงอมร, **นวนิยายและเรื่องสั้น: การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์** (สงขลา: สถาบันราชภัฏสงขลา, ๒๕๔๑), ๑๘.

[๓] วนิดา บำรุงไทย, **ศาสตร์และศิลป์แห่งนวนิยาย** (กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๔), ๕๙.

เรื่องจันทราอุษาคเนย์ ผลงานลำดับที่สี่จากปลายปากกาของ "วรรณวรรธน์" นามปากกาของวรรธนวรรณ จันทรจนา

วรรธนวรรณ จันทรจนา สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จากโรงเรียนสตรีวัดระฆัง จากนั้นเข้าศึกษาปริญญาตรีในคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ขณะศึกษาปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงเคยเข้าร่วมงานเทศกาลบทละครเยาวชน และศึกษาเกี่ยวกับการเขียนบทละครที่ประเทศออสเตรเลีย ทำให้มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเขียนในลักษณะของงาน Performing Art วรรณวรรธน์เริ่มต้นทำงานที่สำนักงานกฎหมาย และได้บรรจุเข้ารับราชการในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ พร้อมๆ กับการศึกษาต่อระดับปริญญาโท ปัจจุบันรับราชการอยู่ศาลปกครอง ตำแหน่งพนักงานคดีปกครอง ระดับ ๗ หลังจากจบปริญญาโททางด้านกฎหมายมหาชนจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย[๔]

วรรณวรรธน์มีนิสัยรักการอ่านและฝึกฝนการเขียนมาตั้งแต่เด็กๆ และเมื่อไม่นานมานี้เองที่วรรณวรรธน์มุ่งมั่นจริงจังในการสร้างงานเขียนของตน จนออกมาเป็นผลงานนวนิยายเรื่องแรก "อัสวัด ราชันย์แห่งความมืด" เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ทั้งนี้ข้อมูลและประสบการณ์ส่วนหนึ่งมาจากสิ่งแวดล้อมที่มีบุคลากรในครอบครัวทำงานด้านโบราณคดี ทำให้ผลงานส่วนใหญ่ของวรรณวรรธน์ให้ทั้งความบันเทิงและความรู้ควบคู่กันไป

วรรณวรรธน์มีผลงานนวนิยายจนถึงปัจจุบันทั้งหมด ๖ เรื่อง ได้แก่ อัสวัด ราชันย์แห่งความมืด เส้นทรายสีเงิน ฤกษ์สังหาร จันทราอุษาคเนย์ บัลลังก์สายหมอก ทรายล้อมตะวัน และกำลังมีผลงานนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องล่าสุดที่โพสให้อ่านทางอินเตอร์เน็ตเรื่อง "ข้าบดินทร์" อีกทั้งยังมีผลงานหนังสือชื่อ "กว่าจะเป็นศาลปกครอง"

วรรณวรรธน์แต่งนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ขึ้นโดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากเรื่องเล่าบนโต๊ะกินข้าวของบิดา (คงเดช ประพัฒน์ทอง) เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ที่ได้เล่าถึงตำนานเรื่องราวของสองกษัตริย์ลูกพี่ลูกน้องแห่งดินแดนอุษาคเนย์ พระอนุชาที่เจริญชันษากว่าได้ยกดินแดนให้พระเชษฐา และแสวงหาดินแดนออกสู่ทะเล จนเข้ามาทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงของประเทศไทย ด้วยความตั้งใจที่อยากให้บุตรได้ลองเขียนนวนิยายที่มีที่มาจากจารึกและตำนานปรัมปรา[๕]

---

[๔] **วรรณวรรธน์ในผู้จัดการ** [Online], accessed 25 February 2550. Available from http://www.watcafe.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=385008&Ntype=5

[๕] สัมภาษณ์ วรรธนวรรณ จันทรจนา, ผู้เขียน, ๗ เมษายน ๒๕๕๐.

วรรณวรรธน์ได้นำเสนอนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ในรูปแบบของนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ กล่าวถึงเรื่องราวของตมิสานักศึกษาสาวคณะโบราณคดีคนหนึ่งที่หลุดยุคเข้าไปในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ บนดินแดนอุษาคเนย์ จนเกิดความรัก ความผูกพัน และพันธะสัญญากับเจ้าชายจิตรเสน ผู้เป็นจอมทัพใหญ่แห่งแคว้นเศรษฐปุระ ตมิสาได้นำทางเจ้าชายจิตรเสนไปสู่การแสวงหาดินแดนใหม่ของถิ่นอุษาคเนย์ ท่ามกลางสายใยความผูกพันของบิดาที่เพียรพยายามค้นหาบุตรสาวกลับคืนสู่วันเวลาปัจจุบัน

จันทราอุษาคเนย์เล่าขานเรื่องราวในยุคแรกเริ่มของอารยธรรมขอมโบราณ จากข้อสมมุติฐานหนึ่งทางโบราณคดีประวัติศาสตร์ ซึ่งต่อมารู้จักกันในนามของอาณาจักรเจนละหรือเจิ้นละ ตามการเรียกขานของชาวจีน อันเป็นรัฐยุคแรกที่เป็นต้นประวัติศาสตร์ของชาวกัมพูชา[๖] ดินแดนแห่งอารยธรรมผสมผสานระหว่างความเชื่อและเผ่าพันธุ์อันหลากหลาย บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและลำน้ำมูล

จากเรื่องเล่าบนโต๊ะกินข้าวของบิดา ผนวกกับเนื้อหาที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งจารึกจำนวน ๗ หลักของพระเจ้าจิตรเสน (มเหนทรวรมัน) ที่พบในประเทศไทย ได้แก่

๑. จารึกวัดศรีเมืองแอม จ.ขอนแก่น
๒. จารึกถ้ำภูหมาไน จ.อุบลราชธานี
๓. จารึกปากโดมน้อย จ.อุบลราชธานี
๔. จารึกปากน้ำมูล จ.อุบลราชธานี
๕. จารึกวัดสุปัฏนาราม จ.อุบลราชธานี
๖. จารึกถ้ำเป็ดทอง จ.บุรีรัมย์
๗. จารึกวัดชุมพล จ.สุรินทร์

วรรณวรรธน์ได้รังสรรค์และร้อยเรียงข้อมูลดังกล่าวออกมาเป็นนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ที่สร้างจินตภาพให้กับผู้อ่านได้อย่างน่าสนใจ จนได้รับเสียงเรียกร้องจากผู้อ่านทางอินเตอร์เน็ตให้มีการพิมพ์รวมเล่มขึ้น ทั้งนี้ก่อนจันทราอุษาคเนย์จะตีพิมพ์เป็นรูปเล่มนั้น ผู้เขียนนำเรื่องนี้ลงทางเว็บไซต์ของผู้เขียนก่อน (www.watcafe.com) เมื่อได้รับกระแสตอบรับเป็นอย่างดีจึงมีการตีพิมพ์เพื่อจำหน่าย แสดงให้เห็นว่าในแวดวงนักอ่านนวนิยายในปัจจุบัน

---

[๖] ธิดา สาระยา, **อาณาจักรเจนละ ประวัติศาสตร์อีสานโบราณ**, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๖), ๑๔.

มีผู้ที่ให้ความสนใจเรื่องราวในประวัติศาสตร์อยู่ไม่น้อย เพียงแต่การใช้ภาษาในเอกสารทางประวัติศาสตร์ไม่สามารถดึงดูดใจของผู้อ่านได้มากพอ

ผู้ศึกษาจึงเลือกศึกษากลวิธีประพันธ์ของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ เพื่อให้เห็นถึงกลวิธีการประพันธ์อันเป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้นวนิยายเรื่องนี้มีความน่าสนใจ สามารถดึงดูดใจผู้อ่านจนได้รับความนิยม และเป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านได้รับรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์แบบมีอรรถรสผ่านบันเทิงคดีอย่างนวนิยาย

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. เพื่อศึกษากลวิธีการประพันธ์ของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์

๒. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์

๓. เพื่อศึกษาคุณค่าของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์

ขอบเขตของการศึกษา

๑. ศึกษาจากนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ ของวรรณวรรธน์ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๔๙ โดยสำนักพิมพ์ ณ บ้านวรรณกรรม เล่มที่ ๑ และเล่มที่ ๒

๒. ศึกษาองค์ประกอบของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ ได้แก่ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร และฉาก

๓. ศึกษากลวิธีการประพันธ์ของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ ได้แก่ การตั้งชื่อเรื่อง การเรียบเรียงข้อมูล การสร้างตัวละคร การสร้างฉาก และการสร้างความน่าเชื่อถือ

๔. ศึกษาคุณค่าของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์

ขั้นตอนการศึกษา

๑. สำรวจข้อมูลที่เกี่ยวกับนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ และสืบค้นเพิ่มเติมจากเอกสารประวัติศาสตร์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา

๒. ติดต่อกับผู้เขียนทั้งทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์และนัดสัมภาษณ์ เพื่อที่จะได้ทราบแนวคิด วิธีการค้นคว้าหาข้อมูลของผู้เขียน ตลอดจนแรงบันดาลใจในการประพันธ์

๓. วิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูล

๔. สรุปผลการศึกษา

๕. นำเสนอผลงาน

แหล่งข้อมูล

๑. นวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ ของวรรณวรรธน์

๒. หนังสือวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์นวนิยายและนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

๓. หนังสือและเอกสารทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอาณาจักรขอมโบราณ

๔. ข้อมูลภาคสนามจากการสอบถามและสัมภาษณ์ ผู้เขียน ผู้รู้ และอาจารย์ในหมวดประวัติศาสตร์และภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษาองค์ประกอบและกลวิธีการประพันธ์ของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาอาคเนย์ ทำให้เห็นแนวทางการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากนวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ที่ได้มีการนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ทั้งจากจารึก และเอกสารทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการเรียบเรียงเรื่องราว รวมทั้งแรงบันดาลใจที่มาจากบุคลากรที่ทรงความรู้ในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้ผู้เขียนถ่ายทอดประวัติศาสตร์ออกมาในรูปแบบของงานวรรณกรรม ทำให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์ทั้งด้านสาระความรู้ และความบันเทิงตลอดจนเป็นแรงบันดาลใจให้ศึกษาเรื่องราวประวัติศาสตร์ได้อย่างเข้าใจยิ่งขึ้น

บทที่ ๒

องค์ประกอบของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์

การศึกษานวนิยายนั้นการเข้าใจถึงองค์ประกอบของนวนิยายในแต่ละเรื่องเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้อ่านจะต้องให้ความสนใจ ทั้งนี้เพราะผู้อ่านสามารถรับรสจากศิลปะการประพันธ์หรือที่เรียกว่าวรรณศิลป์ของนวนิยายได้นั้น จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับคุณลักษณะและองค์ประกอบต่างๆ ของนวนิยายก่อน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือพื้นฐานในการทำความเข้าใจเนื้อเรื่องตลอดจนประจักษ์แจ้งในสาระคุณค่า และรสแห่งความสนุกสนานของเรื่องต่อไป[๑]

ในฐานะที่เป็นเรื่องสมมุติหรือบันเทิงคดีประเภทหนึ่ง นวนิยายจะต้องมีองค์ประกอบที่ผสมผสานกันอย่างได้สัดส่วน จึงจะกลายเป็นเรื่องแต่งและนวนิยายที่สมบูรณ์พร้อมองค์ประกอบของนวนิยายส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วย แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร และฉากที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างมีเหตุมีผล และมีความหมายต่อภาพรวมทั้งหมดของเรื่อง[๒]

ดังนั้นในการศึกษาองค์ประกอบของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ ผู้ศึกษาจึงแบ่งหัวข้อในการศึกษาออกเป็น ๕ หัวข้อ ดังนี้

เนื้อเรื่องย่อ

ตมิสานักศึกษาสาวคณะโบราณคดีหลุดยุคจาก พ.ศ. ๒๕๓๙ เข้ามาในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ขณะเดินสำรวจภายในโบราณสถานถ้ำเป็ดทอง จังหวัดบุรีรัมย์ ทำให้ได้มาพบกับเจ้าชายจิตรเสนแห่งเมืองเศรษฐปุระ จนต้องใช้ชีวิตอยู่ในดินแดนแห่งนี้ในฐานะนางห้ามของพระองค์ ท่ามกลางความห่วงใยและการพยายามตามหาร่องรอยการหายตัวไปของเธอจากอาจารย์ลาตินผู้เป็นบิดา

เจ้าชายจิตรเสนเป็นที่หมายปองของนางชวันจา นางผู้มีตำแหน่งเป็นถึงนางกัมพุชราช-ลักษมี ซึ่งจะต้องวิวาหะกับผู้ปกครองเมืองเศรษฐปุระในอนาคต ผนวกกับความที่เจ้าชายจิตรเสนเป็นผู้ที่มีความเก่งกล้าสามารถ ทำให้เกิดความหวาดระแวงในหมู่พราหมณ์ผู้เฒ่าและพระราชวงศ์ว่าพระองค์จะแย่งชิงบัลลังก์จากพระเชษฐา เจ้าชายภววรมัน เพื่อพิสูจน์ให้เห็นถึงความจงรักภักดี เจ้าชายจิตรเสนตัดสินพระทัยเดินทางออกจากเมืองเศรษฐปุระ เพื่อแสวงหาเส้นทางสู่ทะเลอันจะนำประโยชน์มาสู่เมืองและพระเชษฐาในอนาคต ด้วยความช่วยเหลือของตมิสาในฐานะผู้นำทาง

---

[๑] วนิดา บำรุงไทย, **ศาสตร์และศิลป์แห่งนวนิยาย** (กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๔), ๑๐๕.

[๒] ธัญญา สังขพันธานนท์, **วรรณกรรมวิจารณ์** (ปทุมธานี: นาคร, ๒๕๓๙), ๑๖๒.

จากที่ได้ใช้เวลาอยู่ใกล้ชิดและผ่านอุปสรรคต่างๆ มาด้วยกัน ก่อเกิดเป็นความรักความผูกพัน และวันหนึ่งตมิสาต้องกลับไปยังวันเวลาเดิมของตนซึ่งมีบิดาที่กำลังรอคอยการกลับมาของเธอ แต่เธอกลับเลือกที่จะใช้ชีวิตอยู่ในดินแดนแห่งนี้ต่อไป เพราะไม่อาจทอดทิ้งเจ้าชายจิตรเสน ผู้เป็นที่รักไปได้ในขณะที่พระองค์กำลังลำบาก

เมื่อพระเจ้าภววรมันสิ้นพระชนม์ เจ้าชายจิตรเสนได้ขึ้นครองบัลลังก์เป็นกษัตริย์ปกครองเมืองเศรษฐปุระที่มีดินแดนขยายออกไปด้วยพระปรีชาสามารถของพระองค์ ซึ่งต่อมาได้ถูกขนานนามว่า "อาณาจักรเจนละ" ตมิสากับเจ้าชายจิตรเสนได้ใช้ชีวิตอยู่ครองคู่กันในดินแดนขอมโบราณอย่างมีความสุขตราบจนกระทั่งชั่วลูกหลาน

โครงเรื่อง

อริสโตเติลได้ให้คำจำกัดความของโครงเรื่องในงานกวีศาสตร์ (Poetic) เมื่อวิเคราะห์ละครโศกนาฏกรรมว่าโครงเรื่อง คือ การจัดลำดับเหตุการณ์ (The ordered arrangement of incidents) เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในบรรดาองค์ประกอบทั้งหลายของเรื่อง[๓]

โครงเรื่องหรือพล็อตเรื่อง (Plot) จึงเป็นกลวิธีการนำเสนอเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในนวนิยายตามลำดับความเหมาะสม เป็นฉากๆ เป็นตอนๆ ตามที่ผู้เขียนได้วางแผนไว้ ทั้งนี้การเสนอเรื่องราวเป็นฉากหรือเป็นตอนไม่จำเป็นจะต้องเรียงตามลำดับเวลา แต่อาจสลับเวลาหรือสลับเหตุการณ์ รวมทั้งเสนอย้อนหลังหรือเสนอล่วงหน้าก็ได้ นอกจากนี้ยังเป็นข้อเท็จจริงที่ว่าไม่ว่านวนิยายจะประกอบด้วยจำนวนหน้าเป็นร้อยหรือเป็นพันจะมีเนื้อหาอยู่ในรูปของโครงเรื่องทั้งสิ้น[๔]

โครงเรื่องในนวนิยายส่วนใหญ่นอกจากจะมีโครงเรื่องสำคัญหรือโครงเรื่องหลัก (Main Plot) อย่างน้อยหนึ่งโครงเรื่องแล้ว ยังจะมีโครงเรื่องย่อยหรือโครงเรื่องรอง (Sub Plot) อีกหลายโครงเรื่องแทรกอยู่ภายในโครงเรื่องใหญ่ โดยโครงเรื่องรองอาจมีลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่จะช่วยขยายหรือสนับสนุนโครงเรื่องหลัก หรืออาจมีเนื้อหาตรงกันข้ามกับโครงเรื่องหลักก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้เขียนเป็นสำคัญว่าจะใช้โครงเรื่องรองแบบใดมาสนับสนุนโครงเรื่องหลักให้สมบูรณ์เด่นชัดยิ่งขึ้น

---

[๓] อิราวดี ไตลังคะ, **ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง** (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), ๓.

[๔] เถกิง พันธุ์เถกิงอมร, **นวนิยายและเรื่องสั้น: การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์** (สงขลา: สถาบันราชภัฏสงขลา, ๒๕๔๑), ๑๒.

นวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ก็เช่นเดียวกันที่ประกอบด้วยโครงเรื่องหลักและโครงเรื่องรอง เพราะจากลักษณะของเรื่องที่เป็นนวนิยายย้อนยุค ผู้เขียนจึงสร้างให้มีโครงเรื่องสองโครงเรื่องซ้อนกันแบบคู่ขนาน (Parallel) นำเสนอเรื่องราวในประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบันควบคู่กันไป ตัวโครงเรื่องหลักคือเรื่องราวในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ซึ่งมีตัวละครหลักมีบทบาทโลดแล่นอยู่ ส่วนโครงเรื่องรองคือเรื่องราวที่กล่าวถึงเหตุการณ์ในยุคปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๓๙) เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ จึงกล่าวถึงโครงเรื่องทั้งสองควบคู่กันไป

โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์จัดเป็นโครงเรื่องแบบปิด (Close Plot) คือเป็นโครงเรื่องที่มีการจบเรื่องหรือมีข้อยุติ[๕] มีความขัดแย้ง ตัวละครสำคัญจะต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่ต้องตัดสินใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ขัดแย้ง โดยเฉพาะช่วงที่เรียกว่าจุดวิกฤต (Crisis) ซึ่งตัวละครจะต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง หลังจากนั้นเหตุการณ์จะค่อยๆ คลี่คลายไปสู่ตอนจบของเรื่อง เพื่อให้เข้าใจถึงโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์อย่างชัดเจน จึงแบ่งโครงเรื่องตามการเคลื่อนไหวของเรื่องออกเป็นขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑. การเริ่มเรื่อง

การเริ่มเรื่องนั้นจัดว่าเป็นส่วนแรกที่จะสร้างความสนใจแก่ผู้อ่านให้อยากติดตามเนื้อเรื่องต่อไป โดยการเริ่มเรื่องอาจจะเริ่มด้วยการแนะนำตัวละคร สถานที่ หรือเหตุการณ์สำคัญ บางครั้งอาจเริ่มต้นด้วยความขัดแย้ง สถานการณ์ที่เป็นปัญหา หรือการปูเรื่องให้ดำเนินต่อไป[๖]

การเริ่มเรื่องของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์เป็นการเริ่มเรื่องด้วยฉาก ผู้เขียนได้เริ่มโครงเรื่องหลักและโครงเรื่องรองด้วยฉากหรือจุดเปิดเรื่องเดียวกัน นำเรื่องด้วยการบรรยายฉากธรรมชาติและที่ตั้งของเมืองเศรษฐปุระ เมืองของเจ้าชายจิตรเสน พระเอกของเรื่อง

> ดินแดนที่ยืนอยู่ตรงนี้ด้านหลังแนวเทือกเขาพานมดงเร็ก[๗] นอนขนัดทอดยาวจวบจนมาถึงรอยข้อต่อระหว่างปากน้ำมูลที่แยกตัวออกจากแม่น้ำโขงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้อีกไม่ไกล เป็นอาณาบริเวณที่สามารถสัมผัสถึงสายลมโชยพัดผ่านผิวเนื้อตัวให้ลูบไล้ประโลมใบหน้าได้อ่อนโยนละมุนละไมกว่าดินแดนผืนใด เสมือนประหนึ่งกระแสลมพยายามอธิบายจำแนกแจกแจงว่าได้เคยหอบผ่านต้นไม้ พืช ผัก เกสรดอกไม้ และแมลงต่างๆ มาตามระยะทางแสนไกลเกินกว่าจะนานับได้

---

[๕] เรื่องเดียวกัน, ๒๙๓.

[๖] ธัญญา สังขพันธานนท์, **วรรณกรรมวิจารณ์**, ๑๖๖.

[๗] พิมพ์ตามที่ปรากฏในต้นฉบับ

สายลมทั้งหลายที่ผ่านเส้นทางอันยาวนานได้พัดหอบฝุ่นละอองมาจากทุกพื้นผิว จากผิวกายผู้คนที่มีความแตกต่างที่ยืนบนดินแห้งแล้งอันไกลโพ้น จนถึงดินที่ชุ่มชื้นด้วยป่าฝน หอบผ่านเครื่องเทศ ลูกกระวาน นำพากลิ่นอาหารหมักจากดินแดนห่างไกล และประคองเศษฝุ่นจากปลายรวงข้าวสุกใกล้เก็บเกี่ยวของหุบเขาด้านนั้นเรื่อยไล่มา สายลมหอบกำจายฝุ่นละอองทั้งหลายมาตามเส้นทาง แล้วกอบกูยผสมผสานสิ่งเหล่านั้นมาระหว่างการเคลื่อนที่ลอยตัวของกระแสลมให้มาสิ้นสุดจรดแทบปลายพระนาสิกที่หยัดยืนบนผืนดินลุ่มกว้างของดินแดนถิ่น 'ใต้ลม'

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑)

เมืองเศรษฐปุระเป็นสถานที่ปรากฏตัวของตมิสา นางเอกของเรื่อง ซึ่งเป็นคนในยุคปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๓๙) ภพปัจจุบันเธอกำลังเดินสำรวจภายในโบราณสถานถ้ำเป็ดทอง จังหวัดบุรีรัมย์ แต่กลับหลุดยุคเข้ามาในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ อันเป็นเหตุให้ได้มาพบกับเจ้าชายจิตรเสน

เนตรวาวดั่งนิลน้ำหนึ่งกราดมองดูห่อผ้าก่อนเปล่งสุรเสียงหฤหรรษ์ที่ได้ทำการสมดั่งตั้งหทัยแต่แรกได้สำเร็จ พานางหนีมาไกลถึงเพียงนี้ไม่อาจมีผู้ใดล่วงรู้ติดตามได้ พราหมณ์สองคนที่ติดตามมายังใจสั่นไม่วายกับการกระทำ อุกอาจของผู้เป็นพระบาทเหนือตน

วรองค์สูงใหญ่ปราดเปรียวทรุดลงนั่งในความมืดของพื้นพนา ก่อนหัตถ์เรียวยาวจะค่อยคลี่แพรเนื้อเนียนออกให้คนด้านในห่อผ้าได้สูดลมหายใจผ่อนคลายความตื่นระทึก

ท่ามกลางแสงรัชนี ผิวเนื้อขาวละเอียดเสียยิ่งกว่าดวงจันทราคืนเพ็ญปรากฏต่อเบื้องพระพักตร์ วงหน้าสวยสะเด่นจรัสถึงกับไปสะท้อนในฤทัยผู้แรกประสบราวกับเคลื่อนแผ่นดิน

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๗)

๒. การดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่องเป็นขั้นตอนที่ดำเนินสืบต่อมาจากการเริ่มเรื่อง มักมีรายละเอียดที่สำคัญอันจะขาดเสียมิได้คือปัญหาหรือความขัดแย้ง ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างการผูกปมที่จะนำไปสู่จุดวิกฤต ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในเรื่องอาจเป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับชะตากรรม หรือระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน ทั้งหมดนี้เรียกว่าความขัดแย้งภายนอก (External Conflict) นอกจากนี้คือความขัดแย้งภายใน (Internal Conflict) ซึ่งเป็นความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละครเอง[๕]

---

[๕] อิราวดี ไตลังคะ, **ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง**, ๔.

การดำเนินเรื่องของโครงเรื่องหลักในนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ ได้สร้างปัญหาหรือความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในเรื่อง อันสืบเนื่องมาจากการพบกันของตมิสาและเจ้าชายจิตรเสนในตอนเริ่มเรื่อง คือ การที่ตมิสาซึ่งเป็นคนในยุคปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๓๙) แต่กลับต้องมาใช้ชีวิตอยู่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ในฐานะนางห้ามของเจ้าชายจิตรเสน จนก่อเกิดเป็นความผูกพัน และความรักในที่สุด

เจ้าชายจิตรเสนกับบรรดาผู้หญิงที่แต่งตัวเหมือนภาพประติมากรรมตามปราสาทหินที่เกิดขึ้นพันกว่าปีก่อน หรือว่านี่เธอเพิ่งหลุดเข้ามาในห้วงมิติอดีตเหมือนนิยายที่เคยอ่านจริงๆ

ตมิสากลืนน้ำลายลงคออย่างยากเย็น ถ้าชายคนที่จ้องมองเธออยู่เมื่อครู่คือเจ้าชายจิตรเสน แสดงว่าเธอหลุดย้อนเข้ามาอยู่ในอดีตมากกว่าพันสามร้อยกว่าปี

เธอย้อนเวลาจากปี พ.ศ. ๒๕๓๙ มาไกลขนาดนั้นเชียวหรือเป็นไปไม่ได้

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๕๒ - ๕๓)

วรองค์สูงประทับนั่งบนพระที่ จ้องดูร่างบางอย่างอ่อนพระทัย วงหน้าสวยละไมก้มงุด เห็นทั้งแววหวาดกลัวทั้งประหม่าปะปน

"หายดีแล้วฤๅ"

"เพคะ" ตมิสาก้มหน้านิ่ง "คงเกิดความเข้าใจผิดอะไรกันบ้างแล้วกระมังเพคะ ฉัน ฉัน"

"ไม่ผิดหรอก เวลานี้ใครๆ เขาก็เรียกเจ้าว่า 'นางห้าม' ของเราทั้งสิ้น"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๑๙)

เป็นไปได้อย่างไรทำไมหัวอกข้าเมื่อครู่นี้ถึงได้หวั่นไหวแปรปรวนเหมือนมีลมพายุลูกใหญ่อัดอยู่ในกาย ความรู้สึกนี้มันห่างหายไปนานจากกายข้า นับแต่วันลั่นวาจาจะรับมอบนางชวันจาเป็นศักติก็จะมิรู้สึกรู้สากับสรีนางไหนเพื่อยกยอนางชวันจา **แล้วทำไมเมื่อครู่นี้ข้าถึงได้หวั่นไหวแปรปรวน แค่ได้ใช้วงแขนรัดร่างบางพร้อมเหลือบแลตาหวานระยับคู่นั้นอยู่แนบอุระก็เหมือนกับต้องมนตรา ก่อคลื่นปรารถนาเป็นพายุลูกใหญ่อัดแน่น หอบหมุนจนข้างในกายข้าราวคลุ้มคลั่งแทบล้นทะลัก เจ้าคนร่างระหงทำให้ข้าเป็นไปได้ถึงเพียงนี้เชียวหรือ**

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๖๙)

คิดแบบนี้ไปจะมีประโยชน์ตรงไหน **เธอไม่คู่ควรจะมาอยู่ตรงนี้เลยสักนิด เธอแค่หลุดเข้ามาที่นี่โดยบังเอิญ** แล้วพระองค์ก็ทรงสัญญาว่าจะพาเธอกลับไป สิ่งที่เกิดขึ้นเวลานี้มันเป็นแค่อารมณ์วูบวาบ อย่าให้มันเลยเถิดไปกว่านี้เลย **ก็บอกเตือนตัวเองซ้ำแล้วซ้ำเล่าอยู่อย่างนี้ถ้าเป็นอย่างนั้นเมื่อถึงเวลาที่จากเมืองนี้ไป หัวใจตัวเองจะเจ็บปวดหนักหนา อย่าได้คิดถึงพระองค์อย่างนั้นเลย** ตมิสาเอ่ยเชื่อฟังตัวเองสักครั้งเถอะ

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๔๔)

ความสุขของคนเราจักปรารถนาสิ่งใด ขอแค่ให้มีคนร่างใสนั่งลอยหน้าอยู่เคียงข้าง หัวใจก็อิ่มเอิบสว่างไสว เพียงเท่านี้ก็ไม่อยากคิดถึงเรื่องอื่นใดให้ยุ่งยากใจ ให้ใจหาย

นานวันไปคุ้นเคยกลายเป็นคนใกล้ชิด ยิ่งใกล้ชิดยิ่งกลายเป็นสนิทสนม เอื้อมมารั้งมือบอบบางเข้าไปแนบอุระหนั่นพราว

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๓๔๔)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า นวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ดำเนินเรื่องโดยค่อยๆ สร้างปัญหาหรือความขัดแย้งให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละคร เมื่อทั้งตมิสาและเจ้าชายจิตรเสนได้ใช้เวลาอยู่ใกล้ชิดกันต่างฝ่ายต่างประทับใจกันและกันจนก่อเกิดเป็นความรัก ความผูกพัน แต่ตมิสาเป็นคนจากอีกยุคหนึ่ง และเธอยังมีบิดาที่รอคอยการกลับไปของเธอ ทำให้เกิดปัญหาหรือความขัดแย้งขึ้นกับตัวละครหลักทั้งสองที่รักกัน และแม้จะไม่อยากแยกจากกัน แต่ก็ทำเช่นนั้นไม่ได้

"ฝ่าบาทหม่อมฉันไม่ใช่คนของที่นี่หากมีหนทางพาหม่อมฉันกลับได้ หม่อมฉันก็ใคร่จะขอกลับบ้านสักครั้ง"

"เรารับปากสิ่งใดก็จะยึดมั่นต่อสิ่งนั้นมิเคยคืนคำ"

เจ้าชายจิตรเสนตรัสพักตร์นิ่ง "แต่เมื่อเจ้าไปคงไม่มีวันหวนกลับใช่ไหม"

ประโยคสุดท้ายทำคนฟังได้แต่ใจหาย แล้ววรองค์สูงนี้จักเป็นเช่นไรเมื่อเธอจากไป เธอคงไม่มีวันได้เห็นเจ้าชายพักตร์ขรึมพระองค์นี้ไปอีกชั่วชีวิต มีใครอีกเล่าจะเฝ้าปกป้องดูแลเธอ ใครอีกเล่าจะมาขอให้เธอเล่าเรื่องทะเล เรื่องแผ่นดินกว้างใหญ่ ฟังเธอซ้ำแล้วซ้ำเล่าไม่รู้เบื่อ ถ้ากลับไปแล้วเธอจะคิดถึงพระองค์ขนาดไหน

ถึงเวลานี้ทำไมเธอถึงเป็นคนสับสนรวนเรนัก

"เมื่อพระองค์เจอทะเลก็ทรงมีเส้นทางใหม่ติดต่อพวกพ่อค้าชาวจีนได้ หม่อมฉันก็จะได้กลับบ้าน ได้กลับไปอยู่ในที่ที่หม่อมฉันจากมา เราสองคนก็จะได้ในสิ่งที่เหมาะสมของเราทั้งสองคนแล้วมิใช่หรือเพคะ"

สัญญาที่วาดหวัง แต่มิใช่สิ่งที่ปรารถนา

ต่างคนได้แต่กล้ำกลืนจิตใจที่แห้งผากของตนไปบน 'ความจริง' ที่ขวางกั้นด้วยม่านแห่งพันธะสัญญา ไฉนความคิดของคนเราจึงแปลกแยกกับตัวเองเสียมากมายได้เพียงนี้

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๓๔๒)

ส่วนการดำเนินเรื่องในโครงเรื่องรองนั้น ดำเนินเรื่องโดยการที่อาจารย์ลาติน บิดาของตมิสา นางเอกของเรื่อง ต้องมาทำงานและใช้ชีวิตอยู่กับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานโบราณคดีที่จังหวัดบุรีรัมย์ชั่วระยะเวลาหนึ่ง

บันไดระเบียงตึกที่ไม่เคยเปลี่ยนไปจากเมื่อสิบปีก่อน นอกจากสีสันที่ดูซีดหมองลงไปตามวันเวลาและการดูแลรักษาไปตามมีตามเกิดของเจ้าหน้าที่ แผ่นไม้ระบุป้ายชื่อหน่วยงานสีทองจืดๆ บนแผ่นสีเขียว "หน่วยงานโบราณคดี" แปะอยู่ด้านซ้ายมือ เขาวางร่มกางพาดบนพื้นก่อนจะรีบล้วงหยิบกระเป๋าหนังใส่เอกสารอย่างดีออกจากถุงพลาสติกท่าทางเงอะงะจนคนงานที่นั่งเฝ้าหน้าตึกนึกขันกับคนรูปร่างสูงใหญ่ยอมเปียกฝน แต่กลับทะนุถนอมกระเป๋าเอกสารของตัวเสียยิ่งกว่าจะดูแลให้ตัวเองไม่จับไข้ไปกับสายน้ำชุ่มโชก

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๐ - ๑๑)

ผู้เขียนได้สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละครอาจารย์ลาติน สืบเนื่องจากการที่เขาพยายามตามหาตัวบุตรสาวและเฝ้ารอคอยการกลับมาของเธอเป็นเวลากว่าสิบปี จนเมื่อมีการขุดพบรูปปั้นเทวนารีที่มีหน้าตาเหมือนกับตมิสา ทำให้เขามีความหวังว่าจะได้พบกับบุตรสาวอีกครั้ง แต่เมื่ออาจารย์ลาตินได้พบกับปู่โสม ทำให้เขาเกิดความคิดที่ว่าสิ่งที่ตนทำนั้นถูกต้องแล้วหรือ เพราะสิ่งที่เขาทำอาจเป็นการสร้างห่วงให้กับบุตรสาว ที่อาจใช้ชีวิตอย่างมีความสุขอยู่ในอีกภพชาติหนึ่งกลับต้องมาพะวงอยู่กับตน

มันจะมีอะไรเกิดขึ้นก็ช่าง แต่ตะมิของพ่อ พ่อเฝ้ารอวันได้เห็นหน้าลูกสาวของพ่ออีกสักครั้ง สิบปีมานี่ไม่มีสักวันที่พ่อคิดว่าตะมิจากพ่อไป นับแต่วันที่หาลูกไม่พบ พ่อก็ไม่เคยคิดว่าลูกจากไปจริงๆ คิดแต่ว่าตะมิยังอยู่กับพ่อตลอดเวลาไม่ได้หายไปไหน เพียงแต่ลูกไม่ได้ออกมาคุยกับพ่อ ไม่ได้มาส่งเสียงเจื้อยแจ้ว ปล่อยให้พ่อคิดถึงแต่ลูกสาวคนเดียวของพ่อตลอดมา

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๙๒)

๓. จุดวิกฤตของเรื่อง

จุดวิกฤตของเรื่อง หมายถึง เหตุการณ์หรือความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นเมื่อความขัดแย้งได้พัฒนามาจนถึงจุดสูงสุดหรือทางตัน[๕] แล้วทำให้ตัวละครต้องต่อสู้ หรือตัดสินใจเลือกระหว่างสิ่งสองสิ่งที่สำคัญ

จุดวิกฤตของโครงเรื่องหลักในนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ คือ เหตุการณ์หลังจากที่พระเอกและนางเอกของเรื่องรักกัน และใกล้ถึงเวลาที่ตมิสาจะต้องกลับไปยังวันเวลาเดิมของตน ทำให้ตมิสาต้องตัดสินใจเลือกระหว่างการที่ตนจะกลับไปหาบิดาในภพชาติปัจจุบัน กับการใช้ชีวิตอยู่ในดินแดนขอมโบราณกับชายที่ตนรัก

---

[๕] ธัญญา สังขพันธานนท์, **วรรณกรรมวิจารณ์**, ๑๖๗.

หัวใจเอยหยั่งรู้ความคะนึงหาของคนเบื้องหน้าแทบจะทุกลมหายใจ แต่อีกใจก็ยังหวั่นพะวงถึงเสียงของคุณพ่อที่เรียกหาลูกสาวคนนี้ เธอควรจะทำอย่างไรดี

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๓๔๒)

จุดวิกฤตของโครงเรื่องรองก็มีลักษณะเช่นเดียวกับโครงเรื่องหลัก ตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในยุคปัจจุบัน คือ อาจารย์ลาติน หลังจากได้รับฟังการบอกเล่าเรื่องราวของตมิสาจากปู่โสม ทำให้เขาต้องตัดสินใจว่าตนจะปล่อยวางในเรื่องของตมิสา หรือจะยังคงคิดและเชื่อต่อไปว่าสักวันบุตรสาวจะต้องกลับมาหาตน

อาจารย์ลาตินฟังนิ่งงัน ทุกคืนวันที่เรียกร้องตมิสากลับมาก็เพื่อตัวท่านเองหรอกหรือ ท่านมิเคยพะวงคิดถึงจิตใจของตมิสาจริงๆ ว่าสถานที่ที่ตมิสาไปอยู่นั้นมีความสุขดีแค่ไหน จึงเอาแต่เรียกร้องให้ลูกกลับคืน

"คนเราล้วนต้องรู้จักปล่อยวางบ้าง เมื่อเขาไปสู่สถานที่ดีที่ชอบของเขา เราควรอำนวยพรให้เขาเป็นสุขอยู่ในอีกภพภูมิหนึ่ง ก็ต้องทำใจ จะไปร้องไห้เหนี่ยวรั้งเขาทำไม"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๔๔๗ - ๔๔๘)

๔. จุดสุดยอดของเรื่อง

จุดสุดยอดของเรื่อง คือ จุดที่ตัวละครได้ตัดสินใจเลือกทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จนเป็นเหตุให้เกิดผลบางอย่างที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

จุดสุดยอดในโครงเรื่องหลักของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ คือ การที่ตมิสาตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตอยู่กับเจ้าชายจิตรเสนในภพอดีต แม้เธอจะรู้สึกผิดต่อบิดาและไม่อาจกลับไปยังวันเวลาเดิมของตนได้อีกก็ตาม

เธอต้องรออีกหลายเดือนหรือไม่มีโอกาสได้ประกอบพิธีกลับบ้านไปชั่วชีวิต แต่คนที่กำลังตกอยู่ท่ามกลางเพลิงสงคราม เธอจะผลักไสไปได้อย่างไร องค์จอมทัพที่ทรงเสียสละคุ้มครองเธอตลอดมา

ทรงส่งเธอกลับเพื่อให้เธอมีชีวิตที่ปลอดภัย พระองค์ทำทุกอย่างที่ผ่านมาเพื่อตมิสาคนนี้ แต่เธอกลับทอดทิ้งพระองค์ให้เจ็บปวดอ้างว้างอยู่ที่นี่หรือไร

น้ำตาหยดสุดท้ายเช็ดหายจากดวงหน้า มีเพียงแววตาเด็ดเดี่ยว จ้องหน้าพราหมณ์หนุ่มเขม็ง "ท่านวราหมิขอฉันกลับไปหาฝ่าบาทสักครั้งเถอะ"

"ไม่ได้องค์จิตรเสนมีบัญชาให้ส่งเจ้ากลับ ข้าไม่มีทางขัดพระบัญชาเด็ดขาด ถ้าเจ้ากลับเจ้าก็จะไม่สามารถมาประกอบพิธีคืนนี้ได้อีกนะตมิสา"

เหลือเพียงเสียงเดียวดังก้องอยู่ในหัวอก คุณพ่อยกโทษให้ตมิสาด้วยเถิด ตมิสากลับไปทั้งความรู้สึกติดค้างจิตใจแบบนี้ไม่ได้

ตมิสาพูดด้วยน้ำเสียงเด็ดขาดที่สุดในชีวิตของเธอ

"ฉันจะไม่กลับไปอีกแล้ว"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๔๑๑ - ๔๑๒)

จุดสุดยอดของโครงเรื่องรอง คือ การที่อาจารย์ลาตินตัดสินใจที่จะปล่อยวางเรื่องของตมิสา หลังจากที่เขาคิดได้แล้วว่าหากเขาเลิกพยายามตามหาตัวตมิสา จะทำให้ตมิสาหมดห่วงพะวงในตัวเขา และใช้ชีวิตอยู่ในอีกภพชาติหนึ่งอย่างมีความสุข

เรื่องราวตลอดอาทิตย์ที่ผ่านมามันมหัศจรรย์เกินไปกว่าที่ท่านจะเชื่อถือได้ หากปู่โสมคนนั้นถูกผีสิง ก็คงเป็นดวงวิญญาณที่พยายามบอกขานให้ท่านเข้าใจถึงสถานที่ที่ตมิสาหลุดเข้าไปอยู่ เมื่อตมิสามีความสุข ท่านเองก็ไม่น่าที่จะห่วงใย ไม่เรียกร้องให้กลับคืน จึงขอมาดูรูปเทวนารีนี้เป็นครั้งสุดท้าย ด้วยจิตใจสงบนิ่งไม่พะว้าพะวงให้กลับ

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๕๒๑)

๕. การคลี่คลายของเรื่อง

การคลี่คลายของเรื่องเป็นตอนที่สืบต่อจากจุดสุดยอด กล่าวคือเมื่อเหตุการณ์คับขันได้ผ่านไปแล้ว และผู้อ่านได้รับคำตอบที่รอคอยแล้ว ผู้เขียนจะค่อยๆ คลายปมปัญหาต่างๆ ของเรื่อง[๑๐]

ในเรื่องจันทราอุษาคเนย์หลังจากที่ตัวละครหลักของเรื่องได้ผ่านเรื่องราวและอุปสรรคต่างๆ มามากมาย ก็ทำให้ทั้งตมิสาและเจ้าชายจิตรเสนได้ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน เรื่องราวได้ค่อยๆ คลายความตึงเครียดลง โดยผู้เขียนได้ใส่ฉากที่สร้างความรื่นรมย์ให้เกิดขึ้นในบรรยากาศของเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"จะอาบน้ำไยไม่เรียกเรา"

ตมิสาสะดุ้งน้อยๆ

"ฝ่าบาทไม่เสด็จไปสรงน้ำทะเลอีกหรือเพคะ"

"ไม่แล้วหลายวันมานี่อาบน้ำทะเลตลอด มันเหนอะหนะเนื้อตัวนัก ไม่อาจคุ้นเคย"

ตมิสาหัวเราะขำ คนโปรดน้ำราวกับมัจฉาฉกรรจ์เพิ่งได้พานพบทะเลใหญ่กว้างไกล จึงเอาแต่สรงดำผุดดำว่ายจนเหล่าทหาร นางศฤงคารคนอื่นไม่ต้องทำอันใด เฝ้าแต่องค์จอมทัพเมื่อใดจะเริ่มเบื่อทะเล

---

[๑๐] เรื่องเดียวกัน, ๑๖๘.

ห้าม
นำออกนอกห้องสมุด

1104
2550
001
ฉ.1

"หม่อมฉันก็กราบทูลแล้วว่าการอาบน้ำทะเลจะไม่สะอาดเหมือนอาบน้ำจืดดอกเพคะ"

"นั่นสิ"

วรองค์สูงปลดฉลองภูษาทิ้ง หย่อนองค์ลงข้างร่างบางแล้วสวมรัดอย่างคะนึงหา กระแสน้ำบารายท่ามกลางหมู่แมกไม้ไหลวน

"ที่สำคัญเจ้าก็ไม่เคยลงไปอาบน้ำทะเลกับเราด้วยสักครา"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๔๖๕ - ๔๖๖)

ส่วนการคลี่คลายของโครงเรื่องรองในนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ คือ เหตุการณ์หลังจากที่อาจารย์ลาตินปล่อยวางและปลดห่วงกังวลเรื่องตมิสาลง

หนึ่งปีหลังจากวันนั้น อาจารย์ลาตินเดินทางไปทำวิจัยที่สเปนตลอดขวบปีเต็ม หัวข้อการวิจัยหนักหน่วงทำให้ท่านไม่ต้องไปครุ่นคิดเรื่องของลูกสาวที่สูญหายอยู่พักใหญ่ ประกอบกับชีวิตใหม่ ที่ต่างแดนทำให้ท่านเพลิดเพลินกับการทำงานและใช้ชีวิตที่นั่นอยู่บ้าง แม้จะไม่เทียบเท่ากับชีวิตเรียบง่ายที่เมืองไทย

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๕๕๒)

๖. การจบเรื่อง

การจบเรื่องของนวนิยายส่วนมากมักจะจบเรื่องเมื่อปัญหาต่างๆ ได้คลี่คลายลงเรียบร้อยแล้ว ในเรื่องจันทราอุษาคเนย์เมื่อปัญหาต่างๆ ได้คลี่คลาย ก็จบเรื่องลงด้วยการที่ตัวละครได้ประสบกับความสุข หรือที่เรียกว่า "Happy Ending" ผู้เขียนได้จบเรื่องของโครงเรื่องทั้งสองที่จุดจบเดียวกัน โดยให้อาจารย์ลาตินได้มองเห็นภาพของเรื่องราวในยุคขอมโบราณที่ตมิสาได้ใช้ชีวิตอยู่ในดินแดนนั้นจนแก่เฒ่าและให้กำเนิดบุตรที่ยิ่งใหญ่ "เจ้าชายอีศานวรมัน" ผ่านตัวรูปปั้นเทวนารี เป็นการเฉลยข้อสงสัยของอาจารย์ลาตินเกี่ยวกับการหายตัวของตมิสาให้หมดไป และได้หมดห่วงเมื่อเห็นบุตรสาวใช้ชีวิตอยู่ในอีกภพหนึ่งจนแก่เฒ่าอย่างมีความสุข

ภาพเบื้องหน้าเพิ่มความชัดขึ้น ร่างของเด็กผู้หญิงตัวน้อยไม่ถึงสองขวบกำลังลูบคลำข้อเท้าเทวนารีเหมือนจับอุบะที่ร้อยอยู่บนรูปปั้นล้อเล่นตามประสา ท่านใจหายวาบเมื่อเพ่งมองใบหน้าของเด็กสาวตัวน้อยคนนั้น หนูน้อยคนนั้นมีเค้าหน้าเหมือนตมิสาในตอนวัยเดียวกันไม่มีผิด ลูกสาวที่พ่อเคยอุ้มแนบอกมาตั้งแต่เด็กจนโต ทั้งรูปร่าง เส้นผม ผิดกันที่เด็กน้อยคนนั้นใส่เครื่องประดับคาดเอวเหมือนคนโบราณ รวมทั้งกำไลข้อเท้าทองคำทั้งสองข้างอันใหญ่ หนูน้อยคนนั้นเงยดวงตากลมวาวขึ้นจ้องหน้าท่านนิ่งขึง เหมือนตกใจที่เห็นคนแปลกหน้าแต่งตัวประหลาดเช่นกัน

สักพักหนึ่งเหมือนเสียงคนแก่เรียกขานอยู่ใกล้ๆ คำพูดที่ท่านไม่เคยได้ยินสำเนียงกระดกลิ้นระรัว แล้วปรากฏร่างหญิงชราห่มสไบคนหนึ่ง ค่อยๆ คลานเข้ามาอุ้มหนูน้อย

ขึ้นแนบตักอยู่ด้านหลังเทวนารี ด้านหลังยังมีผู้คนกำลังคลานหมอบพินอบพิเทาตามมาร่วมสิบคน ดูท่ายำเกรงหญิงชราผู้นั้นอยู่ไม่น้อย

หญิงชราเพ่งมองผ่านเทวนารีเข้ามาจนเหมือนจะเห็นท่าน ดวงหน้าในวัยร่วงโรย แต่ดูอิ่มเอิบเปี่ยมไปด้วยสง่าราศีและความสุข ดวงตาวาวคู่นั้น ให้ผันผ่านมาสิบปีหรือห้าสิบปี ท่านก็จดจำได้แม่นยำว่าเป็นดวงตาคู่เดียวกันกับของตมิสา ลูกสาวของท่านที่ห่างหายไปไกลแสนไกล ลูกสาวของท่านกลายเป็นหญิงชราวัยเจ็ดสิบปีที่อยู่ต่อหน้าท่านเวลานี้ หญิงชราร่างสั่นเทา ก่อนหยาดน้ำตาเริ่มเอ่อคลอ รอยยิ้มตื้นตันปรากฏขึ้นทั่วใบหน้า ทางนั้นได้มองเห็นท่านเช่นกัน

"อีศานมารับหลานเจ้าไป"

น้ำเสียงหญิงชราคุ้นหู สำเนียงเต็มไปด้วยอำนาจเรียกขานใครอีกคนที่อยู่ด้านข้างให้เอื้อมมารับเจ้าหนูน้อยในอ้อมแขน

ท่านเห็นชายฉกรรจ์ร่างสูงใหญ่วัยกลางคนทรุดตัวลงนั่งข้างหญิงชรา เอื้อมมือรับเด็กน้อยเข้าไปไว้ในวงแขน วงหน้าชายหนุ่มเรือนร่างสูงใหญ่ล่ำสันคนนั้นคมเข้มน่าเกรงขาม หันมาทางเบื้องหน้า เค้าหน้านั้นดูผาดๆ ละม้ายหญิงชรา หากสีดวงตาของชายหนุ่มนั้นกลับดำสนิทราวกับสีนิล มีแววอำนาจ ดุดัน รูปร่างสูงใหญ่กว่าคนทั่วไป แต่งกายด้วยผ้านุ่งอัดกลีบเป็นระเบียบ และใส่เครื่องประดับด้วยอัญมณีแพรวพราว รัดเอวด้วยผ้าสีแดงชาด ห้อยชายสองข้างยาวลงมาละถึงปลายข้อเท้า อาจารย์ลาตินถึงกับขนลุก เพราะจดจำได้ว่าลักษณะการแต่งกายเช่นนั้นบ่งบอกถึงเครื่องแต่งกายระดับกษัตริย์โบราณ และข้างชายคนนั้นหญิงชราผู้นั่งพับเพียบแทบพื้นจับจ้องมองหน้าท่านไม่ไหวติงไม่ใช่ใครอื่นใด

"ตมิสา"

ท่านเปล่งเสียงเรียกได้เท่านั้นถึงกับตื้นตันจนเอ่ยคำพูดอะไรไม่ถูก กลุ่มควันสีขาวที่จ้าจัดเริ่มจางตา เสียงดนตรีที่ชัดเจนเริ่มหรี่เบาลงช้าๆ เหมือนคลื่นภาพที่เดินทางมาถึงนั้นกำลังเลือนห่างออกไป ร่างชราที่นั่งอยู่เบื้องหน้าดวงตาเป็นประกายรีบพนมมือก้มลงกราบท่านไปบนพื้นผ้าดาดสีขาวสะอาดตา แลเห็นถนัดลูกปัดสีสดใสยังคล้องรัดวงข้อมือจวบจนบัดนี้

"ลูกปัดลายเดียวกับเทวนารี"

หญิงชราเงยหน้าขึ้นมองดูท่านด้วยความตื้นตันใจ ดวงตาคู่นั้นเปล่งเปี่ยมด้วยประกายความสุข

"คุณพ่อ" เสียงขานรับเบาๆ

เหมือนกระแสน้ำอุ่นไหลอาบท่วมหัวใจแห้งแล้งที่เฝ้าตามหามาเนิ่นนาน ท่านเห็นตมิสาในวัยชรานั่งยิ้มสะอื้นไห้ตื้นตันใจที่ได้พบเห็นท่านอีกครั้ง แม้จะเป็นเสี้ยววินาทีสั้นๆ แต่ภาพนั้นช่างแจ่มชัดเหลือเกิน ใช่ตมิสาลูกพ่อจริงๆ ไม่ว่าจะผ่านไปเพียงไหน พ่อย่อมจำลูกสาวของพ่อได้แม่นยำ ลูกสาวพ่อไม่ว่าเวลาไหนก็ยังดูเป็นเด็กเล็กเหมือนวันแรกที่ลูกเกิดมา

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๕๕๔ - ๕๕๗)

แก่นเรื่อง

แก่นเรื่องหรือ “Theme” หมายถึง ทรรศนะ เจตนารมณ์ หรือวัตถุประสงค์ของผู้เขียนที่มุ่งแสดงต่อผู้อ่านโดยแฝงอยู่ในนวนิยายเรื่องนั้นๆ แก่นเรื่องจึงเปรียบเสมือนหัวใจของเรื่อง เพราะเป็นแกนหลักในการเขียนที่ผู้เขียนใช้ในการวางโครงเรื่อง สร้างตัวละคร สร้างฉากและบรรยากาศ รวมไปถึงกลวิธีการเล่าเรื่อง

จึงกล่าวได้ว่าแก่นเรื่องคือความคิดหรือความหมายกลางของเรื่อง แก่นเรื่องจะทำหน้าที่รวมประเด็นต่างๆ ของโครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก มุมมอง สัญลักษณ์ และส่วนประกอบอื่นๆ ของเรื่องให้เป็นจุดเดียวกัน นวนิยายบางเรื่องจะกล่าวถึงแก่นเรื่องอย่างชัดเจน แต่นักเขียนสมัยใหม่ส่วนมากจะเสนอแก่นเรื่องเป็นนัย จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้อ่านที่จะต้องตีความและหยิบยกสาระเอาเองว่าแก่นเรื่องของนวนิยายเรื่องนั้นคืออะไร ดังนั้นการตัดสินความหมายที่ซุกซ่อนอยู่ จึงต้องมีความพยายามมาก เหตุผลประการหนึ่งก็คือแก่นเรื่องจะหลอมละลายไปกับส่วนต่างๆ ของเรื่อง ด้วยเหตุนี้ผู้อ่านจึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบถึงความสัมพันธ์ของส่วนประกอบ ตลอดจนพิจารณางานทั้งเรื่อง แล้วจึงตัดสินว่าแก่นเรื่องอยู่ตรงไหนด้วยการวิเคราะห์อย่างใกล้ชิด[๑๑]

แก่นเรื่องหรือวัตถุประสงค์ของผู้เขียนนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์นั้น จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนมีเจตนาในการนำเสนอภาพและเรื่องราวประวัติศาสตร์ของอาณาจักรโบราณในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒ โดยเน้นเรื่องราวของอาณาจักรเจนละ ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้เขียนได้สร้างโครงเรื่อง ตัวละครหลัก และฉากของเรื่อง ที่สามารถทำให้ผู้อ่านได้เห็นภาพ และรับรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ผ่านบทสนทนาของตัวละคร การบรรยายฉาก และการดำเนินเรื่อง ทั้งหมดนี้ก็เพื่อที่จะพยายามอธิบายให้ผู้อ่านได้รับรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในช่วงนี้ ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ที่ค่อยข้างเลือนราง และไม่ค่อยจะได้รับการกล่าวถึง

> “ชุมชนที่อยู่ในประเทศเรามีการอยู่อาศัยกันมาหลายยุคหลายสมัย บริเวณแถบนี้มีอารยธรรมโบราณเคยเจริญรุ่งเรืองมานับไม่ถ้วน ในปัจจุบันเราอาจจะถือว่าประเทศไทยเรามีความเป็นประวัติศาสตร์นับแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๙ หรือสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี แต่ก็ปรากฏร่องรอยว่ามีอารยธรรมที่เคยเจริญรุ่งเรืองเก่ากว่านั้นมาก่อนหลายร้อยปี มีทั้งขอมเจนละ ฟูนัน แม้กระทั่งกลุ่มคนก่อนประวัติศาสตร์ ผืนแผ่นดินใต้เท้าของเราล้วนมีคำอธิบายบอกเล่าถึงผู้คนที่เคยมีชีวิต เคยอาศัย เคยกินอยู่ ตั้งรากปักฐานมาก่อนหน้าเรา ทั้งนั้น พวกเขามีอารยธรรม มีตัวหนังสือ มีการเรียนรู้ และถ่ายทอดสืบต่อลูกหลานก่อนเรามานานกว่าพันปี มีชุมชนและศาสนาหลากหลาย ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ต่างเจริญเฟื่องฟูบนแผ่นดินผืนเดียวกัน” ...

---

[๑๑] เถกิง พันธุ์เถกิงอมร, **นวนิยายและเรื่องสั้น: การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์**, ๑๑ - ๑๒.

"ว่าไปแล้วเราเองก็มีอารยธรรมเก่าแก่ไม่แพ้แถบอียิปต์เลยนะครับ"

"ก็จริงอารยธรรมสมัยก่อนของดินแดนแถบนี้มีความยิ่งใหญ่ไม่แพ้กันหรอก แต่เป็นกลุ่มเผ่าที่รักสงบ ฝากชีวิตไว้กับสายน้ำ จากแม่น้ำโขงหรือแม่น้ำมูล มีการเดินเรือ การบูชาสถานที่ศักดิ์สิทธิ์จากธรรมชาติมากกว่าก่อสร้างสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่ ใครจะไปคิดว่ารอบบริเวณที่เรากำลังนั่งคุยอยู่เวลานี้ภูมิประเทศเป็นป่าชุ่มชื้นก็จริง แต่บริเวณนี้ก็ไม่ได้เป็นป่าชื้นที่เงียบสงัด ในสมัยโบราณละแวกนี้มีกลุ่มผู้คนอาศัย มีสังคม มีชุมชน มีเรื่องราวของผู้คนมากมายติดต่อทำมาค้าขายระหว่างชุมชนตามลุ่มแม่น้ำต่อเนื่องกันมานานนับพันปีแล้ว"

"ลองวาดภาพย้อนเวลาถอยหลังไปไกลเกินกว่าชุมชนที่เรารู้จักคุ้นเคยในปัจจุบัน ผู้คนที่ยังอยู่ในแผ่นดินผืนนี้มีการทำนา ทำไร่ หาเลี้ยงครอบครัว ชุมชนต่างๆ ไม่ใช่ร้อยคน แต่เป็นหมื่น เป็นแสนคน ในแต่ละเมืองนั้นๆ การควบคุมปกครองผู้คนเหล่านั้นไม่ใช่เรื่องที่จะดูแลเป็นหมู่เหล่าธรรมดา แต่ต้องมีระบบ มีความเชื่อทางศาสนาเข้ามากำกับ ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ นั้น อาณาจักรที่รุ่งเรืองคืออาณาจักรฟูนัน อาณาจักรนี้มีความเจริญและยิ่งใหญ่มากในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ บริเวณอิทธิพลของอาณาจักรฟูนันมีตั้งแต่อ่าวตังเกี๋ยเข้ามาบรรจบถึงอารยธรรมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และนับถือลัทธิไศวนิกายของศาสนาพราหมณ์สลับกับพุทธศาสนา ในการปกครองสมัยนั้นมีกลุ่มเมืองย่อยๆ ที่อยู่กันกระจัดกระจาย มีหัวหน้าชุมชนดูแลควบคุมลดหลั่นกันไป โดยชนชั้นปกครองเป็นเชื้อสายของกษัตริย์ที่ปกครองอาณาจักรฟูนันขณะนั้น"

"ประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๑ พระเจ้าโกณฑิญญะชัยวรมัน ผู้ปกครองของอาณาจักรฟูนันได้สิ้นพระชนม์ลง เจ้าชายคุณวรมัน พระโอรสของนางกุลประภาวดี ชายาพระองค์แรกจึงได้เสวยราชสมบัติสืบต่อจากพระบิดา กษัตริย์พระองค์นี้เป็นผู้ประเสริฐนักสร้างบ่อน้ำและก่อร่างสร้างความเจริญให้แก่ประชาชนมากมาย ทั้งการถมที่ลุ่มน้ำท่วมขังของดินแดนแถบนี้ให้เป็นที่ราบเพื่อประชาชนได้เข้าไปอยู่อาศัยและทำไร่กันเพื่อยังชีพ"

"ไม่กี่ปีหลังจากพระเจ้าคุณวรมันทรงขึ้นครองราชย์ ทรงยึดถือนโยบายปกครองประเทศ โดยสร้างความเจริญให้แก่อาณาจักรยิ่งใหญ่แห่งนี้ด้วยการช่วยเหลือประชาชนนั้นกลับเป็นการสร้างความไม่พอพระทัยให้แก่พระเชษฐาของพระองค์ที่ร่วมชนกนาถองค์เดียวกัน แต่เกิดแก่พระสนมกันชุลาคือ 'เจ้าชายรุทรวรมัน' เจ้าชายรุทรวรมันนี้ทรงเจริญพระชันษากว่าแต่ไม่ได้รับการสืบทอดราชบัลลังก์" ...

"อาจารย์เล่าสนุกจริงค่ะหนูเจียวอ่านจากตำราไม่เห็นน่าสนุกอย่างนี้เลย" หนูเจียวเจ้าหน้าที่สาวในห้องนั้นนั่งท้าวแขนฟังอาจารย์สูงวัยเล่าเรื่องราวในอดีตอย่างตั้งอกตั้งใจ

"ผมก็เล่าจากการผูกเรื่องตามหลักฐานที่เราศึกษาอยู่นั่นแหละหนูเจียว"

"แล้วอย่างนี้ช่วงนั้นคงจะเป็นรอยต่อของอาณาจักรฟูนันถึงล่มสลายใช่ไหมคะ"

"ใช่" อาจารย์สูงวัยพยักหน้า

"หลังจากอาณาจักรฟูนันล่มสลายก็จะเริ่มเข้าสู่ช่วงอาณาจักรเจนละ แล้วแบ่งออกมาเป็นเจนละบก - เจนละน้ำ ที่วิวัฒนาการมาเป็นอาณาจักรขอมที่ตั้งอยู่ในบริเวณของประเทศกัมพูชาปัจจุบันใช่ไหมคะอาจารย์"

"ถูกต้อง อาณาจักรเจนละที่ว่าเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่มากเจริญรุ่งเรืองในพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๒ ก่อนที่อาณาจักรขอมจะเรืองอำนาจช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๕ อารยธรรมของเจนละนี้เคยครอบคลุมพื้นที่แถบเอเชียอาคเนย์ทั่วแคว้นอินโดจีน ทั้งประเทศเวียดนาม ลาว กัมพูชา แล้วยังเลยเข้ามาถึงประเทศไทยในบริเวณภาคตะวันออกและมาถึงภาคกลางของไทยเราในปัจจุบัน"

"แล้วอาณาจักรเจนละและอาณาจักรฟูนันนี้มีความเกี่ยวพันถึงกันอยู่มากเลยใช่ไหมครับ"

อาจารย์ลาตินเริ่มเปิดเรื่องเล่าต่อไป

"ใช่ เพราะกษัตริย์ที่ปกครองอาณาจักรฟูนันในช่วงท้ายนั้นมาจากราชวงศ์โกณฑิญญะ โกณฑิญญะสายที่ปกครองเมืองหลักของอาณาจักรฟูนันที่ชื่อเมืองวยาธปุระนั้น เรียกตัวเองว่าเป็นโกณฑิญญะสายพระสุริยา กราบไหว้บูชาพระอาทิตย์ แล้วส่งเชื้อสายราชวงศ์โกณฑิญญะสายอื่นๆ ไปครองอยู่เมืองเล็กเมืองน้อยที่เป็นเมืองในปกครองของฟูนัน พอหลังจากที่พระเจ้ารุทรวรมันขึ้นครองราชย์ในอาณาจักรฟูนันแล้ว ข่าวการสิ้นพระชนม์ของพระเจ้าคุณวรมันได้แพร่กระจายไปทั่วชุมชนน้อยใหญ่ ชุมชนเหล่านั้นในปกครองของอาณาจักรฟูนันหลายฝ่ายไม่ค่อยจะพอพระทัยพระเจ้ารุทรวรมันที่กระทำการอุกอาจเพื่อแย่งชิงบัลลังก์ ตลอดจนเครือญาติในราชวงศ์โกณฑิญญะหลายๆ สาย ก็เริ่มมีกระแสความไม่พอใจในการกระทำจ้วงจาบของพระองค์ จึงแสดงกิริยาต่อต้านอยู่เงียบๆ

กระแสการต่อต้านภายใต้การปกครองของอาณาจักรฟูนันก่อขึ้นประดุจคลื่นเบื้องล่างใต้น้ำสงบนิ่ง ในกลุ่มเชื้อพระวงศ์ที่แสดงกิริยาต่อต้านในช่วงเวลานั้น มีกลุ่มใหญ่อยู่ที่เมืองเศรษฐปุระ อยู่ทางตอนเหนือของวยาธปุระห่างกันไม่ไกล เมืองนี้คือบริเวณเดียวกับเมืองจำปาศักดิ์ในลาวปัจจุบัน เมืองเศรษฐปุระช่วงเวลานั้นมีลูกหลานสายราชวงศ์โกณฑิญญะอีกสายหนึ่งไปปกครองอยู่ แต่ที่น่าสังเกตคือเมืองเศรษฐปุระนี้มีประเพณีผูกพันกับชาวพื้นเมืองที่เป็นชาวกัมพุชท้องถิ่น ดังนั้นเวลาเจ้าเมืองจะขึ้นครองเมืองเศรษฐปุระจึงต้องสมรสกับลูกสาวที่สืบเชื้อสายมาจากชาวกัมพุชจึงจะขึ้นครองเมืองได้ โดยพระเจ้าศรีสารวเคามะเป็นเชื้อสายโกณฑิญญะที่มาปกครองอยู่เมืองเศรษฐปุระ มีราชโอรสสองพระองค์คือ 'พระเจ้าปฤถิวีน' และ 'เจ้าชายวีระวรมัน' เมื่อพระเจ้าศรีสารวเคามะสิ้นพระชนม์ พระเจ้าปฤถิวีนพระเชษฐาจึงได้ครองบัลลังก์สืบต่อมา"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๑๗ - ๒๓)

จากตัวอย่างข้อความที่ยกมาข้างต้นเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนต้องการอธิบายเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ให้ผู้อ่านได้รับรู้โดยผ่านบทสนทนา หรือการบอกเล่าของตัวละครให้ผู้อ่านได้ค่อยๆ ซึมซับความรู้ทางประวัติศาสตร์ยุคแรกเริ่มของดินแดนขอมโบราณที่มีวิวัฒนาการจากกลุ่มคนก่อนประวัติศาสตร์ จนกลายมาเป็นอาณาจักรต่างๆ เช่น ฟูนัน เจนละ เจนละบก - เจนละน้ำ มีการผูกเรื่องให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินสนุกสนานควบคู่กันไป

นอกจากแก่นเรื่องที่ปรากฏแล้ว ในนวนิยายเรื่องหนึ่งอาจมีความคิดรองที่เพิ่มเติมสีสันและอรรถรสให้กับนวนิยายเรื่องนั้นๆ มากยิ่งขึ้น ความคิดรองของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อถึงผู้อ่านนอกจากเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ คือ เรื่องราวของความรัก "รักคือการเสียสละ"

นวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ได้นำเสนอเรื่องราวของความรักหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นความรักระหว่างชายหญิงของเจ้าชายจิตรเสนกับตมิสา ที่มีอุปสรรคเป็นความแตกต่างทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ความรักระหว่างบิดากับบุตรของอาจารย์ลาตินกับตมิสา ที่แม้จะอยู่ต่างภพแต่สายใยความผูกพันก็สามารถสื่อถึงกันได้ และความรักระหว่างพี่น้องที่เจ้าชายจิตรเสนมีต่อพระเจ้าภววรมัน แม้แต่อำนาจที่หลายคนใฝ่ปองก็ไม่อาจทำลายสายสัมพันธ์ โดยความรักเหล่านี้ล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสียสละทั้งสิ้น

ในเรื่องความรักระหว่างชายหญิงนั้น ด้วยความที่ตมิสา นางเอกของเรื่อง เป็นคนยุคปัจจุบันที่หลุดยุคเข้ามาในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ในเมืองศรีษฐปุระ ทำให้วันหนึ่งเธอต้องกลับไปใช้ชีวิตในวันเวลาเดิมของตน ทั้งๆ ที่ เจ้าชายจิตรเสนรักตมิสา แต่เขาก็ยอมเสียสละเพื่อให้คนที่ตนรักได้กลับไปหาบิดาที่เธอเฝ้าคิดถึง แม้จะรักมากเพียงใดแต่ก็ต้องหักห้ามใจ

> เห็นไหล่บางสะท้านสะอื้นอยู่หนักหน่วง
> เจ้าเป็นเช่นไรฤาเจ้าตมิสาจึ่งนั่งร้องไห้เพียงลำพัง
> แม้จะแสร้งว่าเริงเจ้าคารมอยู่ตอหน้าพักตร์ แต่ยามปลอดคน ปลอดการงานก็ปลีกมาซุกตัวเช่นนี้หรือ
> พระองค์รีบหันหลังพิงองค์ข้างบันไดสะท้อนหทัย
> **ข้านั้นยิ่งกว่าปรารถนาจะให้เจ้าอยู่ที่นี่ตลอดไป เมื่อเห็นเจ้าเป็นเช่นนี้ ข้าจะเอ่ยคำขอร้องได้อย่างไร เพราะเจ้ายังตัดใจจากบ้านที่เจ้าจากมาไม่ได้**
> **เจ้าจันทราเอ๋ยนักรบอย่างข้าไม่เคยหวั่นหทัยต่อผู้ใด แต่กับเจ้าทำไมข้าไม่อยากบีบบังคับเหนี่ยวรั้ง ไม่อยากทำสิ่งใดให้ขัดเคืองใจ หรือทำให้เจ้าปราศจากความสุขและรอยยิ้มสดใส**
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๓๓๘)

"ทรงอนุญาตให้ตมิสากลับบ้านหรือเพคะ"

"เราจะรั้งเจ้าไว้ทั้งชีวิตได้อย่างไร ในเมื่อใจเจ้ายังพะวงถึงบิดาเช่นนี้"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๓๗๘)

"ตมิสา วันพรุ่งก็คือวันขึ้นสิบสามค่ำแล้วหนา"

"หม่อมฉันอยากกลับบ้าน แต่ไม่อยากกลับไปในลักษณะเช่นนี้"

สายเนตรหม่นจ้องเธอแนบนิ่ง

"ตมิสาเรารู้ใจเจ้าดี ถึงตัวเจ้าจะอยู่กับเรา แต่ใจเจ้ายังผูกพันกับบิดาที่บ้านเกิดเมืองนอน เมื่อเวลาของเจ้ามาถึง เจ้าก็ควรจะกลับไป ในขณะที่เจ้ายังมีหนทางไปได้ จะทอดทิ้งชีวิตไว้ที่นี่กับเราอยู่ไย"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๔๐๐)

ในขณะเดียวกันตมิสาก็เสียสละที่จะไม่กลับไปยังวันเวลาปัจจุบัน เพราะไม่สามารถทอดทิ้งเจ้าชายจิตรเสนไปได้ในขณะที่พระองค์กำลังเดือดร้อน แม้จะต้องอยู่ที่นี่ตลอดไปและไม่มีโอกาสได้กลับไปหาบิดาอีกก็ตาม

เธอต้องรออีกหลายเดือนหรือไม่มีโอกาสได้ประกอบพิธีกลับบ้านไปชั่วชีวิต แต่คนที่กำลังตกอยู่ท่ามกลางเพลิงสงคราม เธอจะผลักไสไปได้อย่างไร องค์จอมทัพที่ทรงเสียสละคุ้มครองเธอตลอดมา

ทรงส่งเธอกลับเพื่อให้เธอมีชีวิตที่ปลอดภัย พระองค์ทำทุกอย่างที่ผ่านมาเพื่อตมิสาคนนี้ แต่เธอกลับทอดทิ้งพระองค์ให้เจ็บปวดอ้างว้างอยู่ที่นี่หรือไร

น้ำตาหยดสุดท้ายเช็ดหายจากดวงหน้า มีเพียงแววตาเด็ดเดี่ยว จ้องหน้าพราหมณ์หนุ่มเขม็ง "ท่านวราหมิขอฉันกลับไปหาฝ่าบาทสักครั้งเถอะ"

"ไม่ได้องค์จิตรเสนมีบัญชาให้ส่งเจ้ากลับ ข้าไม่มีทางขัดพระบัญชาเด็ดขาด ถ้าเจ้ากลับเจ้าก็จะไม่สามารถมาประกอบพิธีคืนนี้ได้อีกนะตมิสา"

เหลือเพียงเสียงเดียวดังก้องอยู่ในหัวอก คุณพ่อยกโทษให้ตมิสาด้วยเถิด ตมิสากลับไปทั้งความรู้สึกติดค้างจิตใจแบบนี้ไม่ได้

ตมิสาพูดด้วยน้ำเสียงเด็ดขาดที่สุดในชีวิตของเธอ

"ฉันจะไม่กลับไปอีกแล้ว"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๔๑๑ - ๔๑๒)

จากข้อความที่ยกมาข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงการกระทำของทั้งพระเอกและนางเอก ซึ่งต่างฝ่ายต่างเสียสละเพื่อกันและกัน แม้ว่าตนเองจะต้องเจ็บปวดจากการกระทำของตน ทำให้สัมผัสได้ถึงความรักที่น่าประทับใจ

ความรักของบิดาอย่างอาจารย์ลาตินที่ในตอนแรกได้แต่เฝ้าห่วงพะวงและตามหาบุตรสาวตมิสาที่หายตัวไปอย่างไร้ร่องรอยเป็นเวลากว่าสิบปี หลังจากพบรูปปั้นเทวนารี ทำให้เกือบจะติดต่อกับบุตรสาวได้หลายครั้ง เนื่องจากสายสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร จนมาวันหนึ่งเมื่อมีเหตุการณ์ที่ทำให้รู้ว่าการกระทำของเขาอาจทำให้ตมิสาไม่มีความสุข จึงเลือกที่จะหยุดการกระทำนั้นแสดงให้เห็นถึงความรักและความเสียสละที่ยิ่งใหญ่ของบิดา ที่ไม่ได้ต้องการอะไรมากไปกว่าการเห็นบุตรที่ตนรักมีความสุข

> เรื่องราวตลอดอาทิตย์ที่ผ่านมามันมหัศจรรย์เกินไปกว่าที่ท่านจะเชื่อถือได้ หากปู่โสมคนนั้นถูกผีสิง ก็คงเป็นดวงวิญญาณที่พยายามบอกขานให้ท่านเข้าใจถึงสถานที่ที่ตมิสาหลุดเข้าไปอยู่ เมื่อตมิสามีความสุข ท่านเองก็ไม่น่าที่จะห่วงใย ไม่เรียกร้องให้กลับคืน จึงขอมาดูรูปเทวนารีนี้เป็นครั้งสุดท้าย ด้วยจิตใจสงบนิ่งไม่พะว้าพะวงให้กลับ
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๕๒๑)

ความรักพี่น้องของเจ้าชายจิตรเสนที่แสดงให้เห็นถึงความรักและความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อพระเชษฐา เจ้าชายภววรมัน ที่ไม่ว่าสตรีหรืออำนาจก็ไม่สามารถสั่นคลอนสายสัมพันธ์พี่น้องได้ เห็นได้ชัดเจนจากตอนที่นางชวันจามาขอให้เจ้าชายจิตรเสนสังหารเจ้าชายภววรมัน เพื่อจะได้ขึ้นครองบัลลังก์เศรษฐปุระ และทำตามคำสัตย์ที่ให้ไว้กับเธอ แต่เจ้าชายจิตรเสนกลับเลือกที่จะไม่ทำตาม อีกทั้งต่อมาเมื่อเจ้าชายภววรมันได้ขึ้นครองบังลังก์เป็นกษัตริย์ เจ้าชายจิตรเสนก็ตัดสินใจเดินทางออกจากเมืองเศรษฐปุระ แสวงหาเมืองท่าออกสู่ทะเลจนทำได้สำเร็จ ได้เมืองขึ้นและดินแดนต่างๆ มากมาย ภายใต้พระนามของพระเชษฐาภววรมัน ส่วนหนึ่งมาจากเหตุผลที่เจ้าชายจิตรเสนไม่อยากให้พระเจ้าภววรมันปกครองบ้านเมืองด้วยความหวาดระแวงเห็นตนเป็นหอกข้างแคร่

> "มิมีสิ่งใดยืนยันการตัดสินใจของข้าได้เท่ากับการกระทำของข้าเอง เมื่อวันนั้นมาถึงข้าจะสำแดงให้ทุกคนประจักษ์ถึงความจงรักภักดีต่อพระเชษฐาหนึ่งเดียวของข้า" เจ้าชายจิตรเสนทรงน้อมให้คำมั่น
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๗๕)

> "ข้าเพียงใคร่ขอเมตตาจากพระองค์ นำเศียรเจ้าชายภววรมันมากำนัลข้าก่อนทิวาวันรุ่ง"
>
> ประโยคนั้นรุนแรงดุจกับอสุนีบาตสาดเปรี้ยงมากลางธรณีเบื้องหน้า เจ้าชายจิตรเสนนิ่งค้างราวกับต้องมนตรา หัตถ์ที่กุมเชือกบังเหียนอุปโกศาสะท้านเย็นเฉียบ นางชวันจาเอ่ยคำใดออกมา สายเนตรเย็นชากราดจ้องดวงพักตร์บนเสลี่ยง นางชวันจานั่งจ้องพระองค์นิ่ง มั่นคง ดวงตานั้นแน่วแน่ในคำพูดของตัวนางไม่ไหวคลอน

ขอให้ประหารเจ้าชายภาววรมันผู้เปรียบเสมือนพระเชษฐาเพื่อครอบครองนางเช่นนั้นหรือ โอษฐ์เรียวปิดสนิทอยู่นิ่งเป็นนาน ก่อนดวงเนตรเจ็บร้าวรานจะกราดเกลื่อนเคลื่อนจากวงพักตร์งามของนางชวันจา แล้วเอ่ยเสียงลัดเร่งอุปโกศาอาชา ตวาดก้องขึ้นท่ามกลางความมืดมิด กระชากนำพระองค์ลับหายไปด้านในประตูกำแพง ทอดทิ้งนางชวันจานั่งบนเส่ลี่ยงเพียงลำพัง

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๑๑)

มิน่าเชื่อเจ้านางจะเอ่ยถ้อยความเช่นนี้ออกมาได้ ช่างสวนทางกับความตั้งหทัยของพระองค์ที่จะเทิดทูนเจ้าชายภาววรมันขึ้นครองราชย์

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๑๕)

จวบถึงป่านนี้ข้าคงไม่อาจมีหน้าอยู่ให้เจ้าชายภาววรมันกินแหนงแคลงพระทัยในตัวข้าเช่นดังคำเตือนของพระบิดา อยู่ไปก็มีแต่หวาดระแวง ปราศสิ้นสง่าราศี จะรับใช้บาทละอองธุลีด้วยความจงรักภักดีได้หรือ หากผู้ครองนครไม่อาจมอบความไว้วางพระทัย

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๑๐)

การกระทำที่ยอมทิ้งแผ่นดินเพื่อไม่ให้เป็นที่หวาดระแวงนี้ เป็นการพิสูจน์ความจงรักภักดีของเจ้าชายจิตรเสนที่มีต่อพระเชษฐาภาววรมัน และแสดงให้เห็นความเสียสละอันยิ่งใหญ่ของพระองค์

ตัวละคร

ตัวละครเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของบันเทิงคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนวนิยายที่มีขนาดความยาวมากพอที่ผู้เขียนจะพรรณนาบุคลิกลักษณะและนิสัยใจคออย่างละเอียด ผู้อ่านจะมีความรู้สึกเหมือนตัวละครสมจริงเสมือนมีตัวตน หรือไม่ก็ทำให้นึกคิดถึงคนที่เราเคยรู้จัก ในนวนิยายบางเรื่องเราจะจดจำตัวละครได้ดีกว่าองค์ประกอบอื่นๆ เพราะผู้เขียนทำให้เรารู้สึกรัก ชื่นชม สมเพช หมั่นไส้ ฯลฯ ตัวละครนั้นๆ ได้อย่างน่าอัศจรรย์[๑๒]

โดยสามารถแบ่งประเภทของตัวละครตามบทบาทและความสำคัญในเรื่อง ออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ ตัวละครหลัก และตัวละครรอง

---

[๑๒] อิราวดี ไตลังคะ, **ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง**, ๔๙.

๑. ตัวละครหลัก

ตัวละครหลักหรือตัวละครสำคัญ หมายถึง ตัวละครที่เป็นผู้ดำเนินเรื่อง เป็นศูนย์กลางของเรื่อง[๓๓] ถ้าไม่มีตัวละครตัวนี้เรื่องราวหรือเหตุการณ์ทั้งหลายจะไม่เกิดขึ้น ตัวละครหลักจะเป็นผู้นำการแสดงในเรื่อง มีบทบาทโดดเด่นและมากกว่าตัวละครตัวอื่นๆ ตัวละครหลักในนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์มี ๒ ตัว คือ

๑.๑ ตมิสา

นางเอกของเรื่อง เป็นตัวละครสำคัญที่เป็นจุดกำเนิดของเรื่องราวทั้งหมด มีบทบาทเป็นผู้ดำเนินเรื่อง เนื้อเรื่องส่วนใหญ่ดำเนินไปโดยผ่านความคิด การมองเห็น และบทสนทนาของตัวละครนี้กับตัวละครอื่น ตมิสาเป็นหญิงสาวที่มีรูปร่างบอบบาง หน้าตาสวยงาม ฉลาด มีไหวพริบ ช่างซักช่างถาม มีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี และมีความสามารถในการพูดภาษาจีนได้เป็นอย่างดี

> แม้ร่างบางจะห่มแถบผ้ามิดชิด แต่ก็มิได้ปิดบังความงามงดหมดจดแห่งเรือนร่างระหงนั้นลงได้ รูปหน้าสวยพิสุทธิ์ เจิดจรัส ดวงตาแวววาวหวานเสียยิ่งกว่าจันทร์เดือนเพ็ญ พราหมณ์โสมทัตระบายยิ้มบนใบหน้า มีน่าเล่าเจ้าชายจิตรเสนที่มิเคยใส่หทัยสรีใด ยังได้ลุ่มหลงนางยิ่งกว่าขั้นหลงใหล อุทิศทั้งกายและใจ นับว่าสมควรอยู่ดอก
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๕๑๓)

> พอเห็นสรีนุ่งห่มปิดคลุมตัวมิดชิดแปลกตา นั่งหมอบเฝ้าอยู่เหนือกว่าบรรดาศฤงคารนางอื่นในฐานะนางห้ามของเจ้าตำหนัก ดวงหน้านางสวยสดใส นัตย์ตาวาวหวานบ่งบอกความฉลาดของเจ้าตัวอย่างเด่นชัด พระองค์ยังถึงกับออกปากทัก
>
> "คนนี้หรือนางห้ามของลูกข้า"
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๔๐)

๑.๒ เจ้าชายจิตรเสน

พระเอกของเรื่อง เป็นตัวละครที่มีบทบาทโดดเด่น เป็นเจ้าชายในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ และเป็นชาวเมืองเศรษฐปุระ มีบทบาทเป็นผู้ดำเนินเรื่องเช่นเดียวกับตัวละครตมิสา และมีความใกล้ชิดกับตมิสามากที่สุด มีรูปร่างสูงใหญ่ ล่ำสัน ดูมีอำนาจ น่าเกรงขาม กล้าหาญ เก่งกาจในการทำศึกสงคราม มีความเสียสละและซื่อสัตย์จงรักภักดี

---

[๓๓] สายทิพย์ นุกูลกิจ, **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์-วิโรฒ, ๒๕๓๙), ๑๘๔.

ร่างนั้นล่ำสัน สูงใหญ่กว่าคนทั่วไป ดวงตาของเขาสีนิลเป็นประกายวาว ดวงตาคู่ที่เธอเห็นเป็นครั้งแรกในความมืดเมื่อคืนก่อนกำลังเพ่งมองเธอมาจากกรอบประตูนอกห้อง แสงเทียนจากด้านในส่องอาบวงหน้าคมเข้ม คางมน กรามเป็นสันสะดุดตา บ่งบอกสัญชาตญาณความเป็นคนกล้าแกร่ง ประกายตาคมกร้าวคู่นั้นบ่งบอกทิฐิ ความดื้อรั้นไม่ยอมใคร เห็นแวบเดียวเธอรู้สึกว่าผู้ชายคนนี้เปี่ยมไปด้วยประกายอำนาจ สามารถสะกดทุกคนให้ตกอยู่ในห้วงมนตราคล้อยตามอย่างที่เจ้าตัวปรารถนา หรืออาจปั่นย่อยทำร้ายผู้คนทั้งหลายให้สลายไปต่อหน้าในชั่วพริบตา

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๔๙ - ๕๐)

อิริยาบถของวรองค์สูงโปร่งกำยำที่ยืนเคียงข้างเจ้าชายภววรมันนั่นกลับน่าพิศเสียยิ่งกว่าเจ้าชายพระองค์ข้างเคียงทรงน่ายำเกรงกับท่วงท่าองอาจ มาดมั่น จริยวัตรงามสง่าโดดเด่นยิ่งกว่าเจ้าชายภววรมันผู้แบบบาง สมแล้วที่วรองค์สูงใหญ่นั่นจักเป็นราชันย์แห่งการสงคราม เจ้าชายจิตรเสน

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๕)

๒. ตัวละครรอง

ตัวละครรองหรือบางครั้งอาจเรียกว่าตัวละครประกอบ เป็นตัวละครในเรื่องที่มีบทบาทรองลงไป โดยปกติตัวละครรองจะมีบทบาทเสริมหรือสนับสนุนให้ตัวละครหลักมีบทบาทเด่นชัดขึ้น และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของตัวละครหลัก[๑๕] ตัวละครรองในนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ ได้แก่ตัวละครดังต่อไปนี้

๒.๑ อาจารย์ลาติน

บิดาของตมิสา มีอาชีพเป็นทั้งอาจารย์และนักโบราณคดีที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ใจดี มีความรักและผูกพันกับบุตรสาวมาก เป็นตัวละครสำคัญที่มีอิทธิพลต่อจิตใจของตมิสา นางเอกของเรื่อง

ยังจำดวงตาคู่กระจ่างใสนั้นได้ถนัดเหมือนเพิ่งจะได้ยืนพูดคุยกันอยู่ เมื่อวานเจ้าตมิสาตัวน้อยรับฟังคำตอบจากบิดาทำดวงตาปริบปรับ สลับกับมองดูเทวรูปด้วยความสนใจก่อนจะเดินเกร่ไปรอบห้องตามประสาคนอยากรู้อยากเห็น ผู้เป็นบิดามองเห็นแววใฝ่ใจใคร่รู้ของบุตรสาวคนนี้มาตั้งแต่เด็ก ตมิสาสนใจเรื่องราวประวัติศาสตร์อย่างเดียวกัน จนกระทั่งสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้คณะเดียวกับที่ท่านสอนได้สำเร็จ อาจารย์ลาตินจึงทั้งรักทั้งภูมิใจในตัวลูกสาวคนนี้สุดหัวใจ

---

[๑๕] เถกิง พันธุ์เถกิงอมร. **นวนิยายและเรื่องสั้น: การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์**. ๖๓๑.

หากตมิสายังอยู่ถึงวันนี้ ลูกอาจจะเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง เพราะสติปัญญาที่เก่งกาจเกินวัย ด้วยความตั้งใจใฝ่รู้อาจทำให้ตมิสาเป็นนักวิชาการที่เก่งกว่าพ่อคนนี้ก็ได้

ถ้ารู้สักนิดว่าวันเวลาของตมิสามีเพียงเท่านั้น ท่านคงจะอธิบายวิชาการและเรื่องราวที่ตมิสาอยากรู้อยากเห็นให้ทั้งหมด อยากเห็นตมิสาเป็นอาจารย์เช่นเดียวกับเส้นทางของตน อยากเห็นเจ้าคนอยากรู้อยากเห็นมีความสุขในชีวิต แต่ทุกอย่างคงเป็นเพียงความหวังที่หายไปพร้อมกับเงามืดที่ปวดเจ็บทุกครั้งที่ 'คิดถึง'

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๔)

๒.๒ นางชวันจา

ตัวละครที่เป็นสีสันและเพิ่มปัญหาให้กับเนื้อเรื่อง หรือเรียกได้ว่าเป็นนางอิจฉาของเรื่อง เป็นชาวกัมพุชท้องถิ่นที่มีตำแหน่งนางกัมพุชราชลักษมี มีใจให้กับเจ้าชายจิตรเสน มีนิสัยอิจฉาริษยา โลภ และมักใหญ่ใฝ่สูง

"สิ่งของใดมีค่าย่อมคู่ควรกับบุคคลที่มีค่าควรเมืองเช่นกัน พวกเจ้าว่าจริงไหม"

นางพินิจตนในคันฉ่อง ชื่นชมของประดับประดาชิ้นใหม่ไม่เลิกรา คันฉ่องบานนี้ก็เช่นกัน เป็นเครื่องบรรณาการที่พระเจ้าปฤถีวีนได้รับถวายมาจากพระเจ้ากรุงจีนที่ทรงประทานให้ ไม่มีสรีนางไหนในเมืองจักได้ครอบครองสิ่งของวิเศษมีค่าอย่างนางชวันจาดอก นางชวันจาจะต้องเป็น 'ผู้ครอบครอง' แต่สิ่งเลอค่าเท่านั้น ไม่ว่า 'สิ่งวิเศษ' นั้น จะเป็นสิ่งของหรือบุคคล!!!

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๖๒ - ๖๓)

๒.๓ เจ้าชายวีระวรมัน

พระบิดาของเจ้าชายจิตรเสน ภายนอกดูภูมิฐาน สง่างาม เป็นผู้ที่มีจิตใจดี มีเมตตา แต่ด้วยทิฐิมานะทำให้เกิดความหวาดระแวงในตัวพระโอรสว่าจะแย่งชิงบัลลังก์เศรษฐปุระจากพระเชษฐา

ตมิสาเห็นเจ้าชายวีระวรมันเป็นครั้งแรก แม้จะย่างเข้าวัยกลางคน แต่วรองค์ยังแลดูภูมิฐานงามสง่า พักตร์นั้นคมเข้มละม้ายคล้ายโอรส ที่จะแลดูแตกต่างคงเป็นดวงเนตรเปล่งประกายอ่อนโยนและเปี่ยมความเมตตา มิดุดันขึงขังเฉกเช่นดวงเนตรคมวาวของโอรส พระมัสสุตัดเป็นระเบียบเรียบร้อย เส้นเกศามวยสูงก็มิได้ใส่เครื่องประดับแต่ใช้ดอกไม้ร้อยรัดไว้แทน ทั้งข้อพระกรและกำไลข้อมือล้วนเป็นช่อดอกไม้ทั้งสิ้น โดยเฉพาะดอกไม้ทัดใส่แทนต่างหูประดับนั่น สวยแปลกตาสำหรับเธอจริงๆ

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๓๘)

๒.๔ เจ้าชายภววรมัน

เจ้าชายที่จะได้สืบทอดเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองเศรษฐปุระองค์ต่อไป และมีศักดิ์เป็นพระเชษฐา (ลูกผู้พี่) ของเจ้าชายจิตรเสน รูปร่างผอมบาง สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง แต่เป็นผู้ที่มีจิตใจดี

> เจ้าชายที่องค์จิตรเสนเข้าไปยืนเคียงข้างนี้ทรงผอมบาง ไม่มีท่วงท่าเป็นนักรบกล้า แต่อิริยาบถนั้นแลดูงดงามเปี่ยมไปด้วยเมตตาสมพระองค์ เมื่อเจ้าชายทั้งสองประทับยืนเคียงกันบนพลับพลาจึงเป็นภาพที่งดงามน่าประทับใจนัก ราวกับเทพสวรรค์แห่งความกล้าหาญและเทพแห่งความเมตตากำลังแผ่พลานุภาพไพศาลไปยังเหล่าทหารนักรบทั้งมวล
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๖)

ตัวละครสามตัวหลังนี้เป็นตัวละครที่มีอิทธิพลต่อความคิด การตัดสินใจ และพฤติกรรมการแสดงออกของตัวละครเจ้าชายจิตรเสน เป็นส่วนสำคัญที่ผลักดันให้เจ้าชายจิตรเสนตัดสินพระทัยเดินทางออกจากเมืองเพื่อแสวงหาเส้นทางสู่ทะเล จนเข้ามาในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ฉาก

ฉากในนวนิยายมีความหมายกว้างขวางมาก กล่าวคือมีทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ฉากอาจกล่าวถึงสถานที่ เวลา ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต นอกจากนี้ฉากยังมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่า คือ ไม่ใช่เป็นแต่สิ่งแวดล้อมภายนอกตัวละครเท่านั้น แต่ฉากยังมีความหมายต่อภาวะจิตใจของตัวละครด้วย[๑๕]

นวนิยายส่วนใหญ่จะสร้างฉากเป็นส่วนประกอบของเรื่อง เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในเหตุการณ์และเวลาที่กำหนดไว้ในเนื้อเรื่อง ช่วยบอกให้ผู้อ่านรู้ว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเมื่อใด ที่ไหน และที่นั้นมีลักษณะอย่างไร หรืออาจช่วยกำหนดบุคลิกของตัวละคร ช่วยสื่อความคิดของผู้เขียน และช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไป

ในขณะเดียวกันนวนิยายบางเรื่องกลับใช้ฉากเป็นส่วนสำคัญของเรื่องหรือเป็นเนื้อเรื่อง เช่นในนวนิยายที่อาศัยฉากยุคสมัยเป็นตัวดำเนินเรื่อง อย่างนวนิยายย้อนยุค หรือนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ หากขาดฉากเรื่องนั้นๆ ก็จะไม่มีความน่าสนใจอีกต่อไป จันทราอุษาคเนย์ซึ่งเป็นทั้งนวนิยายย้อนยุคและนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ฉากในเรื่องย่อมถือว่าเป็นส่วนประกอบ

---

[๑๕] ธัญญา สังขพันธานนท์, **วรรณกรรมวิจารณ์**, ๑๙๐.

ที่สำคัญอันจะขาดเสียมิได้ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้นวนิยายเรื่องนี้มีความสมจริง น่าเชื่อถือ โดยฉากที่ปรากฏอยู่ในเรื่องนี้แบ่งออกเป็นฉากในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ และฉากที่เป็นช่วงเวลาในปัจจุบัน

๑. ฉากในพุทธศตวรรษที่ ๑๒

ฉากในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นฉากส่วนใหญ่ที่กล่าวถึงในเรื่อง ตัวละครตมิสานางเอกของเรื่องได้หลุดไปที่นั่น และเป็นฉากที่ตัวละครหลักและตัวละครส่วนใหญ่ของเรื่องมีบทบาทโลดแล่นอยู่ โดยได้มีการกล่าวถึง ฉากปราสาท บ้านเรือน และลักษณะการแต่งกายของผู้คนในยุคขอมโบราณ เช่น

สภาพบ้านเรือน

ที่นี่มันที่ไหนกัน หญิงสาวพยายามนึกทบทวนตัวเองอย่างหนัก เพดานสีขาวเหมือนผ้าแพรบางบุรอบตัวเธอคล้ายมุ้งสีน้ำตาลตุ่น เกี่ยวโยงคลุมลงมาจากเพดานลักษณะแปลกประหลาด ที่ไม่เคยเห็นที่ไหนมาก่อน ท่ามกลางบรรยากาศอบอุ่นนุ่มนวลของห้องที่ปูพรมด้วยขนสัตว์นิ่มหนา พอเอามือจับดูจึงรู้ว่ามันวางซ้อนทับด้วยฟางเป็นที่นอนอ่อนนุ่มหมอนอัดฟางที่ห่อด้วยหนังสัตว์หนุนหัวได้สบายนัก

ที่นี่ต้องไม่ใช่บ้านของชาวบ้านในตำบลที่เธอเพิ่งผ่านเข้ามาเป็นแน่ เรือนนี้ทั้งหลังปลูกจากไม้เนื้อแข็งดูแน่นหนา วิธีปลูกสร้างแปลกตา ปูด้วยไม้แต่ไม่มีสลัก วางแผ่นไม้เหมือนเข้าเกลียวเดือยมากกว่าใช้ตะปู ข้างฝาก็ตีไม้ทางขวางตั้งลงมา ไม่เห็นเหมือนที่ไหนมาก่อน พื้นไม้ที่ใช้แต่ละแผ่นหน้ากว้างเกินกว่าสามฟุต ต้องล้มต้นไม้ขนาดใหญ่ดึกดำบรรพ์ร้อยๆ ปี ถึงจะหาไม้เนื้อแข็งหน้ากว้างมาปลูกสร้างแบบนี้ได้ เขาไปหามาจากไหนกัน เพราะต้นไม้ใหญ่ๆ ในเมืองไทยแทบจะหมดสิ้นไปแล้ว ทำให้บรรยากาศบ้านหลังนี้กลายเป็นบ้านแบบโบราณเก่าแก่ ดูสมจริงสมจัง

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๔๒ - ๔๔)

ถนนในปราสาทและบาราย

เธอชะเง้อมองออกไปด้านนอกไกลๆ ตรงช่องประตูบนกำแพงสูงเปิดกว้าง เห็นผู้คนเดินเข้าออกประตู พ้นออกไปนอกประตูกำแพงสูงใหญ่เหมือนเป็นถนนอิฐปูเรียงเป็นระเบียบมีระเบียงทอดตัวยาวข้างถนนคล้ายตัวนาคนอนอยู่บนเสาลูกระเบียงเรียงเป็นระเบียบสองฝั่งทอดลาดไปไกลสู่ปราสาทหลังใหญ่ที่อยู่ด้านนอกไกลๆ สองหลัง ประดับตกแต่งด้วยทองคำอร่ามตา มีทับทิมอัญมณีมีค่าประดับอยู่แวววาวทั้งสองหลัง สวยงามราวกับภาพนิรมิต...

หญิงสาวยืนกะพริบตาปริบ ตื่นตะลึง เมื่อมัฑุริกาพาเธอเดินมาถึงปลายทาง สระน้ำทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่ด้านในรั้วกำแพงนั้น มันเป็นบ่อบารายใหญ่ มีต้นไม้ปลูกครึ้มสวยงาม ต้นไม้ ของตกแต่งทุกอย่างได้สัดส่วน ราวกับมีการออกแบบจัดวางไว้ตลอด

ขอบสระสี่ด้านอย่างวิจิตร ต้นไม้สูงใหญ่ โขดหิน ร่มเย็นสวยงามจนแลดูเหมือนตกอยู่กลางบ่ออโนดาตบนสรวงสวรรค์

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๗๐ - ๗๑)

ลักษณะการแต่งกาย

เธอเดินตามมัฑุริกาที่ถูกคนทักถามไถ่แล้วมองมาทางเธอเกือบตลอดทาง บ้านไม้หลังนี้ช่างยาวไกลกว่าที่คิด กว่ามัฑุริกาจะพาเธอเดินพ้นออกมาถึงด้านนอก แสงแดดอ่อนยามเช้าสาดส่องไปทั่วผืนดินกว้าง เต็มไปด้วยผู้คนมากหน้าหลายตาเดินขวักไขว่ไปมาอยู่รอบบริเวณนั้น กลุ่มผู้ชายจับกลุ่มพูดคุยกันเป็นกลุ่มก้อน พวกผู้หญิงก็เดินไปมาอยู่อีกด้านหนึ่ง ผู้หญิงที่อยู่ด้านนอกบ้านหลังใหญ่นุ่งผ้าไม่มีสีสันเหมือนเช่นผู้หญิงที่อยู่ข้างในบ้าน เครื่องแต่งกายก็ไม่ใช้เครื่องประดับมากมายนัก ส่วนมากมีรูปร่างมีเล็กๆ ป้อมๆ แตกต่างจากมัฑุริกาและใครต่อใครในบ้าน คนด้านนอกส่วนใหญ่ใช้ดอกไม้ประดับตามเนื้อตัว และเกล้าผมสูง ไม่โกนหน้าผากเหมือนสตรีที่อยู่บ้านหลังใหญ่

เด็กเล็กวิ่งผ่านมาดูเธอล้อมหน้าหลังส่งเสียงตื่นเต้นกัน เด็กเล็กไม่มีใครใส่เสื้อ แต่ใช้เข็มขัดร้อยเครื่องประดับห่วงเล็กๆ ประดับตัว คนพวกนี้ล้วนประดับแต่งร่างกายกันงดงามเหมือนจะแข่งขันกันอยู่ในที ใครมีข้าวของเครื่องแต่งตัวประจำตระกูลอันไหน ก็นำมาใช้ตกแต่งร่างกายทั้งสิ้น

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๖๙ - ๗๐)

๒. ฉากที่เป็นช่วงเวลาในปัจจุบัน

ฉากที่เป็นช่วงเวลาในปัจจุบันของเรื่องนี้ คือ เวลาใน พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในช่วงเวลานี้ คือ อาจารย์ลาติน บิดาของตมิสา ในเรื่องต้องมาทำงานและตามหาบุตรสาวที่หายตัวไปที่หน่วยงานโบราณคดีจังหวัดบุรีรัมย์ ทำให้ฉากในช่วงเวลาปัจจุบันส่วนใหญ่คือฉากในหน่วยงานโบราณคดี

บันไดระเบียงตึกที่ไม่เคยเปลี่ยนไปจากเมื่อสิบปีก่อน นอกจากสีสันที่ดูซีดหมองลงไปตามวันเวลาและการดูแลรักษาไปตามมีตามเกิดของเจ้าหน้าที่ แผ่นไม้ระบุป้ายชื่อหน่วยงานสีทองจืดๆ บนแผ่นสีเขียว 'หน่วยงานโบราณคดี' แปะอยู่ด้านซ้ายมือ...

บรรยากาศชื้นแฉะด้านนอกหายไปเมื่อก้าวเข้าสู่บริเวณห้องทำงานด้านใน เต็มไปด้วยวัตถุโบราณหลายสิบชิ้นถูกจัดวางอย่างไม่เป็นระเบียบ ห้องทำงานของโอมหัวหน้าหน่วยโบราณสถานห้องนี้เป็นห้องควบคุมอุณหภูมิและความชื้น เพื่อทะนุถนอมโบราณวัตถุที่ถูกนำมาเก็บไว้เพื่อการตรวจสอบและทำการศึกษาอย่างใกล้ชิด

"สวัสดีครับอาจารย์" เสียงร้องจากบรรดาเจ้าหน้าที่ที่ล้วนเป็นอดีตนักศึกษาของท่านดังทักทายเซ็งแซ่จากห้องด้านใน

> อาจารย์ลาตินกวาดสายตามองทุกคน ขณะยกมือรับไหว้ศิษยานุศิษย์ที่จบการศึกษามาเป็นเจ้าหน้าที่ในส่วนราชการแห่งนี้ นายโอมเจ้าหน้าที่หนุ่มเป็นหัวหน้าหน่วยที่อุทิศและทุ่มเทตัวเองให้การทำงานจนได้รับความเชื่อถือจากบรรดาลูกน้องสามสี่คนในหน่วยนี้มากเป็นพิเศษ ท่านจดจำได้ทั้งเจ้าเป้ง เจ้านิดหน่อย ทั้งเจ้าหนูเจียว สองหนุ่มหนึ่งสาวที่ร่วมหัวจมท้ายอยู่ที่หน่วยโบราณคดีแห่งนี้มานานหลายปี จนทุกวันนี้ดูท่าจะสร้างครอบครัวปักหลักปักฐานอยู่ที่จังหวัดเทือกเขาสูงแห่งนี้กันจนหมดสิ้น
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๐ - ๑๓)

การศึกษาองค์ประกอบของนวนิยายเรื่องนี้ พบว่าจากลักษณะของเรื่องที่เป็นลักษณะของนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ ผู้เขียนจึงกำหนดให้นวนิยายเรื่องนี้ประกอบไปด้วยโครงเรื่องสองประเภท คือ โครงเรื่องหลัก และโครงเรื่องรอง มีการวางโครงเรื่องให้ดำเนินเรื่องควบคู่กันไปแบบคู่ขนาน กล่าวถึงฉากในสองช่วงเวลา คือ อดีตและปัจจุบัน เนื้อเรื่องที่ดำเนินอยู่ในอดีตพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นโครงเรื่องหลัก มีตัวละครหลักแสดงบทบาทโลดแล่นอยู่ ส่วนโครงเรื่องรองคือเนื้อเรื่องที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๓๙

โครงเรื่องทั้งสองเป็นลักษณะของโครงเรื่องแบบปิด คือ เป็นโครงเรื่องที่มีการจบเรื่องหรือมีข้อยุติ หลังจากที่ตัวละครสำคัญเผชิญกับการที่ต้องตัดสินใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ขัดแย้ง ตัวละครจะต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง จากนั้นเหตุการณ์จะค่อยๆ คลี่คลายไปสู่การจบเรื่อง

โดยแก่นเรื่องหรือวัตถุประสงค์ของผู้เขียนนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ คือ การนำเสนอภาพและเรื่องราวประวัติศาสตร์ของอาณาจักรโบราณในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒ โดยเน้นเรื่องราวของอาณาจักรเจนละ อาณาจักรขอมโบราณที่เคยเจริญรุ่งเรืองในอดีต ผ่านบทบาท การมองเห็นและบทสนทนาของตัวละคร

ตัวละครแบ่งประเภทตามบทบาทและความสำคัญในเรื่องได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ ตัวละครหลัก และตัวละครรอง ส่วนฉากที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์แบ่งออกเป็น ฉากในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ และฉากที่เป็นช่วงเวลาในปัจจุบัน ซึ่งมีการสร้างให้มีความสมจริงตามสภาพที่ผู้เขียนกำหนดหรือคิดว่าเป็นเช่นนั้น

บทที่ ๓

กลวิธีการประพันธ์ของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์

กลวิธีการประพันธ์เป็นส่วนสำคัญที่เสริมสร้างให้นวนิยายมีความน่าสนใจชวนติดตาม ผู้เขียนต้องสร้างสรรค์กลวิธีอันแยบยลในการนำเสนอ เพื่อทำให้นวนิยายที่มีองค์ประกอบเหมือนกันมีคุณค่าแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

นวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์มีกลวิธีการประพันธ์ที่แปลกและแตกต่างจากนวนิยายโดยทั่วไป เพราะผู้เขียนได้มีการนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาใช้ประกอบในการเรียบเรียงเรื่องราว ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากอิทธิพลของการนำเสนอในรูปแบบนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ ที่ได้เปลี่ยนทิศทางจากการเน้นความบันเทิงสำเริงอารมณ์มาเป็นการเน้นความสมจริง (Realistic) ของฉากและรายละเอียดทางสังคมอย่างสอดคล้องกับยุคสมัยในเนื้อเรื่อง[๑] ซึ่งเป็นผลให้นวนิยายเรื่องนี้มีความน่าสนใจ

ดังนั้นจึงศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ของนวนิยายเรื่องนี้ ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ การตั้งชื่อเรื่อง การเรียบเรียงข้อมูล การสร้างตัวละคร การสร้างฉาก การสร้างความน่าเชื่อถือ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การตั้งชื่อเรื่อง

การตั้งชื่อเรื่องที่มีความน่าสนใจจะดึงดูดใจผู้ซื้อให้ตัดสินใจหยิบหนังสือเรื่องนั้นๆ ขึ้นมาพิจารณาก่อนเล่มอื่น ทั้งนี้เพราะชื่อเรื่องที่มีประสิทธิภาพจะเป็นเสมือนเครื่องชี้ชวนให้ผู้อ่านพินิจพิจารณาว่า หนังสือเล่มนั้นมีค่าควรแก่การอ่านหรือไม่ ซึ่งชื่อเรื่องจะเป็นเครื่องบ่งบอกเบื้องต้น

จันทราอุษาคเนย์เป็นชื่อเรื่องที่มีความคมคายและสามารถดึงดูดใจของผู้อ่านได้มากพอควร ทั้งนี้เพราะเมื่อเห็นชื่อเรื่องแล้วทำให้เกิดความสงสัยใคร่รู้ว่า อะไรคือจันทราอุษาคเนย์ หรือจันทราอุษาคเนย์มีความหมายว่าอย่างไร

การตั้งชื่อเรื่องจันทราอุษาคเนย์ สันนิษฐานที่มาของชื่อเรื่องได้สองนัย คือ

---

[๑] อภิรักษ์ ชัยปัญหา. "การนำเสนอแบบประวัติศาสตร์บันเทิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทย." **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์** ๑๔, ๒๐ (มกราคม - เมษายน ๒๕๔๙): ๑๒.

๑. จันทราอุษาคเนย์จากชื่อตัวละครหลัก

ตัวละครหลักหมายถึงตัวนางเอกของเรื่อง คือ "ตมิสา" ซึ่งเป็นภาษาบาลีมีความหมายว่า "พระจันทร์" แต่เจ้าชายจิตรเสนเป็นตัวละครในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ใช้ภาษาสันสกฤต[๒] ดังนั้นเวลาเรียกตมิสาบางทีจึงเรียกว่า "เจ้าจันทรา" ปรากฏในเนื้อเรื่องตอนหนึ่งที่เจ้าชายจิตรเสนถามถึงความหมายของชื่อตมิสาว่ามีความหมายว่าอะไร

"นามเจ้ามีความหมายอย่างใดหรือตมิสา"

"แปลว่าพระจันทร์เพคะ"

"พระจันทร์" เสียงทุ้มๆ ทวนความหมายอยู่ข้างปรางละมุน ผิวพรรณลออดั่งจันทร์เพ็ญยังมีนามแปลความหมายเช่นจันทรา ใครกันหนอช่างตั้งชื่อเจ้ามา

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๓๗)

ส่วนคำว่า "อุษาคเนย์" นั้น มีที่มาจากคำว่า "อาเซียอาคเนย์" หรือ "เอเซียอาคเนย์" โดยไมเคิล ไรท์ เป็นผู้แรกที่นำศัพท์คำนี้มาใช้และเผยแพร่ในแวดวงศิลปวัฒนธรรม[๓] นับแต่นั้น "อาเซียอาคเนย์" หรือ "เอเซียอาคเนย์" จึงกลายมาเป็น "อุษาคเนย์" ใช้เป็นคำเรียกประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมดว่าเป็นดินแดนอุษาคเนย์[๔]

ดังนั้นจันทราอุษาคเนย์จึงน่าจะเกิดจากการนำเอาคำว่า "จันทรา" มารวมกับคำว่า "อุษาคเนย์" เป็นการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้สัญลักษณ์ สัญลักษณ์ที่เปรียบตมิสาว่าเป็นดั่งดวงจันทราของถิ่นอุษาคเนย์ เพราะเป็นตัวละครที่ได้หลุดยุคเข้ามาในดินแดนพุทธศตวรรษที่ ๑๒ จนได้มาพบรักกับเจ้าชายจิตรเสน พระเอกของเรื่อง ที่เปรียบเสมือนตัวแทนของดินแดนอุษาคเนย์ และตมิสายังได้เป็นผู้นำทางเจ้าชายจิตรเสนไปสู่การแสวงหาทางออกทะเล ตลอดจนการแก้ไขปัญหาต่างๆ เปรียบได้กับดวงจันทราที่เป็นแสงสว่างส่องนำทางให้เจ้าชายจิตรเสน ดังปรากฏในห้วงความคิดของเจ้าชายจิตรเสนในบางตอนของเนื้อเรื่องว่า

บางทีหนอองค์พระมหาเทพคงประสงค์จักประทานเจ้าให้แก่ข้า เจ้าคนเคอะเขินเบื้องหน้า กับคำตกลงที่เจ้าตัวเผลอไผล

ให้เจ้าเป็นคนนำทาง นำความฝันของข้าออกเดินทางไกลครั้งยิ่งใหญ่ เป็นคำตอบทุกอย่างของข้า เป็นทุกสิ่งที่ข้าปรารถนา แลเป็นทุกประการที่ข้าใฝ่ฝันถึง

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๑๖)

---

[๒] กล่าวในเรื่อง ซึ่งผู้เขียนอาจสันนิษฐานจากจารึกของพระเจ้าจิตรเสนที่จารึกเป็นภาษาสันสกฤต

[๓] สัมภาษณ์ บุญเตือน ศรีวรพจน์, นักอักษรศาสตร์ ๘ว, หัวหน้ากลุ่มภาษาและวรรณกรรม สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๐.

[๔] ไมเคิล ไรท์, **ฝรั่งอุษาคเนย์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๒), ๕.

"ตลอดมาเพราะมี**เจ้าเป็นแสงจันทรานำทางให้เรา เจ้านำพาความสุขสว่างสดใส และความสมปรารถนาอันยิ่งใหญ่มาสู่เรา ถึงวันหน้าเจ้าจันทราจะลาลับไกล แต่เราก็จักเก็บแสงแห่งเจ้าไว้ในใจตลอดกาล เจ้าจันทรา**"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๘๓)

๒. จันทราอุษาคเนย์จากเนื้อเรื่องและฉากสำคัญของเรื่อง

นวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์มีเนื้อหากล่าวถึงเรื่องราวของอาณาจักรเจนละ และผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในดินแดนพุทธศตวรรษที่ ๑๒ นอกจากคำว่าจันทราจะใช้ในความหมายที่หมายถึงตัวละครตมิสาแล้ว เมื่อสันนิษฐานที่มาของชื่อเรื่องจากเนื้อเรื่องและฉากสำคัญของเรื่อง คำว่า "จันทรา" ในข้อนี้ยังหมายความถึง "อาณาจักรเจนละ" ได้ด้วย ซึ่งยังไม่สามารถหาข้อสรุปถึงความหมายของคำนี้ได้ แต่นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่สันนิษฐานว่า คำว่า "เจนละ" นี้น่าจะมีที่มาจากคำว่า "จันทรา" ซึ่งคำว่า "จันทรา" อาจมาจากคำที่ใช้เรียกเชื้อสายราชวงศ์โกณฑิญญะที่ปกครองเมืองเศรษฐปุระอันพัฒนากลายมาเป็นอาณาจักรเจนละ ว่าเป็นโกณฑิญญะอีกสายหนึ่งที่ไม่ได้นับถือสุริยา (พระอาทิตย์) เช่นอาณาจักรฟูนัน แต่น่าจะเป็นโกณฑิญญะสายตรงข้ามกันที่นับถือจันทรา (พระจันทร์) ทำให้กษัตริย์ขอมในสมัยต่อมาจึงอ้างเสมอว่าตนเองสืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์แห่งพระอาทิตย์และพระจันทร์[๕] แต่ชาวจีนซึ่งออกเสียงคำนี้ไม่ได้ จึงเพี้ยนเป็น "เจิ้นละ" "เจิ้นลา" ดังปรากฏที่มาของคำนี้ในตอนท้ายของเรื่องจันทราอุษาคเนย์ว่า

นามอาณาจักรใหม่เช่นนั้นหรือ วรองค์งามสง่าแย้มสรวลเบาบาง อาณาจักรที่ได้สร้างถวายพระเจ้าศรีภววรมันมาก็ลุล่วงแผ่ไพศาล **สามารถกอบร่างเป็นอาณาจักรใหญ่แห่งเชื้อสายโกณฑิญญะอีกสายหนึ่ง** และได้แยกเป็นอิสระเด็ดขาดออกจากอาณาจักรฟูนันที่เคยปกครองแต่เดิม จนฟูนันเดิมเวลานี้ต้องถอยร่นไปอยู่แค่เมืองเล็กที่ออกแก้วเท่านั้น

ดินแดนแห่งใหม่จึงมิใช่โกณฑิญญะนับถือพระสุริยาเช่นเดียวกับฟูนัน แต่เป็นโกณฑิญญะอีกสายหนึ่ง

จดหมายเหตุจีนบันทึกการเดินทางของพ่อค้าคนจีน ที่เข้ามาติดต่อกับอาณาจักรที่มีอารยธรรมเจริญสูงสุดในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๒ ของดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในขณะนั้น **สำเนียงที่จดจารึกด้วยภาษาจีนเรียกขานผันแปรจากสำเนียงท้องถิ่นต่างเรียกอาณาจักรของพระองค์ว่า "เจิ้นละ" หรือ "เจิ้นลา" และกลายมาเป็น "เจนละ" ในสำเนียงของภาษาไทย**

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๕๔๙ - ๕๕๐)

---

[๕] ราเชนทรวรมัน [นามแฝง]. **ย้อนรอยเทวราชา ผ่านกษัตราแห่งนครธม** (กรุงเทพฯ: ปราชญ์สยาม, ๒๕๔๘). ๖๖.

การนำเอาคำว่า "จันทรา" มาใช้รวมกับคำว่า "อุษาคเนย์" (ที่หมายถึงดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังที่กล่าวไปแล้ว) "จันทราอุษาคเนย์" ในข้อนี้ จึงเป็นการตั้งชื่อเรื่องที่บ่งบอกถึงเนื้อหาและฉากสำคัญของเรื่องว่าเป็นนวนิยายที่กล่าวถึงเรื่องราวของอาณาจักรเจนละ ซึ่งเคยเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่และเจริญรุ่งเรืองอยู่ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อครั้งอดีต

การเรียบเรียงข้อมูล

ในการที่จะนำเสนอเรื่องราวเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตัวแปรสำคัญที่จะช่วยให้สามารถถ่ายทอดเรื่องราวเหล่านั้นได้อย่างน่าสนใจ คือ การที่ต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ดังนั้นผู้ถ่ายทอดที่ดีจะต้องมีการศึกษาหาข้อมูลในเรื่องที่ตนต้องการจะนำเสนอ ผู้เขียนนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ได้ค้นคว้าหาข้อมูลจากหลายๆ ด้าน ทั้งจากจารึก เอกสารทางประวัติศาสตร์ และการลงไปสัมผัสกับสถานที่จริงที่เป็นฉากในเรื่อง[๖] จึงสามารถถ่ายทอดนวนิยายเรื่องนี้ออกมาได้อย่างสมจริงมีความน่าสนใจ และน่าเชื่อถือในเวลาเดียวกัน

ข้อมูลหรือวัตถุดิบของงานเขียนนวนิยายมักเกิดจากสิ่งที่มีอยู่จริง หรือเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นจริง ซึ่งส่วนนี้เองที่เป็นปัจจัยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นกับตัวผู้อ่านนวนิยาย และอีกส่วนที่สำคัญคือการสร้างสรรค์ทางจินตนาการ การผสมผสานระหว่างสองส่วนนี้เป็นสิ่งที่กำหนดไม่ได้ว่าเป็นสัดส่วนกันอย่างไร แต่ขึ้นอยู่กับผู้เขียนที่ต้องเลือกเฟ้น กลั่นกรอง เพื่อมาหลอมเสียใหม่ ให้เป็นงานศิลปะที่มีความจริงกับความลวงประสมกลมกลืนกันอย่างลงตัว[๗]

ดังที่กล่าวไปแล้วว่า นวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์เป็นนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ และผู้เขียนมีการนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาใช้เป็นวัตถุดิบในการเขียนและการเรียบเรียงนวนิยายเรื่องนี้[๘] ในการศึกษาเรื่องการเรียบเรียงข้อมูลจึงแบ่งข้อมูลตามประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ออกเป็น ๒ ประเภท คือ เอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรอง[๙]

---

[๖] **เบื้องหลังจันทราอุษาคเนย์** [Online], accessed 15 January 2550. Available from http://www.watcafe.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=334378&Ntype=12

[๗] หม่อมหลวงตุ้ย ชุมสาย, **วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา** (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), ๑๐๖.

[๘] สัมภาษณ์ วรรธนวรรณ จันทรจนา, ผู้เขียน, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐.

[๙] นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัฒิยะ, **หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพฯ: บรรณกิจเทรดดิ้ง, ๒๕๒๕), ๓๒.

๑. เอกสารชั้นต้น

เอกสารชั้นต้น (Primary Sources) คือ เอกสารหรือข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ทำขึ้นหรือเกิดขึ้นในยุคสมัยเดียวกับเหตุการณ์หรือเรื่องราวนั้นๆ หรือในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกับเหตุการณ์จนนับได้ว่าเป็นเหตุการณ์ร่วมสมัย บันทึกไว้โดยผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง หรือผู้ที่รู้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง ในที่นี้ได้แก่ข้อมูลดังต่อไปนี้

๑.๑ จารึกของพระเจ้าจิตรเสน (มเหนทรวรมัน) ทั้ง ๗ หลัก

๑. จารึกวัดศรีเมืองแอม	จ.ขอนแก่น
๒. จารึกถ้ำภูหมาไน	จ.อุบลราชธานี
๓. จารึกปากโดมน้อย	จ.อุบลราชธานี
๔. จารึกปากน้ำมูล	จ.อุบลราชธานี
๕. จารึกวัดสุปัฏนาราม	จ.อุบลราชธานี
๖. จารึกถ้ำเป็ดทอง	จ.บุรีรัมย์
๗. จารึกวัดชุมพล	จ.สุรินทร์

จารึกทั้ง ๗ หลัก จารึกด้วยอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต ข้อมูลที่พบในจารึกส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาคล้ายกัน กล่าวถึงพระเจ้าจิตรเสน กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ทรงได้ชัยชนะเหนือกัมพูประเทศ และได้เฉลิมพระนามว่า "ศรีมเหนทรวรมัน" อีกทั้งโปรดให้สร้างรูปเคารพต่างๆ ในลัทธิไศวนิกายไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายแห่งชัยชนะของพระองค์

ตัวอย่างคำอ่าน - คำแปลจารึกวัดสุปัฏนาราม จ.อุบลราชธานี

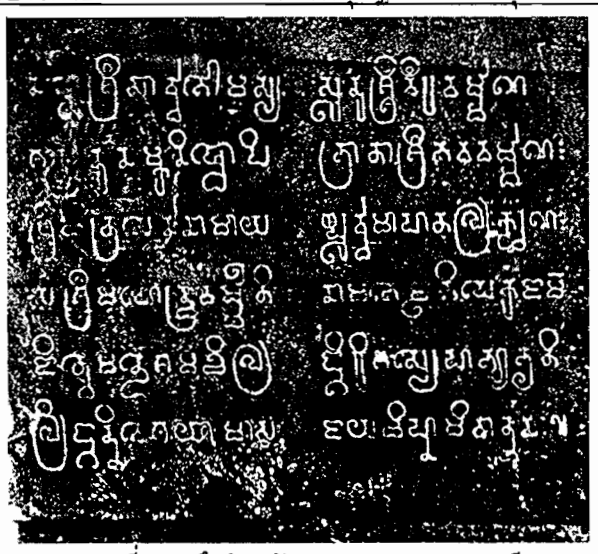

ภาพที่ ๑ จารึกวัดสุปัฏนาราม จ.อุบลราชธานี

ที่มา: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. **จารึกวัดสุปัฏนาราม** [Online]. accessed 22 January 2550. Available from http://www.sac.or.th/jaruk/

คำอ่าน

๑. นปฺตา ศฺรีสารฺวฺวเคามสฺย	สูนุศฺศฺรีวีรวรฺมฺมณ:
๒. ศกฺตฺยา นูมนฺกนิษฺโฐปิ	ภฺราตาศฺรีภาววรฺมฺมณ:
๓. ศฺรีจิตฺรเสนนามาย-	ะปฺรวฺมาหตลกฺษณ:
๔. ส ศฺรีมเหนฺทฺรวรฺมฺเมติ	นามเภเชภิเษกชมฺ
๕. ชิตฺเวมนฺเทศมชิล-	งฺคิริศสฺเยห ภูภฺฤติ
๖. ลิงคฺนฺนิเวศยามาส	ชยจิหฺนมิวาตฺมน: ฯ

คำแปล

พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใดทรงพระนามว่า **"จิตรเสน"** ผู้เป็นพระโอรสของ**พระเจ้าศรีวีรวรมัน** ผู้เป็นพระราชนัดดาของ**พระเจ้าศรีสารวเคามะ** แม้โดยศักดิ์จะเป็นพระอนุชาแต่ก็เป็นพระเชษฐาของ**พระเจ้าศรีภาววรมัน** ผู้มีพระนามปรากฏในด้านคุณธรรมแต่ทรงพระเยาว์ พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้นได้รับการขนานพระนามอันเกิดจากการอภิเษกว่า **"พระเจ้ามเหนทรวรมัน"** (หลังจาก) ชนะประเทศนี้ทั้งหมดแล้ว ได้สร้างพระศิวลึงค์อันเป็นเสมือนหนึ่งเครื่องหมายแห่งชัยชนะของพระองค์ไว้บนภูเขานี้[๑๐]

ผู้เขียนได้นำเนื้อหาในจารึกของพระเจ้าจิตรเสนไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการเรียบเรียงเพื่อแต่งนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ โดยปรากฏเป็นตัวละครและเนื้อเรื่อง ซึ่งใช้การบอกเล่าผ่านตัวละครบางตัว ดังนี้

> พระเจ้าศรีสารวเคามะเป็นเชื้อสายโกณฑิญญะที่มาปกครองอยู่เมืองเศรษฐปุระ มีราชโอรสสองพระองค์คือ **'พระเจ้าปฤถิวีน'** และ **'เจ้าชายวีระวรมัน'** เมื่อพระเจ้าศรีสารวเคามะสิ้นพระชนม์ พระเจ้าปฤถิวีนพระเชษฐาจึงได้ครองบัลลังก์สืบต่อมา"
>
> "พระเจ้าแผ่นดินแห่งเศรษฐปุระทรงมีราชโอรสคือ **'เจ้าชายภาววรมัน'** ส่วนเจ้าชายวีระวรมันพระอนุชามีโอรสพระนามว่า **'เจ้าชายจิตรเสน'** ...
>
> "แม้ว่าเจ้าชายจิตรเสนจะแก่ชันษากว่า แต่โดยศักดิ์แล้วต้องนับถือเจ้าชายภาววรมันที่ถือกำเนิดจากพระเจ้าปฤถิวีนเป็นลูกลุง เจ้าชายจิตรเสนจึงได้ให้ถวายความเคารพนับถือเจ้าชายภาววรมันผู้อ่อนชันษากว่าไม่กี่เดือนเปรียบประดุจ 'พระเชษฐา' และที่สำคัญว่ากันว่า **เจ้าชายหนุ่มทั้งสองคนนี้รักใคร่สนิทสนมเสียยิ่งกว่าพี่น้องร่วมครรโภทรเดียวกัน**"
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๒๓)

---

[๑๐] ชะเอม แก้วคล้าย, "ศิลาจารึกพระเจ้ามเหนทรวรมัน," **ศิลปากร** ๓๑, ๕ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๓๐): ๘๓.

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนได้เรียงเรียงและถ่ายทอดเนื้อหาในจารึกผ่านฉากที่ตัวละครอาจารย์ลาตินกำลังบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับราชวงศ์โกณฑิญญะสายที่ปกครองเมืองเศรษฐปุระให้ลูกศิษย์ฟัง เพื่อเป็นการปูพื้นให้ผู้อ่านได้รู้จักตัวละครในอดีตที่มีบทบาทในเรื่องว่าได้มีการสืบทอดเชื้อสายมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ทั้งพระเจ้าปฤถิวีน เจ้าชายวีระวรมัน เจ้าชายภววรมัน และเจ้าชายจิตรเสน โดยเฉพาะเจ้าชายภววรมันกับเจ้าชายจิตรเสนที่มีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องกัน ผู้เขียนได้อาศัยช่องว่างทางประวัติศาสตร์ในการผูกเรื่องให้ตัวละครสองตัวนี้มีความผูกพันประดุจพี่น้องร่วมสายเลือดเดียวกัน โดยสามารถสร้างเป็นแผนผังตัวละครราชวงศ์โกณฑิญญะสายที่ปกครองเมืองเศรษฐปุระได้ดังนี้

แผนผังที่ ๑ ตัวละครในราชวงศ์ของอาณาจักรเจนละ

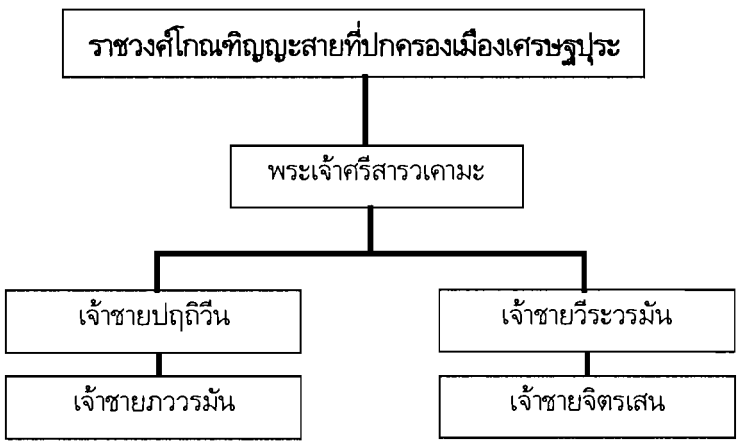

ที่มา: สันนิษฐานจากเอกสารประวัติศาสตร์และเนื้อเรื่อง

๑.๒ บันทึกว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของเจินละ

ภาพที่ ๒ ปกหนังสือขนบธรรมเนียมประเพณีของเจินละ

ที่มา: โจวต้ากวาน, **บันทึกว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของเจินละ**, แปลโดย เฉลิม ยงบุญเกิด (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๑๐), ปกหน้า.

บันทึกว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของเจินละ เป็นหนังสือที่ เฉลิม์ ยงบุญเกิด แปลจากบันทึกของชาวจีนที่ชื่อ "โจวต้ากวาน" ซึ่งอยู่ในคณะทูตจีนที่เดินทางไปยังนครธม เมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๙ โดยในบันทึกเล่มนี้มีเนื้อหากล่าวถึงขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อต่างๆ ของชาวเจนละในช่วงสมัยที่โจวต้ากวานได้ไปพบเห็น และเป็นบันทึกที่โจวต้ากวานบันทึกขึ้นจากการสังเกตและสอบถาม เมื่อเห็นถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเจนละ ทำให้เนื้อหามีความแตกต่างจากหนังสือประวัติศาสตร์ทั่วไป เพราะมีการกล่าวถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านด้วย มิได้กล่าวแต่เรื่องราวของกษัตริย์เพียงอย่างเดียว เนื้อหาที่ปรากฏในบันทึกจึงมีความน่าสนใจ ผู้เขียนได้นำเนื้อหาจากบันทึกเล่มนี้มาใช้ในเรื่องของวัฒนธรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวเจนละ ผ่านการมองเห็น และการบอกเล่าของตัวละคร ดังนี้

ความเชื่อเรื่องนาคว่าเป็นเจ้าของดินแดน ทำให้มีประเพณีที่พระเจ้าแผ่นดินจะต้องร่วมสมพาสกับนางนาคทุกคืนบนปราสาททองคำ โดยที่นางสนมหรือแม้แต่พระมเหสีก็ห้ามเข้าไปในปราสาทนี้ แต่ถ้าหากวิญญาณนางนาคไม่มาปรากฏกาย หรือพระเจ้าแผ่นดินไม่เสด็จไปร่วมสมพาสกับนางนาคในคืนใดแม้เพียงคืนเดียว นั่นหมายถึงลางร้ายของพระเจ้าแผ่นดินและบ้านเมือง พระองค์อาจทรงได้รับอันตรายหรืออาจถึงสวรรคต[๑๑] ผู้เขียนได้นำเนื้อหาในบันทึกมาใช้เมื่อกล่าวถึงประเพณีและความเชื่อของชาวเมืองเศรษฐปุระ ดังนี้

> "ข้อห้ามประการหนึ่งของนางอัครมเหสีเทวี คือ ห้ามก้าวล่วงภายในปราสาทพิมาน-อากาศหอทองชั้นในของพระราชวัง อันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ขององค์กษัตริย์ สนมท้าวนางคนใดก็ไม่สมควรจะก้าวล่วง กษัตริย์จักต้องเสด็จเข้าไปบรรทมในหอทองทุกค่ำคืน เพื่อรอ**วิญญาณนางนาค**มาร่วมหลับนอนกับพระองค์ก่อน เมื่อบรรทมตื่นแล้วพระองค์จึงจะเสด็จกลับออกมาบรรทมกับเหล่ามเหสีและนางสนมได้"
>
> "แล้วถ้าองค์กษัตริย์ละเลยไม่เสด็จขึ้น อย่างเช่นพระเจ้าปฤถิวีนละเลยการเสด็จขึ้นปราสาทพิมานอากาศมานานนับเดือนนี้แล้วละเจ้าคะ ท่านพราหมณ์"
>
> **"หาก<u>วิญญาณนางนาคไม่มาปรากฏกายในคืนใดแม้เพียงคืนเดียว</u> ก็หมายความว่ากาลสวรรคตของกษัตริย์มาถึง และถ้ากษัตริย์ละเว้นไม่เสด็จมาที่หอทองนี้คืนหนึ่งคืนใดก็จะเกิดหายนะแก่พระองค์เช่นกัน"** พราหมณ์โสมทัตรำพึงรำพันเบาๆ

---

[๑๑] โจวต้ากวาน, **บันทึกว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของเจินละ**, แปลโดย เฉลิม ยงบุญเกิด (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๑๐), ๖.

"พระเจ้าปฤถิวีนก็ทรงรู้ทั้งรู้ยังละเลยเสด็จขึ้นหอทองมาเดือนเศษ เพราะไปรับปากสนมพระองค์ใหม่ที่พวกฟูนันนำมาถวายเมื่อเดือนก่อนว่าจะอยู่เคียงแต่นาง ไม่ขึ้นไปที่ปราสาทพิมานอากาศอีกตามประเพณี ข้าเองก็มิรู้ว่าจะเกิดกาลหายนะอันใดแก่พระองค์ในเวลาอันใกล้นี้หรือไม่"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๕๗ - ๕๘)

ในจันทราอุษาคเนย์ เมื่อพระเจ้าปฤถิวีนไม่เสด็จปราสาทพิมานอากาศ ไม่ปฏิบัติตามประเพณีความเชื่อดังกล่าว ผู้เขียนได้สร้างให้ตัวละครอื่นๆ ในเรื่องต่างเชื่อว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้พระเจ้าปฤถิวีนประชวรและต้องสิ้นพระชนม์ในที่สุด

เจ้าชายภววรมันไม่พอพระทัยกับการประชวรครั้งนี้ของพระบิดาหรือพระเจ้าปฤถิวีนเป็นนักหนา เนื่องจากหลงใหลนางสนมคนใหม่จากฟูนันจนล้มเจ็บ ใครๆ ก็เล่าลือกันไปเสียหายต่างๆ นานาว่า เพราะพระเจ้าปฤถิวีนหลงใหลนางสนมชาวจามคนนั้นมากเกินไปจนละเลยขึ้นพิมานอากาศหลับนอนกับนางนาคเป็นเดือนๆ ทำให้ต้องคำสาปล้มเจ็บอย่างไม่มีสาเหตุ

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๕๗ - ๕๘)

พิธีกรรมความเชื่อในเรื่องการตัดสินคดีความ ในกรณีที่มีบุคคลสองคนเกิดข้อพิพาทกันแล้วไม่ทราบว่าผู้ใดเป็นฝ่ายผิด ทั้งคู่จะถูกนำไปขังไว้ในปราสาทคนละหลังจากบรรดาปราสาททั้งหมดจำนวน ๑๒ หลัง เป็นเวลา ๒ - ๔ วัน ถ้าใครคนใดคนหนึ่งกระทำผิดต่อกฎหมาย ผู้ที่เป็นฝ่ายผิดเมื่อได้รับการปล่อยออกจากปราสาทจะมีผดผื่นคันขึ้นเต็มตัว ในขณะที่ฝ่ายถูกจะไม่เป็นอะไรเลย เรียกว่า **"คดีพิพาทแห่งสรวงสวรรค์"** ทั้งนี้เนื่องจากชาวเมืองต่างเชื่อว่าในเมืองนี้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยปกปักรักษา[๑๒]

ในจันทราอุษาคเนย์มีการกล่าวถึงการตัดสินคดีความลักษณะนี้ในตอนท้ายเรื่องเมื่อนางฌามิลา ซึ่งเป็นน้องสาวและขึ้นดำรงตำแหน่งนางกัมพุชราชลักษมีต่อจากนางชวันจา (หลังจากที่นางชวันจาเข้าพิธีอภิเษกกับพระเจ้าภววรมันแล้ว) กล่าวหาว่านางชวันจาเป็นผู้สั่งให้ทหารลักพาตัวนางและขับไล่นางออกจากเมือง เพื่อที่ตนจะได้ดำรงตำแหน่งนางกัมพุชราชลักษมีอีกครั้งเมื่อเจ้าชายจิตรเสนขึ้นครองบัลลังก์เศรษฐปุระ แต่เมื่อไม่มีหลักฐานเจ้าชายจิตรเสนจึงให้มีการตัดสินด้วยพิธีพิพาทแห่งสรวงสวรรค์ ดังนี้

"เมื่อไม่มีผู้ใดชี้ผิดชี้ถูกได้ มีเพียงเจ้าฌามิลาเป็นผู้กล่าวหาพระนางชวันจาในข้อหาอุกอาจ ข้าก็จักมอบให้สรวงสวรรค์เป็นผู้พิจารณา พวกโขลนจงนำพานางฌามิลาไปที่

---

[๑๒] เรื่องเดียวกัน. ๒๒.

เรือนพัก และพานางชวันจากลับไปที่ตำหนัก ควบคุมคนทั้งสองตลอดจนข้าราชศฤงคาร ห้ามออกนอกบริเวณจนกว่าจะเสร็จสิ้นพิธีพระบรมศพองค์ภววรมัน จากนั้นข้าจะเริ่มไต่สวนเรื่องราวนี้ทั้งหมดด้วย **'พิธีพิพาทแห่งสรวงสวรรค์'** "

ทุกคนในท้องพระโรงรับฟังต่างพากับเงียบกริบ การพิจารณาคดีอันเร้นลับจากสรวงสวรรค์บนดินแดนศักดิ์สิทธิ์แห่งพระภัทเรชวารา หมายถึง**การพิจารณาคดีพิพาทที่มีการโต้แย้งกันสองฝ่าย ที่ไม่มีผู้ใดรับรู้คนถูกผิด จึงให้องค์พระมหาเทพเป็นผู้ชี้ขาด โดยการนำพาตัวคู่กรณีไปขังในปราสาทหินที่ปลูกสร้างอยู่เบื้องหน้าพระราชวังจำนวนสิบสองหลัง คู่ความจะถูกนำพาตัวไปกักขังอยู่ในปราสาทคนละหลังเช่นนั้นสามวัน โดยความเชื่อมั่นต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของปราสาททั้งสิบสองหลังและอานุภาพแห่งองค์พระมหาเทพ เมื่อคู่กรณีออกจากปราสาทแล้ว ฝ่ายคนผิดก็จะถูกดลบันดาลให้เป็นไข้ล้มตายภายในเร็ววัน**

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๕๓๙)

พิธีกรรมความเชื่อในเรื่องพรหมจรรย์ เด็กผู้หญิงซึ่งมีอายุระหว่าง ๗ - ๑๑ ขวบ จะต้องเข้าประกอบ**พิธีเจวิ้นถาน หรือพิธีเบิกพรหมจรรย์** โดยพราหมณ์จะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมนี้ให้กับเด็กหญิง ซึ่งจะมีขึ้นทุกปีในเดือนที่ตรงกับเดือนสี่ของจีน[๓๓] ในจันทราอุษาคเนย์ได้กล่าวถึงพิธีกรรมนี้ โดยปรากฏเป็นบทสนทนาที่พราหมณ์วราหมิเล่าถึงพิธีกรรมความเชื่อนี้ให้ตมิสาฟังขณะที่พาตมิสาชมตลาดเมืองเศรษฐปุระ ดังนี้

"**เด็กผู้หญิงทุกคนต้องเคยผ่านพิธีกรรมนี้ทั้งนั้น เพราะร่างกายของสตรีเมื่อเติบใหญ่จะต้องมีทางออกระดูเพื่อเป็นฐานของการก่อเกิดชีวิตมนุษย์ไปสู่ความเป็นมารดา ถ้าหากไม่เบิกทางความเป็นสตรีด้วยการทำพิธีบูชาอย่างถูกต้อง เด็กผู้หญิงคนนั้นจะไม่ได้รับพรจากองค์พระศรีภัทเรชวารา นางอาจจะไม่ได้เป็นมารดา หรือไม่สามารถคลอดลูกได้** เรื่องนี้จึงถือกันนักว่า **เด็กสาวทุกคนพออายุครบเจ็ดขวบก่อนมีระดู ก็ต้องมาให้พราหมณ์หรือนักบวชอย่างพวกข้าทำพิธีเบิกพรหมจรรย์ให้**

คืนประกอบ**พิธีเจวิ้นถาวาน**นั้นจะมีมหรสพใหญ่ทั้งเมือง เพราะทุกบ้านที่มีบุตรสาวจะประกอบพิธีพร้อมกัน ญาติพี่น้องจะมาร่วมเป็นสักขีพยานกันพร้อมพรั่ง แต่ละบ้านที่จัดพิธีนี้ต้องปลูกศาลาให้ทำพิธีแยกต่างหาก แล้วข้าก็จะเข้าไปประกอบพิธีให้เด็กสาวคนนั้นโดยศิวลึงค์ แล้วจะนำเลือดพรหมจรรย์ของเด็กสาวมามอบให้ครอบครัวนั้นเขาเฉลิมฉลองกัน ตอนเช้าครอบครัวของพวกเขาก็จะเอาผ้าขาวม้าผืนใหม่มาพันตัวเด็กสาวพวกนั้น หากไม่แล้วเด็กสาวคนนั้นก็ต้องกลับไปที่เทวาลัยของข้า เป็นกรรมสิทธิ์ของข้าไปตลอดชีวิต"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๐๒)

---

[๓๓] เรื่องเดียวกัน, ๑๓ - ๑๕.

บันทึกกล่าวถึง**ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวเจนละในเรื่องของการคลอดบุตร** และผู้เขียนได้นำมากล่าวถึงในเนื้อเรื่อง ดังนี้

> หญิงสูงวัยที่ทำคลอดจะเตรียมข้าวสวยที่หุงใหม่มาจัดใส่กระทงใบตอง ประคองมาพอกแผลให้แก่แม่ที่เพิ่งคลอดลูก โดยจะใช้ข้าวสวยหุงร้อนๆ พอกปิดให้แม่เด็กหลังจากคลอดเสร็จสิ้น จนถึงท้องน้อยแล้วทิ้งไว้ตลอดทั้งคืน ความระอุของข้าวสวยสุกจะช่วยรักษาบาดแผล และเร่งให้มดลูกเข้าอู่เร็ว พรุ่งนี้เช้านางก็จะสามารถเดินไปทำพิธีอาบน้ำที่แม่น้ำพร้อมลูกคนใหม่ได้ตามพิธี
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๓๑๗)

นอกจากนี้ในบันทึกยังกล่าวถึงวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวเจนละในสมัยนั้น เช่น

วัฒนธรรมการแต่งกาย การแต่งกายของชาวเจนละจะเปลือยท่อนบน แต่ท่อนล่างมีผ้านุ่ง ซึ่งการนุ่งห่มมีการแบ่งตามชนชั้นและฐานะ ทั้งหญิงและชายนิยมเกล้ามวยผมขึ้นข้างบน[๑๔] ในจันทราอุษาคเนย์กล่าวถึงการแต่งกายของชาวเมืองเศรษฐปุระไว้ดังนี้

> ผู้หญิงที่พากันเดินดาหน้าเข้ามาในห้องสามสี่คน **ทุกคนแต่งตัวกันประหลาด นุ่งผ้าลายกรอมเท้า มัดชายพกด้วยผ้าคาดเอวสีสันสดใส แต่ท่อนบนกลับเปิดเปลือย** ไม่ว่าจะเป็นหญิงสาวหรือคนชรา
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๔๔)

> ผู้คนด้านนอกวังแต่งตัวไม่ประณีตเท่าเหล่านางศฤงคาร พวกนี้บางคนนุ่งผ้าสีพื้นสั้นเต่อแค่เข่า เจาะหูใส่ตุ้มลูกใหญ่เหมือนห่วงดูแปลกตา พวกผู้ชายนุ่งผ้าผืนสั้นทอจากพืชชนิดหนึ่งเรียกว่า 'ปอกระเจา' แต่จะมีเหมือนกันคือ**มีผ้ากิเปสีแดงผูกเอวบ่งบอกฐานะ หากชายผ้าจะสั้นเต่อเหนือเข่าหมายถึงผู้คนทั่วไป ถ้าเป็นระดับขุนนางจะมีชายผ้ายาวลงมาถึงน่อง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่มีใครผูกชายผ้ามาถึงข้อเท้าได้ เพราะนั่นหมายถึงเชื้อเจ้าเชื้อพระวงศ์ระดับสูง**
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๐๐)

> วันนี้เจ้าชายจิตรเสนทรงฉลองพระองค์ได้งดงามนัก ผืนภูษาฉลองพระองค์แทรกดิ้นทอง อัดกลีบอย่างละเอียดอย่างวิจิตรนั้นพันแบบโบราณ ทั้งกีฏะพันธะเข็มขัดห้าเส้นตรงบั้นพระองค์ ยิ่งดูวรองค์งดงามราวกับภาพสลักเสลาอ่อนช้อย **เส้นเกศายาวเหยียดถูกรวบมุ่นแน่นเป็นมวยสูง** รัดผ้าผืนบางก่อนสวมทับด้วยเกี้ยวทองคำมีลวดลายสวยงาม
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๙๖)

---

[๑๔] เรื่องเดียวกัน, ๗.

วัฒนธรรมการอาบน้ำ เนื่องจากเมืองนี้มีอากาศร้อน ชาวเมืองจึงนิยมอาบน้ำวันละหลายๆ ครั้ง แต่ไม่มีห้องอาบน้ำ เวลาอาบนิยมอาบรวมกันเป็นกลุ่มในสระน้ำ โดยมิได้สวมใส่เสื้อผ้า ทั้งชายและหญิงอาบน้ำด้วยกันได้ไม่อายกัน[๑๕] ในจันทราอุษาคเนย์กล่าวถึงการอาบน้ำของชาวเมืองเศรษฐปุระผ่านสายตาและความคิดของตมิสาไว้ดังนี้

> เสียงน้ำไหล และ**กลุ่มสตรีหลายนางยืนอาบน้ำอยู่ในบ่อบารายอย่างสนุกสนาน** เมื่อมัฑุริกาชี้นิ้วสั่งให้เธอไปทางสระอาบน้ำ ตมิสาเห็นภาพนั้นถึงกับหน้าแดงก่ำ
>
> นี่เธอต้องถอดเสื้อผ้าลงไปในบารายเหมือนพวกหล่อนพวกนั้นด้วยนะหรือ ยังไม่ทันเอ่ยถามอะไร **ผู้หญิงคนอื่นๆ ที่มาด้วยกันก็ปลดเปลื้องเครื่องแต่งกายลงไปว่ายน้ำกันต่อหน้า**
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๗๑)

ลักษณะบ้านเรือนและที่อยู่อาศัย ในบันทึกได้กล่าวถึงลักษณะบ้านเรือนของชาวเจนละว่า บ้านทำจากหญ้าทั้งหลัง บ้านของขุนนางและราษฎรทั่วไปจะแตกต่างกัน นอกจากขนาดแล้ว สามัญชนจะมุงหลังคาด้วยหญ้า แต่หากเป็นขุนนางจะมุงหลังคาด้วยกระเบื้อง[๑๖] แสดงให้เห็นว่า สมัยนั้นมีการสร้างบ้านตามชนชั้นและฐานะ ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อความที่ปรากฏในจันทราอุษาคเนย์ ดังนี้

> บ้านผู้คนในเมืองส่วนมากมุงด้วยหญ้าคา หากมีฐานะจะมีขนาดใหญ่ **ถ้าไม่ใช่ขุนนางก็ต้องมุงหลังคาด้วยใบหญ้า คนที่จะใช้กระเบื้องมุงหลังคาได้ก็เฉพาะขุนนางอำมาตย์ที่อยู่ใกล้แนวพระราชวังด้านในเท่านั้น**
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๙๙)

๒. เอกสารชั้นรอง

เอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) คือ เอกสารหรือข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มีผู้ประมวลขึ้น เรียบเรียงขึ้น หรือสร้างขึ้นในระยะเวลาภายหลังจากที่เหตุการณ์นั้นๆ ได้เกิดขึ้นแล้ว โดยผู้จดบันทึกได้รับทราบเหตุการณ์จากคำบอกเล่าของบุคคลอื่นมาอีกต่อหนึ่ง หรือเป็นตำนานที่เล่าสืบทอดกันมาในลักษณะของมุขปาฐะแล้วมีผู้นำมาถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเอกสารชั้นรองที่ผู้เขียนเรื่องนี้นำมาใช้ได้แก่

---

[๑๕] เรื่องเดียวกัน, ๓๕ - ๓๖.

[๑๖] เรื่องเดียวกัน, ๗.

๒.๑ หนังสือประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐

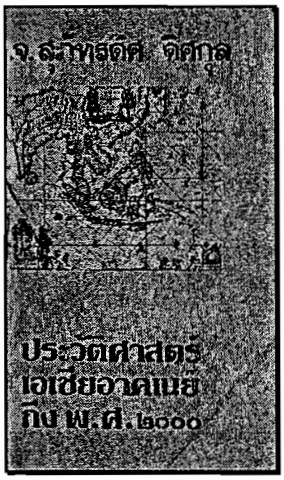

ภาพที่ ๓ ปกหนังสือประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐

ที่มา: หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล, **ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐** (กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี, ๒๕๓๕), ปกหน้า.

หนังสือประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐ เล่มนี้ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ได้แปลและเรียบเรียงขึ้นโดยใช้หนังสือเรื่อง "รัฐในเอเชียอาคเนย์ที่ได้รับอารยธรรมอินเดีย (The Indianized States of Southest Asia)" ของศาสตราจารย์ยอร์ช เซย์เดส์ เป็นหลัก เนื่องจากหนังสือนี้ใช้เป็นตำราไปทั่วโลก โดยข้อความส่วนใหญ่ได้มาจากเอกสารชั้นต้นหรือหลักฐานชั้นหนึ่งประเภทจารึกและบันทึกจดหมายเหตุของจีน

หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหากล่าวถึงประวัติศาสตร์ของประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์อันประกอบด้วยประเทศเวียดนาม ลาว กัมพูชา ไทย พม่า มาเลเซีย และอินโดนีเซียในปัจจุบัน โดยจำกัดขอบเขตเนื้อหาอยู่ที่ประวัติศาสตร์ในยุคโบราณถึง พ.ศ. ๒๐๐๐ กล่าวถึงเรื่องราวความเป็นมาของอารยธรรมยุคแรกเริ่ม จนกระทั่งก่อตัวเป็นอาณาจักรน้อยใหญ่ ซึ่งพัฒนามาเป็นประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในเนื้อหาบทที่ ๗ ของหนังสือเล่มนี้ กล่าวถึงเรื่องราวของอาณาจักรขอมสมัยก่อนพระนคร (Pre - Angkorian Period) พ.ศ. ๑๑๐๐ - ๑๒๕๐ โดยเนื้อหาในตอนต้นบทกล่าวถึงอาณาจักรเจนละ เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น คือ อาณาจักรเจนละเข้ารุกรานอาณาจักรฟูนัน และกษัตริย์ที่สำคัญ ผู้เขียนได้ใช้เนื้อหาในตอนนี้มาเป็นเค้าเหตุการณ์ในเรื่อง นอกจากนี้ยังช่วยในเรื่องของการสร้างฉาก นั่นคือ

อาณาจักรเจนละ จดหมายเหตุจีนสมัยราชวงศ์ซุยกล่าวถึงที่ตั้งของอาณาจักรเจนละว่า อาณาจักรเจนละตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอาณาจักรจามปา ใกล้กับบริเวณราชธานีมีภูเขานามว่า "หลิงเจียโปโพ" (Ling - chia - po - p'o) บนยอดภูเขาแห่งนี้มีศาสนสถาน ซึ่งมีทหาร ๑,๐๐๐ คน คอยเฝ้ารักษาอยู่เป็นประจำ เทวาลัยแห่งนี้อุทิศถวายแด่เทพผู้มีนามว่า "โพโตลิ" (P'o - to - li) มีการสังเวยมนุษย์แด่เทพองค์นี้ โดยทุกปีกษัตริย์จะเสด็จเข้าไปในเทวาลัยเพื่อทรงกระทำการสังเวยมนุษย์ด้วยพระองค์เองในเวลากลางคืน จากเนื้อความในจดหมายเหตุจีนทำให้ศาสตราจารย์ยอรช์ เซย์เดส์ สันนิษฐานว่า **ศูนย์กลางของอาณาจักรเจนละตั้งอยู่บริเวณปราสาทวัดภู เมืองจำปาศักดิ์ ทางตอนกลางของแม่น้ำโขงในปัจจุบัน** เพราะภูเขาซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของวัดภูมีแท่งหินขนาดใหญ่อยู่ข้างบน ซึ่งตรงกับคำนามภาษาจีนว่า "หลิง" ในภาษาท้องถิ่นเรียกว่า "ลิงคบรรพต" สำหรับคำว่า "โพโตลิ" ศาสตราจารย์ยอร์ช เซย์เดส์ มีความเห็นว่าตรงกับ ๒ พยางค์แรกของคำว่า "ภัทเรศวร" ซึ่งเป็นชื่อของเทพเจ้าที่เป็นที่นับถือกันอยู่ที่ปราสาทวัดภู[๑๗]

จากข้อสันนิษฐานในด้านที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ของอาณาจักรเจนละของศาสตราจารย์ยอรช์ เซย์เดส์ ทำให้ผู้เขียนสร้างฉากในเรื่องให้มีความสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานดังกล่าว ซึ่งปรากฏเป็นฉากของเมืองเศรษฐปุระศูนย์กลางของอาณาจักรเจนละ ดังนี้

> ดินแดนที่ยืนอยู่ตรงนี้ด้านหลังแนวเทือกเขาพานมดงเร็กนอนขนัดทอดยาวจวบจนมาถึงรอยข้อต่อระหว่างปากน้ำมูลที่แยกตัวออกจากแม่น้ำโขงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้อีกไม่ไกล
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑)

"เมืองเศรษฐปุระเป็นสถานที่ตั้งของขุนเขาศักดิ์สิทธิ์บนยอดพระศรีภัทเรชวาราภูลิงคบรรพตศักดิ์สิทธิ์ประทับอยู่ด้านหน้า ภูผาแห่งพระแม่อุมาเทวีอยู่ด้านหลัง"

ตมิสาเหลือบดูยอดพระศรีภัทเรชวารา ยอดลิงคบรรพตอันเป็นยอดสูงสุดเบื้องหน้ามีลักษณะคล้ายกับศิวลึงค์ ผู้คนนับถือพระศิวะตามลัทธิไศวนิกายจึงได้กราบไหว้เป็น 'ลิงคบรรพต' ที่คนพื้นเมืองเรียกขานว่า 'พระศรีภัทเรชวารา' อันหมายถึงสัญลักษณ์แห่งองค์พระมหาเทพพระศิวะ และเมื่อยืนมองจากจุดตรงนี้ของเมืองเศรษฐปุระขึ้นไปหา 'ยอดพระศรีภัทเรชวารา' ก็จะเห็นภูเขาอีกลูกหนึ่งที่อยู่ไกลๆ ซ้อนหลังอยู่ ยอดเขาลักษณะเหมือนมวยมุ่นผมของสตรี ที่คนปัจจุบันในประเทศลาวเรียกว่า 'ภูเก้า' อันหมายถึงยอดมุ่นมวยผมแห่งพระแม่อุมา ศักติแห่งพระศิวะ การที่ได้มากราบนมัสการยอดภัทเรชวารา

---

[๑๗] หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล, **ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐** (กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี, ๒๕๓๕), ๑๔๙.

ณ เมืองเศรษฐปุระนี้ จึงเสมือนการกราบนมัสการทั้งพระศิวะและพระแม่อุมาเทวี ไปพร้อมกัน ดินแดนแห่งนี้จึงเชื่อว่าเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์

พอเดินออกมาจากเพิงไม้ถวายบูชา จึงแลเห็นกลุ่มทหารหลายร้อยคนที่ยืนแถวโอบล้อมทางเดินข้างหน้าที่ขึ้นไปเนินเขาชั้นสอง ทหารพวกนั้นจะปกป้องดูแลยอดพระศรีอย่างหวงแหน คอยกันมิให้ประชาชนที่มาบูชาองค์พระมหาเทพตรงเนินเขาชั้นแรกก้าวล่วงไปถึงชั้นถัดไป อันเป็นที่พำนักของเหล่าพราหมณ์พฤฒาจารย์และปรางค์เทวาลัยใหญ่

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๙๖ - ๑๙๘)

ตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนได้กล่าวถึงสถานที่ตั้งของเมืองเศรษฐปุระ พร้อมทั้งสอดแทรกความเชื่อเรื่องการนับถือบูชาภูเขาว่าเปรียบเสมือนตัวแทนของเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ จนเป็นที่เคารพกราบไหว้ของชาวเมืองในสมัยนั้น และยังกล่าวถึงพิธีกรรมการบูชายัญ

"หากผ่าน**พิธีปุรุษเมธ**บูชาองค์ศรีภัทเรชวาราแล้ว พระเจ้าปฤถิวีนจักได้รับพรศักดิ์สิทธิ์จากองค์พระมหาเทพ ปกป้องพระองค์ให้ปลอดภัย ประสบสวัสติ ชยะ เดชะ ทุกทิศที่มิใช่หรือเจ้าคะ ท่านพราหมณ์ การบูชาเยี่ยงนี้ยังมิช่วยปกปักรักษาพระองค์ให้ได้รับความสำราญอีกหรือ"

เมื่อฟังนางชวันจาเอ่ยย้ำถึงพิธีเมื่อคืน ที่อรุณาบุตรีเป็นเครื่องบูชายัญถวายองค์พระศรี-ภัทเรชวารา พระเจ้าปฤถิวีนได้เชือดคอนางกลางแท่นบูชาศักดิ์สิทธิ์ในคืนจันทราเต็มดวง พราหมณ์โสมทัตถึงกับก้มหน้านิ่งหมดสิ้นหนทาง จำต้องปล่อยให้บุตรีเดินทางไปสู่ปรมาตมัน ตามเส้นทางพิธีปุรุษเมธ

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๖๐ - ๖๑)

ข้อความในตัวอย่างกล่าวถึง**พิธีปุรุษเมธ หรือพิธีบูชายัญด้วยมนุษย์**ของชาวเมืองเศรษฐปุระเพื่อบูชาเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ที่เรียกว่า "ภัทเรศวร" หรือ "ภัทเรชวารา"[๑๘] เนื้อหาในหนังสือประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐ ทำให้พอจะสันนิษฐานได้ว่า พิธีกรรมนี้น่าจะมีอยู่จริงในสมัยนั้น ผู้เขียนจึงได้กล่าวถึงพิธีกรรมนี้ในเนื้อเรื่อง

อาณาจักรฟูนัน กล่าวถึงอาณาจักรฟูนันว่ามีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองวยาธปุระ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น (ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๑) คือ **พระเจ้ารุทรวรมันกษัตริย์องค์สุดท้ายของฟูนันซึ่งประสูติจากพระสนม ได้ประหารรัชทายาทอันชอบธรรมแล้วขึ้นครองราชย์**[๑๙]

---

[๑๘] เรื่องเดียวกัน, ๑๕๐.

[๑๙] เรื่องเดียวกัน, ๑๕๑.

ในจันทราอุษาคเนย์ ผู้เขียนได้นำข้อสันนิษฐานของหม่อมเจ้าสุภัทรดิศมาผูกให้เป็นเรื่องราว ดังนี้

"ประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๑ พระเจ้าโกณฑิญญะชัยวรมัน ผู้ปกครองของอาณาจักรฟูนันได้สิ้นพระชนม์ลง เจ้าชายคุณวรมัน พระโอรสของนางกุลประภาวดี ชายาพระองค์แรกจึงได้เสวยราชสมบัติสืบต่อจากพระบิดา กษัตริย์พระองค์นี้เป็นผู้ประเสริฐนักสร้างบ่อน้ำและก่อร่างสร้างความเจริญให้แก่ประชาชนมากมาย ทั้งการถมที่ลุ่มน้ำท่วมขังของดินแดนแถบนี้ให้เป็นที่ราบเพื่อประชาชนได้เข้าไปอยู่อาศัยและทำไร่กันเพื่อยังชีพ"

"ไม่กี่ปีหลังจากพระเจ้าคุณวรมันทรงขึ้นครองราชย์ ทรงยึดถือนโยบายปกครองประเทศโดยสร้างความเจริญให้แก่อาณาจักรยิ่งใหญ่แห่งนี้ด้วยการช่วยเหลือประชาชนนั้นกลับเป็นการสร้างความไม่พอพระทัยให้แก่พระเชษฐาของพระองค์ที่ร่วมชนกนาถองค์เดียวกัน แต่เกิดแก่พระสนมกันชุลาคือ 'เจ้าชายรุทรวรมัน' เจ้าชายรุทรวรมันนี้ทรงเจริญพระชันษากว่า แต่ไม่ได้รับการสืบทอดราชบัลลังก์"

"ต่อมาในคืนเดือนเพ็ญวันหนึ่ง พระสนมกันชุลาได้ทูลเชิญพระโอรสของตน เจ้าชายรุทรวรมันเข้ามาเฝ้าที่ตำหนัก เมื่อพระสนมกันชุลาแลเห็นโอรสเสด็จมาถึง จึงเสแสร้งกันแสงร่ำไห้ราวกับประชวรหนักคร่ำครวญซ้ำไปซ้ำมาอยู่แต่ว่า

"ลูกเอ๋ยแม่คงจะจากเจ้าไปวันนี้วันพรุ่งแล้ว หากมิได้เห็นบัลลังก์โกณฑิญญะฟูนันได้เต็มชัดถนัดตา"

"เสด็จแม่ตรัสอะไรเช่นนั้น เมื่อวานนี้ยังเห็นทรงสนานสำราญอยู่"

"อันว่าราชบัลลังก์โกณฑิญญะฟูนันสมควรเป็นของเจ้า ผู้เจริญชันษามากกว่าเจ้าปัญญาอ่อนคุณวรมันคนนั้นมิใช่หรือ แล้วแม่ก็แก่ชราลงทุกวัน หากมิได้เห็นเจ้าขึ้นไปประทับบนบัลลังก์แห่งโกณฑิญญะฟูนันแห่งนี้ แม่คงไม่อาจสิ้นลมได้สนิทใจ"

"เสด็จแม่"

เจ้าชายรุทรวรมันผู้มีใจทะเยอทะยานอยู่แล้ว ยิ่งฟังยิ่งเหมือนได้รับแรงยุยงส่งเสริมให้ทะยานอยากในสิ่งที่สูงสุด

เพราะเหตุนี้พระสนมกันชุลาจึงได้ส่งนางในสองคนไปกราบทูลต่อองค์ท้าวเธอพระเจ้าคุณวรมันว่า ตนเองล้มป่วยประชวรหนักเพราะลมพิษ พระเจ้าคุณวรมันผู้มีพระทัยใสสะอาดเห็นกาลโดยชื่อ จึงเสด็จมาเยี่ยมอาการพระสนมกันชุลาด้วยนับถือเปรียบประดุจญาติผู้ใหญ่และให้ความเคารพนับถือเฉกเช่นพระมารดา"

"เมื่อทหารไพร่พลที่ติดตามขบวนเสด็จของพระเจ้าคุณวรมันส่งเสด็จพระองค์ด้านนอกพระตำหนักของพระสนมกันชุลา ส่งเสด็จท้าวเธอก้าวเข้าสู่เคหาของพระสนมกันชุลา โดยหารู้ไม่ว่าพวกตนกำลังส่งเสด็จเจ้าเหนือชีวิตเข้าสู่แดนมฤตยู"

"และ**เมื่อเห็นพระเจ้าคุณวรมันก้าวเข้าผ่านตำหนักมายังแท่นพระที่ของพระสนมเพียงลำพัง เจ้าชายรุทรวรมันซึ่งหลบซ่อนตัวอยู่ด้านในห้องจึงปรากฏกายขึ้น พร้อมพระขรรค์**

จ้วงแทงพระเจ้าคุณวรมันเสียจนสิ้นพระชนม์ตรงนั้น ด้วยความเห็นดีเห็นชอบกับผู้เป็นพระมารดา"

"ต่อจากนี้ไปเสด็จแม่จักได้เห็นบัลลังก์แห่งโกณฑิญญะฟูนันเต็มตาก่อนสิ้นลม" แล้วก็**สถาปนาพระองค์ขึ้นเป็น 'พระเจ้ารุทรวรมัน' แห่งอาณาจักรฟูนัน**ในปีนั้นเอง"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: หน้า ๑๙ - ๒๑)

ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรทั้งสอง กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสองอาณาจักรว่า **เจนละเคยเป็นเมืองประเทศราชของฟูนัน และกษัตริย์ที่ปกครองเจนละซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเศรษฐปุระก็สืบเชื้อสายมาจากกษัตริย์ฟูนัน** ปรากฏเป็นข้อความในจันทราอุษาคเนย์ดังนี้

"กษัตริย์ที่ปกครองอาณาจักรฟูนันในช่วงท้ายนั้นมาจากราชวงศ์โกณฑิญญะ โกณฑิญญะสายที่ปกครองเมืองหลักของอาณาจักรฟูนันที่ชื่อเมืองวยาธปุระนั้น เรียกตัวเองว่าเป็นโกณฑิญญะสายพระสุริยา กราบไหว้บูชาพระอาทิตย์ แล้วส่งเชื้อสายราชวงศ์โกณฑิญญะสายอื่นๆ ไปครองอยู่เมืองเล็กเมืองน้อยที่เป็นเมืองในปกครองของฟูนัน พอหลังจากที่พระเจ้ารุทรวรมันขึ้นครองราชย์ในอาณาจักรฟูนันแล้ว ข่าวการสิ้นพระชนม์ของพระเจ้าคุณวรมันได้แพร่กระจายไปทั่วชุมชนน้อยใหญ่ ชุมชนเหล่านั้นในปกครองของอาณาจักรฟูนันหลายฝ่ายไม่ค่อยจะพอพระทัยพระเจ้ารุทรวรมันที่กระทำการอุกอาจเพื่อแย่งชิงบัลลังก์ ตลอดจนเครือญาติในราชวงศ์โกณฑิญญะหลายๆ สายก็เริ่มมีกระแสความไม่พอใจในการกระทำจ้วงจาบของพระองค์ จึงแสดงกิริยาต่อต้านอยู่เงียบๆ

กระแสการต่อต้านภายใต้การปกครองของอาณาจักรฟูนันก่อขึ้นประดุจคลื่นเบื้องล่างใต้น้ำสงบนิ่ง **ในกลุ่มเชื้อพระวงศ์ที่แสดงกิริยาต่อต้านในช่วงเวลานั้น มีกลุ่มใหญ่อยู่ที่เมืองเศรษฐปุระ** อยู่ทางตอนเหนือของวยาธปุระห่างกันไม่ไกล **เมืองนี้คือบริเวณเดียวกับเมืองจำปาศักดิ์ในลาวปัจจุบัน เมืองเศรษฐปุระช่วงเวลานั้นมีลูกหลานสายราชวงศ์โกณฑิญญะอีกสายหนึ่งไปปกครองอยู่"**

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: หน้า ๒๒ - ๒๓)

นอกจากนี้ยังกล่าวว่า มีเจ้าชายเชื้อสายราชวงศ์ฟูนันชื่อ "ภววรมัน" มาได้เจ้าหญิงของเจนละชื่อ "กัมพุชราชลักษมี" เป็นชายา พระองค์จึงเป็นทั้งเจ้าชายของราชวงศ์ฟูนันและกษัตริย์แห่งอาณาจักรเจนละ[๒๐] ทำให้ในจันทราอุษาคเนย์ผู้เขียนได้กำหนดให้นางชวันจา ซึ่งเป็นชาวกัมพุชท้องถิ่นและมีตำแหน่งนางกัมพุชราชลักษมีได้อภิเษกกับเจ้าชายภววรมัน เมื่อตัวละครตัวนี้ได้ขึ้นครองบัลลังก์เป็นกษัตริย์ของเศรษฐปุระ เพื่อให้สอดคล้องกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์แสดงความสัมพันธ์ทางครือญาติระหว่างเจนละกับฟูนัน สามารถสร้างเป็นแผนผังได้ดังนี้

---

[๒๐] เรื่องเดียวกัน.

แผนผังที่ ๒ ราชวงศ์แห่งอาณาจักรขอม

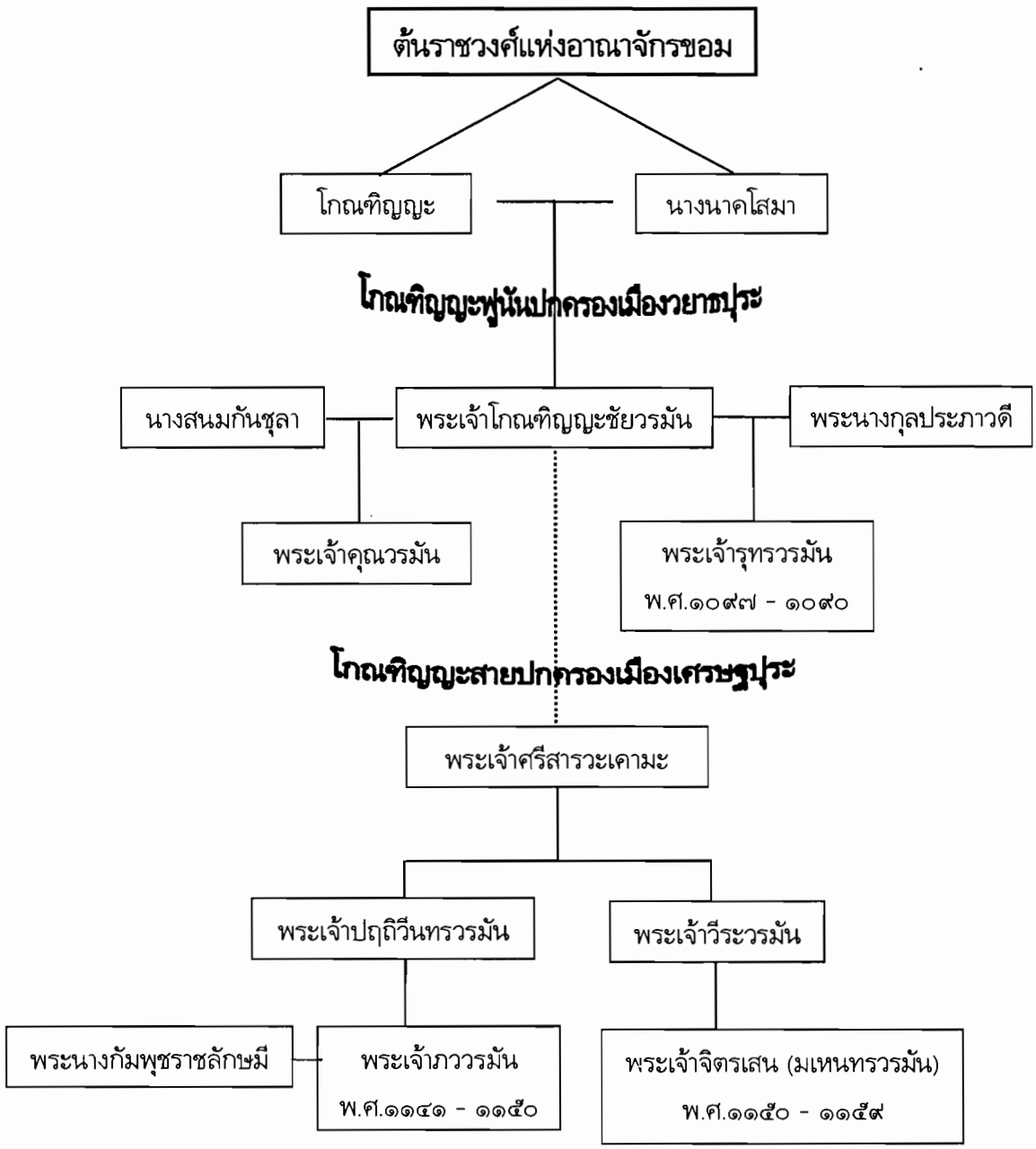

ที่มา: ปรับปรุงจาก หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล, **ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐** (กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี, ๒๕๓๕). ไม่ปรากฏเลขหน้า

ต่อมาความสัมพันธ์ของเจนละกับฟูนันก็กลับกลายเป็นความขัดแย้ง เมื่อพระเจ้าภววรมันและพระอนุชาต่างบิดาของพระองค์ คือ เจ้าชายจิตรเสน ได้ร่วมกันรุกราน และปราบปรามอาณาจักรฟูนัน (พ.ศ. ๑๑๐๐ - ๑๑๕๐)[๒๑] ในจันทราอุษาคเนย์ผู้เขียนได้ใช้ช่องว่างทางประวัติศาสตร์ สร้างเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างเจนละกับฟูนันเสริมเข้าไปด้วยว่า ฟูนันนั้นคิดไม่ซื่อกับเจนละก่อน เจ้าชายจิตรเสนและพระเจ้าภววรมันจึงบุกเข้าโจมตีฟูนันจนถอยร่นไปอยู่ที่เมืองออกแก้ว

"เขาลือกันให้ทั่วเมืองวยาธปุระ ว่าพระเจ้ารุทรวรมันปรารภบ่อยครั้งว่าอยากได้ศีรษะเจ้าเชื้อเหนือหัวเศรษฐปุระมาประดับฉัตรแก้วในพระราชวังหลวง"

องค์จิตรเสนถึงกับพักตร์ถอดสี

"มิน่าเล่า ตอนมีข่าวลือเรื่องนี้จึงแสร้งส่งนางสิโรชามากับพระจีนอีกสิบรูป ว่าเป็นบรรณาการมาจากพระเจ้ากรุงจีนเพื่อเชื่อมสัมพันธไมตรีเมื่อสามเดือนก่อนก็เพราะปรารถนาให้ทางเราตายใจว่าทางนั้นไม่ได้คิดอะไร ที่แท้วยาธปุระก็ต้องการทำลายพวกเราหรอกหรือ"

"จริงด้วย **ข้ารู้มาว่าพระเจ้ารุทรวรมันไม่พอใจที่เมืองเศรษฐปุระทำการชายเกลือได้มากกว่าวยาธปุระ กลัวจะแข็งข้อ เลยอยากตัดไฟเสียแต่ต้นลม** หากสิ้นพระเจ้าปฤถิวีนแล้วก็จะส่งโอรสของพระองค์มาสืบเมืองเศรษฐปุระนี้เสียแทน"

เจ้าชายจิตรเสนตบพระเพลาฉาดใหญ่

"ว่าแล้วเชียว ราชวงศ์โกณฑิญญะฟูนันที่ครองเมืองนี้ จักไม่มีความหมายในสายพระเนตรของพระเจ้ารุทรวรมันเลยจริงๆ"

พระองค์รับฟังถึงกับครุ่นคิด นางสิโรชาผู้นี้อาจเป็นคนทำร้ายพระเจ้าปฤถิวีนเป็นแน่ ที่นางสิโรชากินดีงูเห่า ธามัลได้กราบทูลแล้วว่าพระศพของพระเจ้าปฤถิวีนเขียวคล้ำราวกับคนต้องพิษ จะเป็นพิษอันใดได้นอกจากพิษงู แต่พราหมณ์บนยอดพระศรีไม่มีผู้ใดกล้าเอ่ยทัก เพราะเกรงว่าเป็นเหตุอัปมงคลต่อบ้านต่อเมืองจึงพากันสงบคำเสีย เห็นทีจะปล่อยนางแพศยาคนนี้ไว้บนแผ่นดินมิได้

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: หน้า ๑๓๔ - ๑๓๕)

วรองค์สูงข่มเนตรไม่หลับ ความหงุดหงิดพกพามาตั้งแต่กลางวัน รับฟังความท่านศิวะพินทุแจ้งมาหลายเรื่อง โดยเฉพาะการศึกที่วยาธปุระ ดูว่าพวกฟูนันเกิดรู้แกว เร่งพาพระเจ้ารุทรวรมันหนีหลบไปเมืองท่าออกแก้วแล้วไปสวามิภักดิ์กับพวกจาม ได้กองกำลังจามมาร่วมต่อสู้ ทำให้กองทัพเจ้าชายภววรมันโจมตีลงไปถึงเมืองท่าใหญ่ปลายสุดแม่น้ำ 'ของ' ไม่ได้

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: หน้า ๒๐๘)

---

[๒๑] เรื่องเดียวกัน.

๒.๒ หนังสือข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอม

ภาพที่ ๔ ปกหนังสือข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอม

ที่มา: จิตร ภูมิศักดิ์, **ข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไม้งาม, ๒๕๒๕), ปกหน้า.

หนังสือข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอมของ จิตร ภูมิศักดิ์ มีเนื้อหากล่าวถึงเรื่องราวของชนชาติขอมในตำนานต่างๆ ซึ่งบทที่กล่าวถึงข้อสังเกตบางประการของขอมในตำนานไต ได้กล่าวถึงเรื่องราวของอาณาจักรเจนละ ดังนี้

กำเนิดของอาณาจักรเจนละ จิตร ภูมิศักดิ์ กล่าวว่า ตำนานเมืองสุวรรณโคมคำกล่าวถึงกำเนิดของอาณาจักรเจนละว่า **มานพเข็ญใจไปได้นางนาคเจ้าของถิ่นเป็นภรรยา** และภายหลังเมื่อเมืองสุวรรณโคมคำพินาศแล้วก็ได้กลายเป็นนิคมธานีใหญ่โตขึ้นบริเวณลาวใต้[๒๒]

ในจันทราอุษาคเนย์มีการกล่าวถึงต้นกำเนิดของอาณาจักรเจนละ หรือที่เรียกว่า **"ตำนานบรรพบุรุษ"** ซึ่งมีความสอดคล้องกับเรื่องราวของชนชาติขอมที่กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้ โดยได้ถ่ายทอดผ่านบทสนทนาของเจ้าชายจิตรเสนที่เล่าถึงตำนานของชนชาติตนให้ตมิสาฟัง และบทสนทนาของพราหมณ์โสมทัตที่เล่าถึงตำนานเดียวกันนี้ให้นางชวันจาฟัง มีใจความว่า

> "ขึ้นเหนือไปจากที่นี่เป็นดินแดนเก่าแก่ของชาวสุวรรณเขต เล่ากันว่าพระวงศ์ของเราเมื่อคราวเข้ามาถึงดินแดนแถบนี้ได้ไปก่อร่างสร้างเมืองอยู่ที่สุวรรณเขตเป็นลำดับแรก **ตำนานว่าพราหมณ์โกณฑิญญะจากชมพูทวีปได้ล่องเรือจากพระมหาสมุทรใหญ่เข้ามาตามลำน้ำจนถึงสุวรรณโคมคำ พบกับนางนาคโสมา ทายาทของฤษีกัมพุช เจ้าของแคว้นผู้ครอบครองดินแดนมหานทีมีโขดดอนเป็นพญานาคอยู่อยู่กลางลำน้ำ จึ่งได้ต่อสู้กัน**

---

[๒๒] จิตร ภูมิศักดิ์, **ข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไม้งาม, ๒๕๒๕), ๔๙.

พราหมณ์โกณฑิญญะได้รับชัยชำนะเหนือนางนาค จึงได้รับนางนาคโสมาเป็นชายาและครองคู่อยู่กินกันบนแว่นแคว้นมหานทีศรี สายน้ำมหานทีจึงเปรียบเสมือนสถานที่กำเนิดแห่งบุรพชนของเรา"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๓๘)

"ในอดีตกาลนานมาแล้ว มีกษัตริย์จากนครไกลโพ้นเดินทางด้วยกองเรือเข้ามายึดดินแดนแถบนี้ได้ ทั้งยังพิชิตนางนาคเชื้อสายกัมพุชผู้ครอบครองถิ่นฐานละแวกนี้มาแต่เดิมด้วยธนุศักดิ์สิทธิ์ และได้นางเป็นชายา จึงสืบเชื้อสายปกครองถิ่นแคว้นละแวกลุ่มน้ำ 'ของ' จึงถือเป็นประเพณีในดินแดนแถบนี้ที่กษัตริย์จักต้องแต่งตั้งชายาจากนางที่มีสายเลือดเป็นชนถิ่นเดิมจากฤษีกัมพุชเป็นปฐม เพื่อดำรงวงศ์วานแห่งดินแดนเศรษฐปุระต่อไป บิดาของนางชวันจาเป็นท้าวพระยากัมพุชเสมา จึงมีสายเลือดชั้นสูงที่ถือว่ามีชาติกำเนิดมาจากฤษีกัมพุช ถึงได้รับการคัดเลือกเป็นลักษมีนางชวันจา

กัมพุชราชลักษมีจึงเปรียบเสมือนตัวแทนของนางพญานาคเพื่อสืบต่อตามตำนานแห่งพื้นสุวรรณภูมิ กษัตริย์ชนชั้นปกครองที่จะมาครองบัลลังก์เศรษฐปุระจักต้องวิวาหะกับนางกัมพุชราชลักษมีทุกคราไป"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๕๖ - ๕๗)

ในหนังสือประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐ และข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอมต่างกล่าวถึง**จารึกของพระเจ้าจิตรเสน** ว่าได้มีการจารึกไว้ตามสถานที่ต่างๆ โดยเฉพาะบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อันแสดงให้เห็นถึงการขยายอิทธิพลของพระเจ้าจิตรเสนเข้ามาในดินแดนเหล่านั้น ในจันทราอุษาคเนย์มีคำอธิบายการกระทำของตัวละครเจ้าชายจิตรเสนในลักษณะดังกล่าว คือ

หลายเมืองที่เสด็จผ่านจักทรงประกาศชัยชำนะโดยการก่อสร้างเทวสถานบูชาองค์พระมหาเทพไว้ให้แก่ชุมชน พราหมณ์จักทำพิธีใช้เหล็กแข็งจารบนหลักศิลา ณ ยอดภูเขาเพื่อประกาศบริเวณเทวสถานอันศักดิ์สิทธิ์ และประชาชนยังได้ประโยชน์จากการขุดบ่อน้ำสระน้ำขนาดใหญ่ให้ได้อาบดื่มกิน

พระองค์จักกระทำเช่นนี้เพื่อประกาศอาณาเขตเสมือนส่วนหนึ่งของอาณาจักรแห่งองค์พระมหาเทพ และอยู่ภายใต้การปกครองของพระเจ้าศรีภววรมัน โดยผู้นำความเจริญมาสู่ดินแดนเหล่านั้นคือองค์จอมทัพใหญ่ ด้วยเหตุนี้ ณ เทือกเขาตลอดแนวทิศตะวันออกเฉียงใต้ เทือกเขาบรรทัดจึงมีเทวสถานของพระองค์ก่อสร้างทิ้งไว้อีกนานนับพันปี

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๔๗๒)

เจ้าชายจิตรเสนมเหนทรวรมันผู้ยิ่งใหญ่ จักรู้พระองค์ไหมว่า พระองค์จะเป็นผู้แสวงหาทางออกทะเลใหม่ที่อยู่ไม่ไกลจากที่นี่

เธอพอจะจดจำร่องรอยหลักฐานของพระองค์ในประเทศไทยที่พบอยู่มากมายบริเวณภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะจารึกชิ้นสำคัญๆ ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ที่ระบุการมาถึงของเจ้าชายจิตรเสนในประเทศไทยที่ปรากฏอยู่ทั่วไป ทั้งในจังหวัดอุบลราชธานี บุรีรัมย์ และสระแก้ว พระองค์สามารถเดินทางเข้าสู่เส้นทางแม่น้ำมูลไปทางจังหวัดบุรีรัมย์ของประเทศไทยปัจจุบัน และทรงเข้าสู่บริเวณที่ราบแอ่งโคราช ก่อนเดินทางลงใต้ไปพบทะเลใหญ่

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๗๐)

ในเรื่องปรากฏเป็นฉากการเดินทางของเจ้าชายจิตรเสน เพื่อแสวงหาเมืองท่าออกสู่ทะเล โดยมีตมิสาเป็นผู้นำทาง เจ้าชายจิตรเสนได้ขยายอิทธิพลจากเมืองเศรษฐปุระออกไปทางทิศตะวันตก ไปตามเส้นทางของแม่น้ำโขง ผ่านบริเวณที่แม่น้ำโขงมาบรรจบกับแม่น้ำมูลซึ่งเรียกว่า "โขงเจียม" และกล่าวถึงเมืองต่างๆ ที่พระองค์ได้ล่องเรือผ่าน คือ เมืองขัน (ปัจจุบันอยู่กิ่งอำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด), เมืองตุรงคาม, เมืองปลายนาวา, เมืองศรีเทพ และพบทะเลที่เมืองท่าศรีวัตสปุระ (ปัจจุบันคืออำเภอศรีมโหสถ ในจังหวัดปราจีนบุรี) ระหว่างทางได้โปรดให้สร้างจารึกและรูปเคารพในศาสนาพราหมณ์ไว้ตลอดระยะทางที่พระองค์ได้เดินทางผ่าน

เป็นเส้นทางตามที่พบจารึกและหลักฐานของพระเจ้าจิตรเสนในประเทศไทย คือ ในจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดขอนแก่น และดินแดนทางตอนในอย่างจังหวัดเพชรบูรณ์ สันนิษฐานว่าพระองค์น่าจะเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยบริเวณปากน้ำมูล แล้วลัดเลาะไปตามลำน้ำต่างๆ ของแม่น้ำโขง เช่น ลำน้ำเสียว ลำน้ำปลายมาศ จนถึงจังหวัดอุบลราชธานีในเขตอำเภอปลายมาศ ล่องตามลำน้ำเข้ามาถึงลำน้ำชี บริเวณอำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดขอนแก่นในปัจจุบัน ส่วนดินแดนตอนใต้นั้นเข้าไปถึงบริเวณเทือกเขาพนมดงรักที่จังหวัดปราจีนบุรี

การสร้างตัวละคร

ในการเขียนนวนิยายองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ตัวละครที่ทำให้เกิดเนื้อเรื่องและโครงเรื่อง ผู้เขียนจึงต้องพยายามสร้างตัวละครให้เหมาะสมกับเนื้อหาเรื่องที่เขียน จนมีนักวิชาการด้านนวนิยายกล่าวว่า ลำพังแก่นเรื่องที่น่าสนใจและโครงเรื่องที่น่าจับใจ ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เป็นนวนิยายที่ดีได้ การสร้างตัวละครอย่างมีประสิทธิภาพก็มีความจำเป็นเช่นกัน[๒๓]

---

[๒๓] เถกิง พันธุ์เถกิงอมร, **นวนิยายและเรื่องสั้น: การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์** (สงขลา: สถาบันราชภัฏสงขลา, ๒๕๔๑), ๔๒๗.

ตัวละครในเรื่องมีความสัมพันธ์กับผู้เขียน เพราะผู้เขียนเป็นทั้งผู้สร้างและผู้กำหนดส่วนประกอบทุกอย่างของตัวละคร ทั้งชื่อ รูปร่างหน้าตา เพศ วัย บุคลิกภาพ ตลอดจนอุปนิสัยใจคอ รวมถึงกำหนดโชคชะตาให้ตัวละครด้วย จึงเท่ากับว่าผู้เขียนสร้างตัวละครภายใต้จินตนาการให้มีตัวตนขึ้น ถึงแม้ว่านวนิยายจะเป็นเรื่องสมมุติคือเป็นเรื่องไม่จริง แต่จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมจริง ความสมเหตุสมผล ตัวละครที่ผู้เขียนสร้างจึงนิยมเน้นที่ความสมจริง หมายถึงการทำให้ตัวละครมีบุคลิกลักษณะ ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมการแสดงออกต่างๆ ในสภาพแวดล้อมและเหตุการณ์คล้ายคลึงกับคนจริงตามปุถุชนวิสัยจะเป็นไปได้ จนเป็นเหตุให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วม อาทิ อารมณ์รัก โกรธ เกลียด เห็นใจ ในตัวละครเหล่านั้น

ตัวละครในนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ก็เช่นกัน ที่ถูกสร้างขึ้นโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมจริง แบ่งออกเป็นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นจากบุคคลที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ และบุคคลที่ผู้เขียนสมมุติขึ้น โดยจะกล่าวเฉพาะตัวละครที่มีบทบาทสำคัญๆ ในเรื่อง ดังต่อไปนี้

๑. ตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นจากบุคคลที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์

จากลักษณะของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ที่เป็นนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ การที่ตัวละครส่วนหนึ่งของเรื่องถูกสร้างขึ้นจากบุคคลที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนวนิยายเรื่องนี้ เพราะจะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนต้องการจะกล่าวถึง ทั้งนี้ก็เพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม ผู้เขียนก็ยังต้องใช้จินตนาการขยายรายละเอียดในเรื่องของบทสนทนา กิริยาท่าทาง และอารมณ์ของตัวละครประเภทนี้เพิ่มเติมจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ด้วย

ตัวละครที่มีที่มาจากบุคคลที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ในเรื่องนี้ มีที่มาจากชื่อบุคคลที่ปรากฏในจารึกของพระเจ้าจิตรเสนและเอกสารประวัติศาสตร์ ดังที่กล่าวไปบ้างแล้วในเรื่องของการเรียบเรียงข้อมูล เป็นตัวละครที่มีชีวิตอยู่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ได้แก่ตัวละครดังต่อไปนี้

๑.๑ เจ้าชายจิตรเสน

เจ้าชายขอมโบราณ ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครตัวนี้มีรูปร่างสูงใหญ่ กำยำ ล่ำสัน ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะคล้ายกับลักษณะรูปร่างของชาวขอมในสมัยนั้น ทั้งนี้สามารถอนุมานได้จากรูปพรรณสัณฐานของเทวรูปขอม ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของกษัตริย์ และด้วยความที่เป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ที่ได้รับการกล่าวขานในเรื่องของการเป็นนักรบ ผู้เขียนจึงสร้างให้ตัวละครนี้มีความสามารถในด้านการรบ ส่วนอุปนิสัยมีความองอาจ กล้าหาญ เข้มแข็ง อดทน และซื่อสัตย์จงรักภักดี รวมทั้งด้วยความที่มีศักดิ์เป็นถึงเจ้าชายแห่งเมืองเศรษฐปุระ ทำให้มีลักษณะของผู้นำ

วรกายยืนอยู่ไม่ห่างเพียงแค่เอื้อมแขนถึง **เจ้าชายจิตรเสนแห่งอาณาจักรเจนละที่เคยมีผู้คนกล่าวขวัญถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ เป็นบุรุษผู้นี้เองหรือ วงพักตร์เกลี้ยงเกลาปรากฏกระจ่างตา เส้นเกศาเกล้ามุ่นมวยสูงแน่น ทิ้งลูกไรหยักศกเคลียกรอบพักตร์เด่นแผ่นอุระกว้างเต็มไปด้วยมัดกล้าม ท่วงทีปราดเปรียว น่าครั่นคร้าม** เพียงประทับยืนสงบนิ่งเบื้องหน้า ก็คล้ายมีอะไรบางอย่างจากวรองค์แผ่สะกดผู้คนไว้รอบกาย จนคนได้มายืนใกล้ๆ เริ่มหายใจเป็นระลอกริ้ว หวิวๆ คล้ายจะเป็นลม

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑ :๙๐)

"สังเกตบ้างหรือเปล่าละว่าเทวรูปขอมสมัยฟูนันต่างจากเทวรูปสมัยอาณาจักรขอมที่เป็นคนกัมพูชาแท้ๆ เพราะจะสร้างเทวรูปที่มีลักษณะ**รูปร่างสูงใหญ่ อังสากว้าง แลดูสง่างาม** เหมือนเทวรูปที่พบแถบอิหร่านเปอร์เซียกับอินเดียตอนเหนือ เพราะว่ากันว่ากษัตริย์ผู้ปกครองหัวเมืองต่างๆ หรือแม้แต่ที่ปกครองเมืองเศรษฐปุระในเวลานั้น ก็ล้วนสืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์โกณฑิญญะฟูนันทั้งนั้น"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๓๘)

ภูษาผืนใหญ่ใช้ซับเส้นเกศาตรงยาวจรดแผ่นปฤษฎางค์ให้แห้งหมาด พระสางจากไม้ตาลถูกใช้สางเกศาสองสามครั้งเพื่อประทานพรแก่เกศเกล้าตนได้รับมงคลประการหนึ่ง **ก่อนจะผลัดภูษานุ่งลายยกดอกทอวิจิตรอัดกลีบเป็นระเบียบ ยามพำนักในเวียงวังจักไม่ทรงฉลองพระองค์หยักรั้งผืนเตี่ยว นอกเสียจากเวลาออกสนามยุทธ์หรือออกฝึกพวกทหารจักนุ่งหยักรั้ง ผืนภูษานั้นถูกรัดแน่นหนาด้วยผ้ากิเปชาดแล้วจับเชิงคร่าวๆ ทิ้งชายยาวคู่ลากข้อพระบาท** ไม่ค่อยประณีตด้วยเป็นเพลาเข้าบรรทม พระองค์จึงมิต้องมากพิธี **หากเป็นเวลากลางวันหรือออกงานพิธี ฉลองพระองค์ทั้งหลายจักต้องจับจีบยกเชิงชายผ้าให้วิจิตร ต้องเสียเวลานานนักประกอบเครื่องทรงประดับ ทั้งพาหุรัด รัดเกศ รัดบาท มากมาย** พระองค์มิค่อยให้ความสำคัญกับการแต่งองค์ในยามรโหฐานสักเท่าใด เพียงแต่ใช้ภูษาลายยกดอกบอกชั้นขัตติยะเจ้าเหนือหัวเท่านั้นเป็นการเสร็จพิธี

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๑๖ - ๑๑๗)

"หากมีศึกเกิดขึ้น ผู้คนจะต้องล้มตายไปอีกมากมายนะเพคะ"

"เมื่อมีศึกมาดักรออยู่เบื้องหน้า ไม่มีผู้ใดดอกจักไม่หวั่นไหวกับมฤตาลัย แต่เราจำเป็นต้องทำเพื่อปกป้องศักดิ์ศรี ต้องทำให้ไพร่พลพร้อมจักพลีเพื่อเรา ผู้นำของพวกเขาคือเราผู้เป็นจอมทัพ เราจำต้องนำพาผู้คนของเราเดินหน้าต่อไป"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๔๐๐)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้สร้างความสมจริงให้กับตัวละครนี้ด้วยการให้เจ้าชายจิตรเสนแสดงบทบาทความเป็นคนในยุคโบราณ สร้างให้ตัวละครตัวนี้มีลักษณะท่าทาง การแต่งกาย และภาษาพูดที่แตกต่างจากคนในยุคปัจจุบัน และเมื่อตัวละครอื่นสนทนากับเจ้าชายจิตรเสนก็ต้องสนทนาด้วยคำราชาศัพท์ และต่างให้ความเคารพยำเกรงตัวละครนี้ เป็นการเน้นย้ำบทบาทความเป็นราชวงศ์ชั้นสูง และแสดงให้เห็นว่าเป็นตัวละครที่มีอำนาจบารมี

แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม ตัวละครนี้ก็ยังคงมีความเป็นมนุษย์อยู่สูง เพราะยังมีอารมณ์และความรู้สึก เช่น ความรัก ความโกรธ ความเศร้าเสียใจ

อารมณ์ของเพศชาย

เพลานี้หทัยของคนที่รวบรั้งนางเต้นระรัวแทบกระโจนออกมานอกอก เนื้อกายสรีในอ้อมพระกรเวลานี้ ทั้งอบอุ่น รึงรัด ราวกับแป้งเนยหวานจากฝีมือแม่ครัวผู้ชำนาญคลึงนวดเคล้าจนเป็นกระยาหารทิพย์ คำแรกได้สัมผัสเพียงปลายลิ้นคงแทบปิ่มร่ำพร่ำถึงพิมานสวรรค์ แค่ได้ โอบประคองนางยังสร้างความถวิลถึงกลิ่นหอมจากเรือนผิวราวกับรุกขชาติจากแดนไกล จนแทบกลั้นลมหายใจให้เพียรดื่มด่ำอยู่อย่างนั้น

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๙๓)

ความโกรธ

เนตรวาวอาบทอชื่นชมอยู่พักใหญ่ ก่อนจะนึกขึ้นมาได้ **หันมาจ้องเกรี้ยวกราดใส่คนอื่นๆ ที่อยู่รอบบริเวณ**

"ฝ่าบาท" ทุกคนเอ่ยอย่างเกรงๆ พราหมณ์โสมทัตขยับเข้าหา พยายามช่วยดูอาการของตมิสา

"ออกไปให้ห่างจากเมียข้า!"

พราหมณ์พฤฒาจารย์ถูกป้องปัดผลักไส ไม่ยอมให้เข้าใกล้ร่างในอ้อมพระกร ยังห่วงหวงยังระแวง ถึงกับตัดพ้ออีกต่อมา

"พวกท่านช่างใจจืดใจดำนักมาร่วมกันพรากนางไปจากข้าได้อย่างไร เจ้าวราหมิก็เช่นกัน"

"ข้าส่งเจ้าให้มาดูแลตมิสา ไม่ใช่ให้มาทำพิธีส่งนางกลับเยี่ยงนี้"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๕๓๑)

ความเศร้าเสียใจ

ข้าเผชิญศึกมานับร้อยนับพันได้รับบาดแผลจากการศึก หากไม่เคยรับรู้ว่าโลกใบนี้มันเจ็บปวดทรมานเจียนแตกสลายเท่านี้มาก่อน ลูกอิษุมันมิได้แทงย้ำแค่อุระ หากยังตอกตรึงเจ็บเข้าไปถึงดวงหทัย พระบิดาได้มองเห็นลูกคนนี้เป็นอสูรร้ายทำลายล้างแผ่นดิน

ก็ได้เพียรพยายามแล้วที่จักทำทุกอย่างให้พระบิดาประจักษ์ว่าข้ามิได้วาดหวังบัลลังก์ทอง แต่จนป่านนี้ข้าก็มิอาจแสวงหาทะเลได้สำเร็จ

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๔๑๔)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนได้สร้างให้เจ้าชายจิตรเสนมีอารมณ์ มีความรู้สึกทั้งรัก โกรธ และเสียใจ แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ต่างๆ ที่ตัวละครต้องเผชิญ เช่นเดียวกับมนุษย์ทั่วไป

๑.๒ เจ้าชายภววรมัน

พระโอรสองค์เดียวของพระเจ้าปฤถิวีน กษัตริย์ของเศรษฐปุระ จึงเป็นเจ้าชายที่มีสิทธิ์ในการขึ้นครองบัลลังก์เมืองเศรษฐปุระเพื่อเป็นกษัตริย์องค์ต่อไป และมีศักดิ์เป็นลูกผู้พี่ของเจ้าชายจิตรเสน ผู้เขียนได้สร้างให้ตัวละครนี้อ่อนแอ มีสุขภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรง รูปร่างผอมบาง ซึ่งมีลักษณะตรงข้ามกับเจ้าชายจิตรเสน และจุดนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตัวละครอื่นหวาดระแวงในตัวเจ้าชายจิตรเสนว่าจะเป็นผู้แย่งชิงบัลลังก์

องค์ภววรมันแม้จะแบบบางพลานามัยไม่แข็งแรง หากสีพักตร์คงเปื้อนรอยแย้มสรวลเป็นเนืองนิตย์...

องค์ภววรมันทรงพลานามัยมิสู้แข็งแกร่งจนมิอาจฝึกฝนวิชาการศึกได้ทัดเทียม แต่ก็มิเคยห่างจากองค์จิตรเสน นอกเสียจากยามเจ้าชายจิตรเสนได้รับความไว้เนื้อเชื่อพระทัยจากจากพระเจ้าปฤถิวีนจัดกรีฑาทัพออกไปปราบตามหัวเมืองต่างๆ **เจ้าชายภววรมันมีพระพลานามัยอ่อนแอ จึงมิอาจออกกำศึกใหญ่** แต่กระนั้นสองพระองค์คงเป็นเสมือนพี่น้องร่วมอุทรเดียวกันมา รักใคร่ สนิทสนม ต่างพากันเล่นสำราญตามวิสัยชาติบุรุษตลอดวันตลอดคืน ไม่สนใจความหวาดระแวงของเหล่ามุขอำมาตย์คนใด

หนึ่งน้องหนึ่งพี่ สามัคคีรักใคร่กลมเกลียว กลับสอดแทรกแปดปนระคนหวั่นใจในหมู่มุขอำมาตย์ เพราะท่ามกลางเสียงแซ่สร้องความสามารถขององค์จิตรเสนในความเป็นจอมทัพผู้เกรียงไกร ไฉนเลยผู้ใดเล่าจะเข้าไปคาดเดาภายในความคิดของวรองค์งามงดราวกับเทพมุกตราวุธพระองค์นั้นได้สนิท...

เฉกนี้หากเจ้าชายภววรมันจักได้ครองแคว้นเศรษฐปุระสืบต่อจากพระบิดาของพระองค์ เจ้าชายภววรมันผู้อ่อนแอเจ็บไข้ จักได้รับการยอมรับจากเหล่ามุขมหาเสนาอำมาตย์มากกว่าเจ้าชายจิตรเสนผู้เปรียบเสมือน "เทพ" เสมือน "ศรี" แห่งกองไพร่กำลังพลในแคว้นเศรษฐปุระได้แน่แท้หรือ

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๖ - ๒๘)

๑.๓ เจ้าชายวีระวรมัน

พระบิดาของเจ้าชายจิตรเสน ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครนี้ห่วงกังวลในเรื่องของการสืบทอดบัลลังก์ และเชื่อในคำทำนายของพราหมณ์ จนลืมนึกถึงจิตใจของพระโอรส กลายเป็นผู้ที่สร้างความกดดันให้กับเจ้าชายจิตรเสน และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เจ้าชายจิตรเสนตัดสินใจเดินทางออกจากเมืองเศรษฐปุระ เพื่อแสวงเส้นทางออกสู่ทะเล ภายใต้พระนามพระเจ้าภววรมัน

"อย่าลืมตัวจิตรเสน เจ้าเป็นบุตรแห่งข้าเป็นเพียงนัดดาแห่งพระเจ้าปฤถิวีนวรมัน บัลลังก์ทองแห่งนี้มีไว้เพื่อองค์ภววรมัน มิใช่มอบให้เจ้า ข้ามิต้องการปรารถนาให้เกิดเหตุเข็ญใจซ้ำรอยพระเจ้ารุทรวรมันที่กระทำทุรยศต่อองค์อนุชา"

ร่างสูงใหญ่จรดหัตถ์ขึ้นเหนือเศียรก่อนก้มลงแนบไปกับเบื้องพระบาทพระบิดา วงพักตร์คมเข้มข่มกลั้นกลืนความน้อยเนื้อต่ำหทัยไว้ภายใน

"ข้ากราบทูลด้วยสัตย์สาบานต่อองค์ภัทเรชวาราผู้ศักดิ์สิทธิ์ ว่ามิมีวันที่ข้าเอื้อมกระทำการ ทำร้ายองค์ภววรมัน เจ้าชายภววรมันกับข้ารักกันดุจพี่น้อง ตามคัมภีร์แห่งคีตากล่าวโศลกปรามไว้ ทำร้ายชีวันพี่น้องกัน จะมีความสุขหฤหรรษ์ในปรมันโลกมิได้เฉกเช่นเดียวกัน เชื้อหน่อกษัตราสายโกณฑิญญะแห่งเศรษฐปุระ จักย่อมไม่ทำร้ายพี่น้องด้วยกันเอง"

"ถ้าเช่นนั้นก็ดีแล้ว ก็จงเลิกยุ่งเกี่ยวกับดอกฟ้าเทพธิดากัมพุชด้วย"

"พระบิดา" ครานี้สุรเสียงนั้นเปล่งกังวานอย่างลืมองค์

"ข้าเคยมอบสัตย์แล้วต่อนางชวันจา หากพระบิดาจักให้ข้าลืมเลือนถ้อยคำนั้นก็บั่นศอข้าพระองค์เอาเถิดเพื่อจะได้ไม่ตกเป็นคนตระบัดสัตย์"

"นางชวันจาเป็นชาวกัมพุช เป็นลักษมีเทวีเป็นศรีแห่งนครา เจ้าเป็นเพียงเจ้าชายชั้นรองหากคิดเอื้อมอาจก็เสมือนไปแก่งแย่งบัลลังก์กับเจ้าชายภววรมัน"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๓๓ - ๓๔)

ฤาทั้งหมดที่เกิดขึ้นเพียงเพราะตลอดมาพระองค์ยึดถือทิฐิจนเกินไป ดวงชะตาเจ้าชายจิตรเสนที่พราหมณ์โสมทัตทำนายว่าจะข่มบ้านเมือง จนทำให้พระองค์มีความคิดเดียดฉันท์โอรสที่แกร่งกร้าวท้าทาย คิดหวั่นอยู่เพียงว่าเจ้าชายจิตรเสนจะแย่งชิงบ้านเมืองต่อองค์ภววรมัน เหมือนดั่งเช่นพระเจ้ารุทรวรมันกระทำอุกอาจต่อพระเชษฐาช่วงชิงบัลลังก์ ทำให้ตลอดมาพระองค์ทำร้ายสายสัมพันธ์พ่อลูกมานับครั้งไม่ถ้วน กว่าจะรู้องค์ก็เรียกได้ว่าสายเกินกาล

ความมงมงายมันบดบังความจงรักภักดีของโอรสจนเป็นเหตุให้ต้องเดินทางระหกระเหินออกจากบ้านเกิดเมืองนอนเพื่อพิสูจน์ความจริงหทัย เพียงเพราะหวั่นกลัวไปกับคำทำนายเช่นนั้นดอกหรือ ถึงได้ไม่กล้าไว้ใจในสายเลือดแห่งตน

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๔๖๓)

๑.๔ นางกัมพุชราชลักษมีชวันจา

ตัวละครอีกตัวหนึ่งที่มีชีวิตอยู่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ และมีตัวตนอยู่ในประวัติศาสตร์ (เฉพาะตำแหน่งนางกัมพุชราชลักษมี) เป็นชาวกัมพุชท้องถิ่น ผู้เขียนจึงสร้างให้ตัวละครตัวนี้มีลักษณะรูปร่างคล้ายกับสตรีพื้นเมืองในสมัยนั้น คือ มีรูปร่างสันทัด และไม่สูงโปร่ง ตำแหน่งกัมพุชราชลักษมีเป็นตำแหน่งซึ่งชาวเมืองเศรษฐปุระถือว่าสำคัญและสูงส่ง เพราะผู้ที่จะขึ้นครองเมืองเศรษฐปุระได้จะต้องอภิเษกกับนางกัมพุชราชลักษมี แต่ นางชวันจากลับมีใจให้กับเจ้าชายจิตรเสน ซึ่งเป็นเจ้าชายชั้นรองที่ยังไม่มีสิทธิ์ขึ้นครองบัลลังก์

ผู้เขียนได้สร้างให้จุดนี้กลายเป็นชนวนความหวาดระแวงในตัวเจ้าชายจิตรเสนในสายตาของเหล่าเชื้อพระวงศ์และหมู่พราหมณ์ นางชวันจาจึงเป็นตัวละครที่สร้างเหตุแห่งความหวาดระแวงให้กับพระเอกของเรื่อง โดยเฉพาะในสายตาของเจ้าชายวีระวรมัน พระบิดาของเจ้าชายจิตรเสน

สตรีที่เดินอยู่ท่ามกลางบ่าวเพื่อลงสรงสนานกลางบ่อบารายบนหุบเขายามเช้านี้ **เรือนร่างแบบบางสันทัด ทรวงอกกลมกลึง ใบหน้านิ่มนวลตามแบบฉบับแห่งสตรีชั้นสูงแห่งสายเลือดกัมพุชบริสุทธิ์**

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๕๕)

"**น่าแปลกจริงนะครับในสมัยนั้นกลับถือว่าคนที่ได้ครองนางกัมพุชราชลักษมีเท่านั้นจึงจะได้ครองเมือง**"

จู่ๆ โอมก็ร้องถามขัดขึ้น อาจารย์ลาตินซึ่งนั่งเล่าเรื่องอยู่บนโต๊ะจิบน้ำอุ่นไปพลางตอบอย่างอารมณ์ดี

"**สมัยนั้นจะเรียกว่าผู้หญิงเป็นใหญ่ก็ว่าได้กระมัง การนับสายเลือดสืบทอดตระกูลก็จะนับกันแต่เชื้อสายฝ่ายแม่เป็นหลัก เพราะถือว่าผู้หญิงเป็นเพศผู้ให้กำเนิด เมืองเศรษฐปุระเดิมเป็นถิ่นของชาวกัมพุช หากผู้ครองนครไม่สามารถควบคุมพลเมืองได้ ผู้ครองนครก็ย่อมไม่อาจปกครองแคว้นได้เช่นกัน จึงจำเป็นต้องยกย่องนางกัมพุชราชลักษมีมาเป็นชายาเพื่อปกครองเมืองต่อไปได้ เขาจึงยึดถือจากหญิงที่สืบเชื้อสายจากชาวกัมพุชที่เขาเรียกว่า 'ฤษีกัมพุช' มาเป็นหลักในการสืบทอดผู้ปกครองแผ่นดิน**"

"**อ้อ ครับ ดังนั้นผู้หญิงที่เป็นนางกัมพุชราชลักษมีคงจะมีความหมายมากสิครับ**"

"**แน่นอน หากผู้ใดทำการสมรสกับนางกัมพุชราชลักษมีได้ก็เท่ากับจะได้ขึ้นเป็นจ้าวครองเมืองนั้นทีเดียว**" ...

"อ่ะ อ่ะ ว่ากันไม่ได้ **คนกัมพุชเป็นชาวพื้นเมืองดั้งเดิม เป็นคนเมืองที่มีผิวสองสี สมัยนั้นคนที่เป็นชาวกัมพุชจริงๆ จะผิวสองสี ร่างเล็กๆ อย่างหนูเจียวนี่แหละ**"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๓๗ - ๓๘)

แม้รู้อยู่เต็มอกว่าพระเจ้าปฤถิวีนจะมอบราชบัลลังก์ทองสืบทอดให้กับพระราชโอรสเจ้าชายภววรมัน แต่นางชวันจากลับมีจิตประหวัดแต่เจ้าชายจอมทัพหนุ่มรูปงามราวกับพระวิษณุเทพ จึงขออนุญาตเหล่าพราหมณ์และพระเจ้าปฤถิวีน เพื่อสมัครใจร่วมพิธีเสี่ยงมาลัยต่อเจ้าชายจิตรเสนพระองค์นั้น...

วรองค์งามงดของเจ้าชายหนุ่มต้องตานางชวันจาจนหทัยแทบมอดไหม้ไปกับรูปโฉมงามสง่าน่าครั่นคร้ามของพระองค์ ใครเล่าจะละเลยไม่หลงใหล

งามเหลือเกิน สง่าเหลือ เกินกว่าจักพรรณนาได้จบสิ้น

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๕๘ - ๕๙)

ตัวละครตัวนี้เป็นตัวละครฝ่ายร้ายที่แสดงให้เห็นถึงแง่มุมหนึ่งของมนุษย์ได้อย่างชัดเจน เพราะเป็นตัวละครที่มีกิเลสตัณหา และมีนิสัยมักใหญ่ใฝ่สูงอยู่มาก

"ข้าเพียงใคร่ขอเมตตาจากพระองค์ น่าเศียรเจ้าชายภววรมันมากำนัลข้าก่อนทิวาวันรุ่ง"

นางชวันจาเอ่ยคำใดออกมา สายเนตรเย็นชากราดจ้องดวงพักตร์บนเสลี่ยง นางชวันจานั่งจ้องพระองค์นิ่ง มั่นคง ดวงตานั้นแน่วแน่ในคำพูดของตัวนางไม่ไหวคลอน

ขอให้ประหารเจ้าชายภววรมัน**ผู้เปรียบเสมือนพระเชษฐาเพื่อครอบครองนางเช่นนั้นหรือ**

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๑๑)

พราหมณ์โสมทัตสะท้อนใจวันเวลาพิสูจน์ถึงหทัยคน เพลานี้เพิ่งได้หยั่งถึงจิตใจแสนหยาบกระด้างของพระนาง น่าเสียดายตนเคยให้ความกรุณาพระนางมาช้านาน จนหลงคิดให้ร้ายเจ้าชายจิตรเสนไปต่างๆ นานา

กาลเวลายิ่งนานไปยิ่งเห็นทุกสิ่งทุกอย่างได้ถนัดนัก เจ้าชายหนุ่มผู้มีอัธยาศัยดื้อดึงแต่หทัยกลับปรากฏงดงามดั่งทองนพคุณ **ผิดกับสรีร่างอ้อนแอ้น แสดงกิริยาอ่อนน้อมถ่อมตน แต่หัวใจช่างอำมหิต สั่งเข่นฆ่าคนไม่มีความผิด เพียงเพื่อแลกกับตำแหน่งยศถาบรรดาศักดิ์ท่ามกลางแก้วแหวนเงินทองนานาพรรณ**

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๔๗๙ - ๔๘๐)

๒. ตัวละครที่ผู้เขียนสมมุติขึ้น

ตัวละครที่ผู้เขียนสมมุติขึ้นในนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์นี้ เมื่อเทียบกับตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นจากบุคคลที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์แล้ว เป็นตัวละครที่มีบทบาทและมีความสำคัญกับเนื้อเรื่องไม่แพ้ตัวละครประเภทแรกแต่อย่างใด โดยตัวละครที่ผู้เขียนสมมุติขึ้นในเรื่องนี้เป็นกลวิธีหนึ่งที่ผู้แต่งใช้ในการอธิบายเรื่องราวในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะความเชื่อมโยงเรื่องราวต่างๆ ในอดีตให้ร้อยเรียงกันอย่างมีเหตุมีผล เพื่อสร้างความกระจ่างให้ประวัติศาสตร์ในช่วงที่หาหลักฐานมาอ้างอิงได้ยาก ได้แก่ตัวละครดังต่อไปนี้

๒.๑ ตมิสา

ตัวละครในยุคปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๓๙) แต่ต้องมาใช้ชีวิตอยู่ในดินแดนขอมโบราณ ในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ผู้เขียนได้สร้างให้ตัวละครนี้มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม เป็นนักศึกษาคณะโบราณคดี มีนิสัยของผู้ใฝ่รู้ เฉลียวฉลาด ช่างสังเกต ส่วนหนึ่งมาจากการได้รับอิทธิพลจากบิดา ที่เป็นทั้งนักโบราณคดีและอาจารย์ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ทำให้ตมิสาเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีเป็นอย่างดีด้วย และการเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านดังกล่าว ตมิสาจึงเป็นตัวละครที่มีบทบาทในการอธิบายเรื่องราวในอดีตและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ผ่านความคิดและบทสนทนา

เจ้าชายภาวรมันมองตามร่างบางที่ชุลมุนอยู่รอบสระ **ทรวดทรงองค์เอวโปร่งบางเหมือนผู้หญิงที่มากับพวกสำเภาต่างชาติ แต่ผิวสวยนัก แลเนียนละมุนละไมกว่าพวกมาจากตะวันตกเป็นไหนๆ ไม่เคยเห็นสตรีนางไหนงามเท่านี้มาก่อน**

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๗๗)

เธอเฝ้ามองดูคุณพ่อที่สอนหนังสือและศึกษาตำราอย่างคร่ำเคร่งในงานที่ท่านรัก และถ่ายทอดความรักในวิชานั้นมาให้ลูกสาวได้ซึมซับงานของท่าน แต่ถ้าเธอติดอยู่ที่นี่ เธอคงไม่มีโอกาสได้ทำงานนั้นอย่างที่คิดฝัน ไม่มีวันได้พบท่านตลอดไป

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๒๘)

"เจ้าจะนำทางเราไปหาฝั่งทะเลได้ไหม ตมิสา"

"ทางไปหาทะเล ?"

"ได้สิเพคะ หม่อมฉันพาฝ่าบาทไปได้" พลางนึกไล่เส้นทาง เจ้าชายจิตรเสนผู้ยิ่งใหญ่ เส้นทางของพระองค์บนแผ่นดินกว้างใหญ่ เส้นทางออกทะเลมิได้ห่างไกลจากที่นี่เท่าไหร่

ทะเลในสมัยโบราณมีระดับน้ำสูงกว่าปัจจุบันถึงห้าเมตร ทำให้น้ำทะเลจากอ่าวไทยไหลลึกท่วมเข้ามาจนถึงบริเวณเทือกเขาภาคกลาง อยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ หรือแม้แต่นครปฐมบางส่วนจึงยังเป็นเมืองบาดาลจมอยู่ใต้ผืนอ่าวไทย จึงเป็นเมืองท่าโบราณอยู่ใจกลางประเทศไทย ทางทิศตะวันตกในจังหวัดนครปฐม ตรงอำเภอกำแพงแสน อำเภอพระประโทน และอำเภอจุลประโทน ในจังหวัดสุพรรณบุรีมีเมืองท่าโบราณอยู่ที่เมืองอู่ทอง เมืองวิเศษชัยชาญ ในจังหวัดอ่างทอง บ้านคูเมือง จังหวัดสิงห์บุรี อู่ตะเภาในจังหวัดสระบุรี เมื่อลงไปทางทิศใต้เมืองท่าในจังหวัดเพชรบุรีมีจำนวนมาก เช่น ชะอำ ท่ายาง บ้านลาด หนองปรง ทุ่งเศรษฐี ขึ้นมา เมืองท่าสำคัญของทิศใต้คือ เมืองคูบัวในจังหวัดราชบุรี ในทิศตะวันตกมีเมืองศรีวัตสปุระ หรือเมืองศรีมโหสถในจังหวัดปราจีนบุรี หรือในจังหวัดชลบุรี ในเมืองพนัสนิคม เมืองศรีพะโล ทั้งหมดนี้ในสมัยนั้นยังเป็นเมืองท่าที่อยู่ในกลุ่มศรีทวารวดี

บริเวณที่เธอพลัดหลงมา 'ถ้ำเป็ดทอง' ที่อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ ถ้าจำไม่ผิด หากพระองค์จะประสงค์ไปหาทะเลใหญ่ เมืองท่าที่อยู่ละแวกนั้นคือแถวปราจีนบุรี น่าจะเป็นเส้นทางออกทะเลของพระองค์

หากผู้คนในสมัยของพระองค์เดินทางด้วยทางน้ำตามเส้นทางของแม่น้ำมูล แล้วแยกลงไปตามลำปลายมาศถึงจังหวัดบุรีรัมย์ ก็จะใกล้ถึงจังหวัดปราจีนบุรี มีเมืองท่าโบราณขนาดใหญ่ตรงนั้น เมืองท่าออกทะเลที่ชื่อว่า 'เมืองศรีวัตสปุระ' หรือเมืองศรีมโหสถในจังหวัดปราจีนบุรีปัจจุบัน

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๑๔)

จากข้อความตัวอย่างสุดท้าย แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีความรู้ในด้านประวัติศาสตร์เป็นอย่างดีของตมิสา แต่เนื่องจากตมิสาเป็นคนในยุคปัจจุบัน มีความแตกต่างกับผู้คนในดินแดนพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ทั้งในด้านสังคม เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้เขียนจึงสร้างให้ตัวละครนี้กลายเป็นคนแปลกประหลาดในสายตาของชาวเมืองเศรษฐปุระ ทั้งรูปร่าง หน้าตา ภาษาพูด และการแต่งกาย ที่ผู้เขียนแสดงอย่างชัดเจนคือ การมีวัฒนธรรมการแต่งกายแตกต่างจากคนในยุคโบราณที่นิยมเปลือยท่อนบน และการที่ไม่สามารถสื่อสารกับชาวเมืองเศรษฐปุระด้วยภาษาท้องถิ่น (ภาษาสันสกฤต) ได้ แต่ผู้เขียนก็ได้สร้างให้ตัวละครนี้สามารถสื่อสารกับคนในดินแดนพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ด้วยภาษาจีน ซึ่งคนที่นี่ฝึกพูดภาษาจีนเพื่อเอาไว้ใช้ในการติดต่อค้าขาย

หญิงสาวคนหนึ่งชะโงกหน้าเข้ามาพูดกับเธอ ตมิสาถึงกับต้องผงะหน้าถอยห่างอย่างตกใจเมื่อได้กลิ่นดอกไม้ประหลาดจากหญิงสาวเหล่านั้น กลิ่นที่เธอไม่เคยชินหอมอ่อนๆ ประหลาด และ**สำเนียงแปร่งๆ ที่พวกนางใช้เอ่ยทักทาย เธอไม่อาจเข้าใจความหมายคำพูดของคนพวกนั้นได้สักคำ พวกนางใช้ภาษาอะไรมาพูดกับเธอ ไม่เคยได้ยินสำเนียงสูงต่ำแปลกหูแบบนี้ บ้างมีการกระดกลิ้นระรัว ตมิสาอยากคิดว่าเหมือนพวกนางกำลังออกเสียงสำเนียงอักขระโบราณที่เธอเคยได้ยินคุณพ่ออ่านจารึกโบราณให้ฟัง**

ดวงหน้าที่ไม่คุ้นเคยจับจ้องมองเธอราวกับดูตัวประหลาด กลิ่นเครื่องหอมที่พวกเธอใช้บำรุงผิวหอมอ่อนโยนเหมือนสมุนไพรโบราณ พวกนางใส่กำไลข้อแขนข้อเท้าคล้ายกันทุกคน มวยผมตกแต่งอย่างประณีตด้วยช่อดอกไม้ดูแปลกตาแต่ก็สวยงามดี

พวกนางเป็นใครที่ไหนกัน

ถึงกับยกผ้าห่มใยฝ้ายแข็งๆ สีแปลกไม่นุ่มนวล เอามาบังหน้าตนอย่างเหนียมๆ ถึงจะเป็นผู้หญิงด้วยกันแต่ก็ไม่เคยพบเจออะไรเช่นนี้มาก่อน **ทุกคนกลับมองเหมือนว่าเธอใส่เสื้อยืดตัวบางกับกางเกงผ้าฝ้ายแบบนี้เป็นสิ่งประหลาด ขณะที่นางนุ่งผ้าพันเดินเปิดอกเป็นเรื่องปกติอย่างนั้นหรือ**

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๔๕)

"นางคนนี้มิใช่นางวิปลาสดอกเพคะ นางพูดภาษาได้รู้เรื่อง แต่พูดคำจีนเช่นเดียวกับหม่อมฉัน ฝ่าบาทลองเจรจากับนางดูเถิด"

ร่างบางถึงกับสะดุ้งเฮือกขึ้น เมื่อสุรเสียงกังวานเต็มไปด้วยอำนาจเอ่ยถาม

"เจ้ามีชื่อว่าอะไร"

ภาษาจีน เจ้าชายพระองค์นี้ทรงตรัสภาษาที่เธอเข้าใจได้เช่นนั้นหรือ ตมิสาถึงกับเงยหน้าขึ้นจ้องร่างที่อยู่เบื้องหน้าตนอย่างตื่นเต้น

ในนครเศรษฐปุระไม่ใคร่มีคนพูดภาษาอื่น นอกจากผู้คนที่ต้องติดต่อค้าขายกับพ่อค้าต่างชาติ นางกษิรธาราอิสาได้ใช้ภาษาจีนของตนพูดคุยกับเจ้าชายจิตรเสนมาแต่ทรงพระเยาว์ ทำให้ทรงคุ้นเคยคำจีนจากนางกษิรธารา และได้ใช้เจรจากับพ่อค้าชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าในลุ่มน้ำโขง เพื่อติดต่อซื้อขายอาวุธไว้เป็นกำลังยามออกศึก จนพระนามของเจ้าชายจิตรเสนเป็นที่กล่าวขวัญในบรรดาพ่อค้าคนจีนที่เดินทางเข้ามาถึงเศรษฐปุระอยู่ทั่วไป

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๘๙)

๒.๒ อาจารย์ลาติน

ตัวละครสำคัญของฉากที่เป็นช่วงเวลาในปัจจุบัน เป็นบิดาของตมิสา มีความรักและผูกพันกับบุตรสาวมาก ผู้เขียนได้สร้างให้ตัวละครตัวนี้มีบุคลิกลักษณะคล้ายกับอาจารย์คงเดช ประพัฒน์ทอง บิดาของผู้เขียนเอง[๒๔] ซึ่งเป็นทั้งนักโบราณคดีและอาจารย์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร ที่มีความรอบรู้หลายแขนง ทั้งปรัชญา ศาสนา ตำนาน จารึก ภาษาโบราณ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ผนวกกับอุปนิสัยส่วนตัวของอาจารย์คงเดชที่เป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ จึงทำให้สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ที่มาสนทนาได้ทุกคน ไม่ว่าเรื่องอะไรจะคุยได้ทุกเรื่อง ตอบคำถามได้ทุกคำถามจนเป็นที่กล่าวขวัญในหมู่ผู้ใกล้ชิดว่าเป็น "สารานุกรมเคลื่อนที่" ให้ความกระจ่างในสรรพบูรพศึกษาแก่ทุกคน[๒๕]

ตัวละครตัวนี้จึงเหมือนหุ่นจำลองของอาจารย์คงเดช ผู้เขียนได้สร้างให้มีลักษณะใกล้เคียงกับตัวจริง และจากบุคลิกลักษณะและอุปนิสัยของอาจารย์คงเดชดังกล่าว ทำให้อาจารย์ลาตินเป็นตัวละครที่มีความรอบรู้ในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี กลายเป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่มีบทบาทเป็นผู้อธิบายเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีให้ผู้อ่านได้เข้าใจ ผ่านบทสนทนาและฉากการบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ในอดีต ให้ลูกศิษย์ฟัง

---

[๒๔] ผู้เขียนได้ชี้แจงไว้ในตอนท้ายของเรื่องจันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒ หน้า ๕๖๓.

[๒๕] คงเดช ประพัฒน์ทอง. **ขุนคลังวิทยา**. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทหารอากาศ, ๒๕๒๙. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายคงเดช ประพัฒน์ทอง ธันวาคม ๒๕๒๙). คำไว้อาลัย ไม่ปรากฏเลขหน้า.

"ใช่ครับอาจารย์ สร้อยลูกปัดแบบนี้คือศิลปะทวารวดีที่ศรีเทพ ไม่ใช่สร้อยแบบศิลปะขอมในละแวกนี้แน่นอน แล้วทำไมของต่างบ้านต่างเมืองมาอยู่บนเทวนารีขอมองค์นี้ได้ เพราะเมืองศรีเทพอยู่ในกลุ่มเมืองทวารวดีมีศาสนาพุทธเป็นหลัก หากมีการรับอารยธรรมฮินดูจากขอมไปอยู่ที่นั่นประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๘ คือปลายรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ถึงจะมีโบราณสถานทั้งของฮินดูและพุทธศาสนาร่วมกันในเมืองเดียว แต่เทวนารีองค์นี้หากให้ผมกำหนดอายุคร่าวๆ ดูจากฝีมือช่างกับลวดลายศิลปะคงเก่าแก่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เก่ากว่านั้นตั้งหลายร้อยปี"

"อันที่จริงศรีเทพรับอารยธรรมฮินดูมานานแล้วโอม หลักฐานปรากฏตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ มีการพบหลักฐานของพระเจ้าศรีภววรมันที่นั่น แต่คาดว่าอาจเป็นพระอนุชาของพระเจ้าศรีภววรมันที่เดินทางเข้ามาถึงที่นี่มากกว่า เพราะเจ้าชายจิตรเสนได้แผ่อิทธิพลมาจนทั่วละแวกแม่น้ำมูลและเข้าไปครอบครองเมืองศรีเทพร่วมกับชาวศรีเทพดั้งเดิมที่นับถือพุทธศาสนา แต่สร้างหลักฐานว่าเสด็จมาในนามของพระเชษฐาของพระองค์"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๒๘)

จากข้อความที่ยกมาจะเห็นได้ว่า เป็นฉากตอนที่อาจารย์ลาตินกำลังอธิบายเรื่องราวของอาณาจักรโบราณศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้ลูกศิษย์ฟัง ทำให้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ถูกถ่ายทอดผ่านบทสนทนาระหว่างอาจารย์กับลูกศิษย์เหล่านี้มีความน่าเชื่อถือในสายตาการรับรู้ของผู้อ่าน

การสร้างฉาก

เถกิง พันธุ์เถกิงอมร กล่าวไว้ในนวนิยายและเรื่องสั้น การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์ว่า ในขณะที่ภาพยนตร์ ละครเวที และละครโทรทัศน์ บรรยายฉากด้วยภาพ แต่ในนวนิยายและเรื่องสั้นบรรยายฉากด้วยตัวอักษร เพราะฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้เขียนที่จะต้องสร้างฉากและเหตุการณ์ในเรื่องในแต่ละตอนให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นภาพฉากได้ชัดเจนและเกิดอารมณ์คล้อยตาม เสมือนผู้อ่านได้เข้าไปอยู่ในฉากนั้นๆ ด้วยตนเอง และยังกล่าวถึงหลักการสำคัญในการสร้างฉากในนวนิยายและเรื่องสั้นว่า ฉากต้องสอดคล้องกับเนื้อเรื่องเป็นประการแรก ฉากต้องสมจริงถูกต้องตามสภาพความเป็นจริงเป็นประการถัดมา และฉากต้องสมเหตุสมผลกับการดำเนินเรื่องและความเป็นไปได้เป็นประการสุดท้าย[๒๖]

อิราวดี ไตลังคะ กล่าวถึงฉากในบันเทิงคดีไว้ว่า ตัวละครที่แสดงบทบาทโลดเล่นในบันเทิงคดีย่อมมีตัวตนอยู่ในสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ที่เรียกว่าฉากเสมอ

---

[๒๖] เถกิง พันธุ์เถกิงอมร, **นวนิยายและเรื่องสั้น: การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์**, ๘๗๕ - ๘๗๗.

และในฉากนั้นๆ ต้องมีรายละเอียดของชีวิตความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมปรากฏอยู่ด้วย[๒๗]

จึงกล่าวได้ว่า ฉากมีความจำเป็นสำหรับนวนิยาย เพราะมีส่วนช่วยให้ผู้อ่านเห็น รู้สึกและมีอารมณ์ร่วมกับเรื่องราวที่ถูกถ่ายทอด ดังนั้นนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ซึ่งเป็นนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงเรื่องราวของอาณาจักรเจนละ อาณาจักรขอมที่เคยเจริญรุ่งเรืองในอดีต ฉากในเรื่องนี้จึงมีความสำคัญมาก เพราะเกี่ยวเนื่องและมีผลกับโครงเรื่องและตัวละครโดยตรงในแง่ของการสร้างความสมจริง

ฉากในจันทราอุษาคเนย์แบ่งเป็น ๒ ช่วงเวลา คือ ฉากในปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๓๙ และฉากในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ แต่ฉากที่สำคัญและกล่าวถึงในเรื่องเป็นส่วนใหญ่ คือ ฉากในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ผู้เขียนได้ค้นคว้ารวมทั้งใช้จินตนาการในการสร้างบรรยากาศ บ้านเรือน ชีวิตความเป็นอยู่ ความรู้สึกนึกคิด รวมทั้งค่านิยมในด้านต่างๆ ของผู้คนในสมัยนั้น เพื่อให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการได้เนื่องจากเป็นเรื่องราวในอดีต และคล้อยตามได้เมื่อผู้อ่านนำเสนอความคิดหรือค่านิยมที่แตกต่างจากคนในยุคปัจจุบัน

เรื่องราวในจันทราอุษาคเนย์กล่าวถึงธรรมชาติ สภาพทางภูมิศาสตร์อันเป็นที่ตั้งของเมืองโบราณในประวัติศาสตร์ สภาพสังคมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนค่านิยม ประเพณีและความเชื่อของผู้คนในยุคสมัยนั้น จึงทำให้ฉากของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านอย่างมาก ในการทำให้ผู้อ่านได้รับรู้เรื่องราวต่างๆ ในอดีต นอกเหนือจากการอ่านในหนังสือหรือตำราประวัติศาสตร์

๑. ฉากเมืองโบราณในประวัติศาสตร์

นวนิยายเรื่องนี้มีเนื้อหากล่าวถึงเรื่องราวของอาณาจักรโบราณ ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ดังนั้นจึงต้องมีการกล่าวถึงที่ตั้งของเมืองในประวัติศาสตร์ ผู้เขียนได้ค้นคว้าหาข้อมูลและสร้างฉากอันเป็นที่ตั้งของเมือง โดยมีความสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของนักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่เกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์อันเป็นจุดที่ตั้งของเมืองโบราณ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑.๑ ฉากที่ตั้งของเมืองเศรษฐปุระ

ดินแดนที่ยืนอยู่ตรงนี้ด้านหลังแนวเทือกเขาพนมดงเร็กนอนขนัดทอดยาวจวบจนมาถึง รอยข้อต่อระหว่างปากน้ำมูลที่แยกตัวออกจากแม่น้ำโขงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้อีกไม่ไกล

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑)

---

[๒๗] อิราวดี ไตลังคะ, **ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง**, ๖๐.

พราหมณ์วราหมิชี้ชมเมืองให้เธอดูอย่างสนุกสนาน อธิบายถึงคูเมืองขุดรอบสองชั้น เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดยาวที่ความยาวครึ่งหนึ่งอยู่บริเวณแม่น้ำโขงจนถึงอีกฝั่ง กำแพงแนวเมืองเศรษฐปุระนี้จึงมีสองส่วน ส่วนที่เป็นแผ่นดินและส่วนที่เป็นน้ำในลำน้ำโขงนั่นเอง ผู้คนที่นำพาสำเภาเรือขึ้นจากปากทะเลที่อยู่ห่างออกไปแสนไกล อาศัยลำน้ำ 'ของ' ก็จะเข้ามาสู่เมืองเศรษฐปุระได้ง่าย

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๙๙)

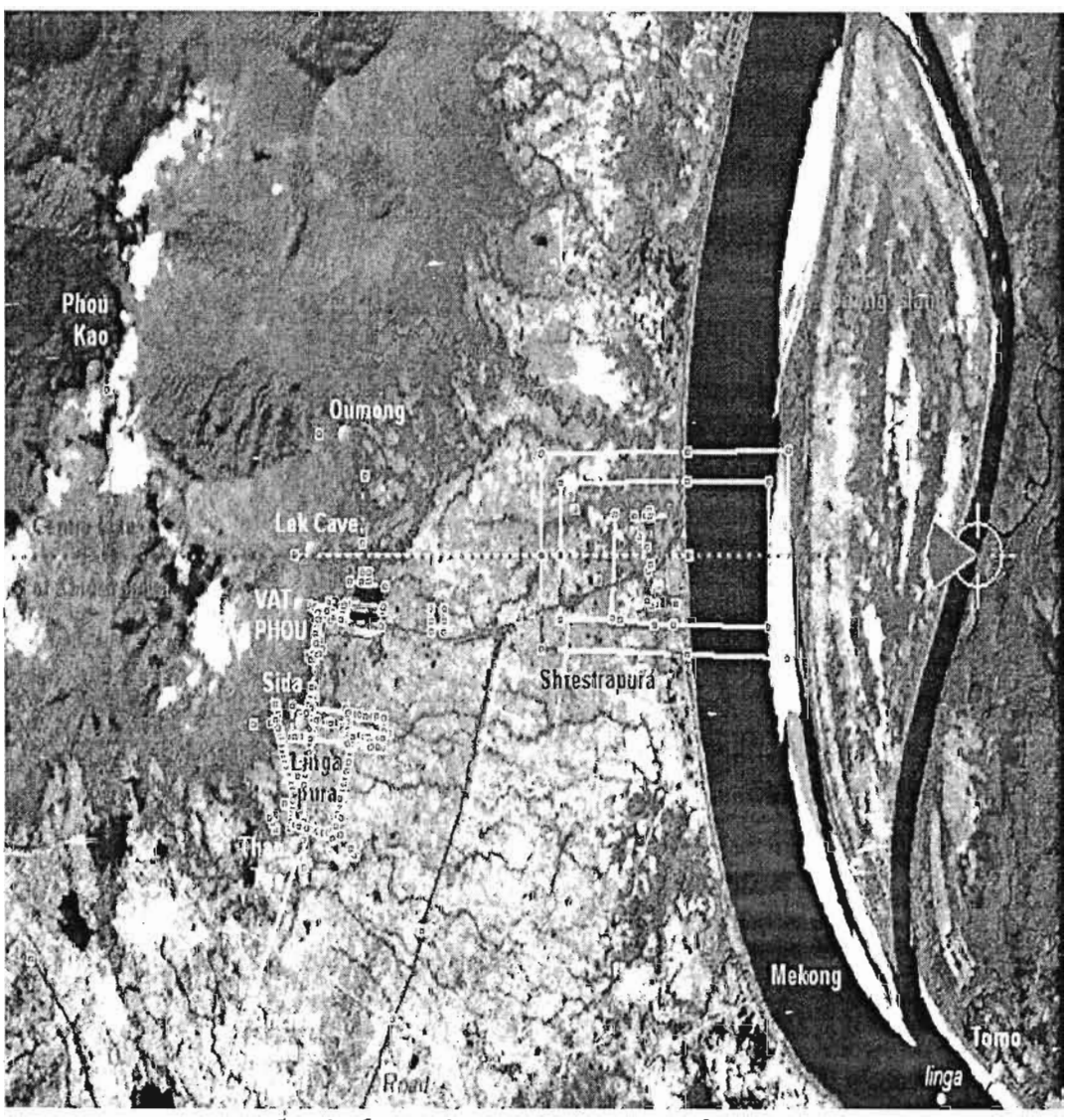

ภาพที่ ๕ ผังเมืองและลักษณะทางกายภาพของเมืองเศรษฐปุระ

ที่มา: **เบื้องหลังจันทราอุษาคเนย์** [Online], accessed 15 January 2550. Available from http://www.watcafe.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=334378&Ntype=12

๑.๒ ฉากที่ตั้งของเมืองวยาธปุระและเมืองออกแก้ว

ทุกวันนี้คิดว่าเศรษฐปุระนคราห่างไกลจากทะเล **วยาธปุระที่ยิ่งใหญ่อยู่ได้ทุกวันนี้เพราะอยู่ตอนใต้ของเศรษฐปุระ ใกล้กับเมืองออกแก้วปากทางของลำน้ำของที่เป็นเมืองท่าออกทะเล** ติดต่อพ่อค้าสำเภาได้ง่าย หากจะให้เศรษฐปุระยิ่งใหญ่เหนือวยาธปุระก็คือต้องยึดออกแก้ว หรือหาญหักหาทางออกทะเลอื่นให้ได้ ถึงจะสามารถประกาศความยิ่งใหญ่ในภูมิภาคนี้อย่างแท้จริง

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๒๓)

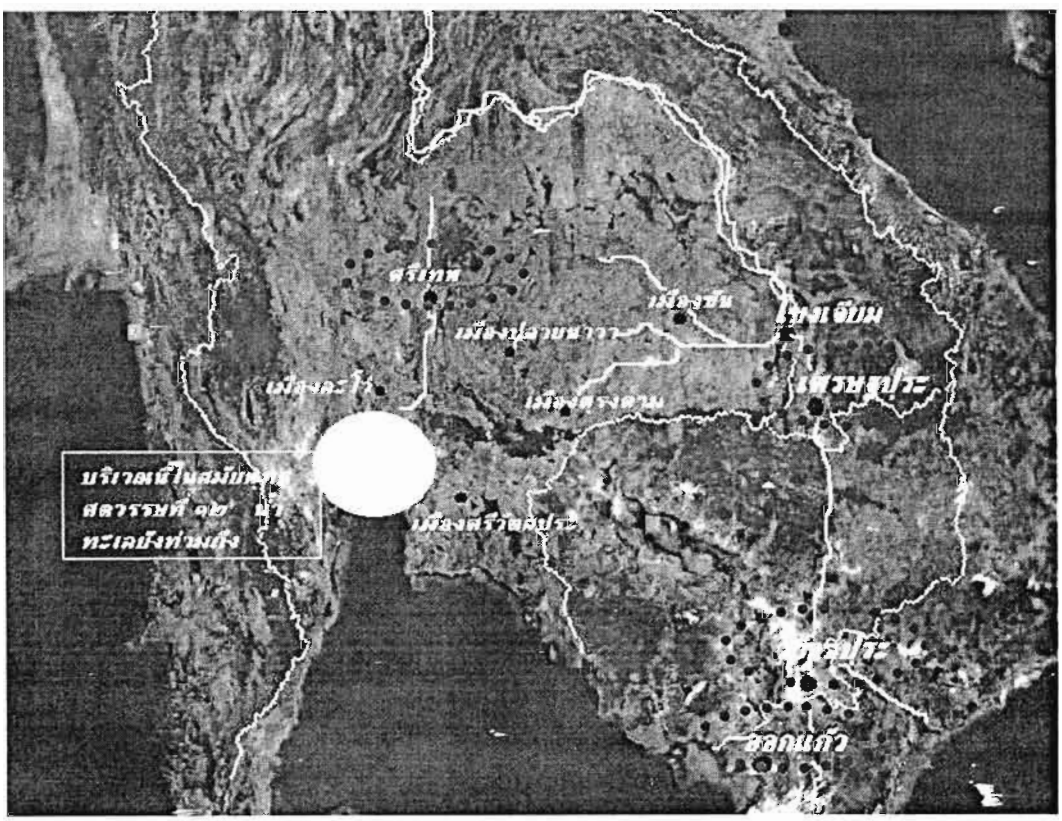

ภาพที่ ๖ ที่ตั้งของเมืองโบราณในประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงในเรื่องจันทราอุษาคเนย์

ที่มา: ปรับปรุงจาก **เบื้องหลังจันทราอุษาคเนย์** [Online]. accessed 15 January 2550. Available from http://www.watcafe.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=334378&Ntype=12.

๑.๓ ฉากที่ตั้งของเมืองศรีเทพ

เมืองหลักแห่งกลุ่มเมืองท่าแห่งทวารวดี "ศรีเทพ" เมืองใหญ่ท่ามกลางเทือกเขารูปเกือกม้า เทือกเขาเพชรบูรณ์ ที่ทอดยาวมาจากเทือกเขาหลวงพระบาง ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสายใหญ่ชื่อว่าแม่น้ำป่าสัก มีตะกอนดินอุดมสมบูรณ์ ทำให้สองฟากฝั่งมีบ้านเรือนผู้คนปลูกสร้างแลถากถางทำไร่นากันหนาตา

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๓๕๕)

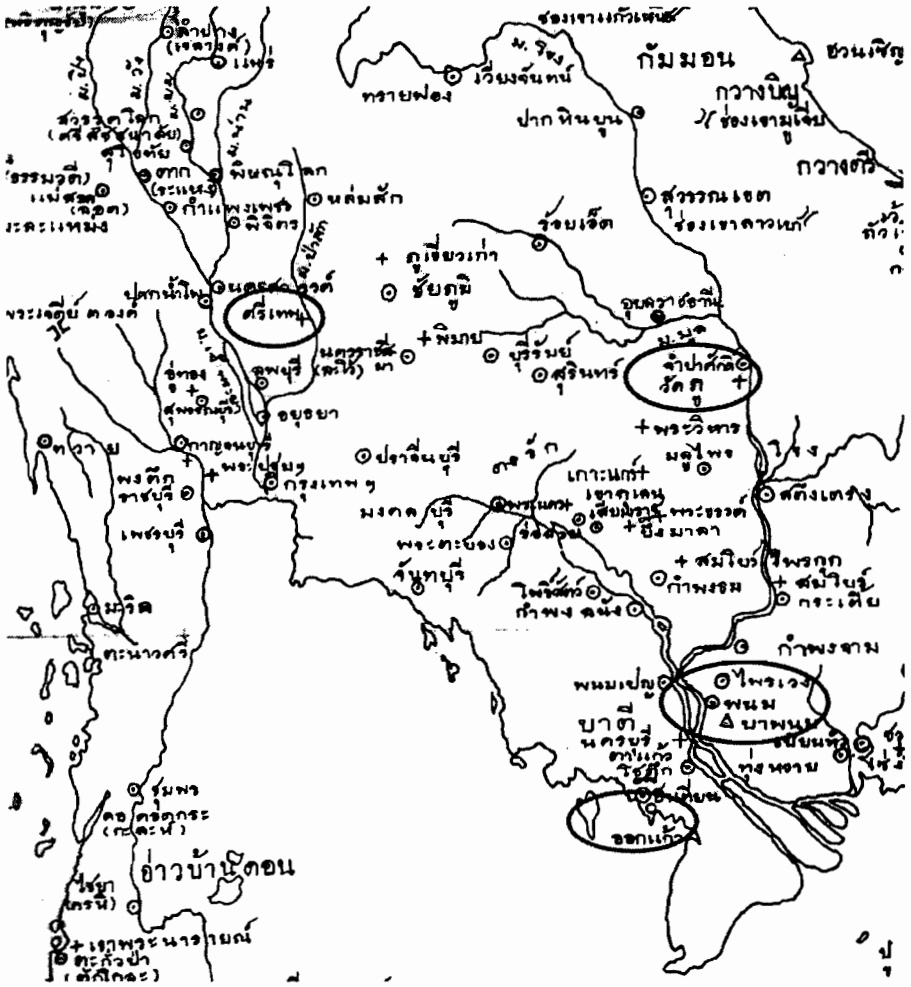

ภาพที่ ๗ แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของเมืองโบราณเทียบจากสถานที่ในปัจจุบัน

ที่มา: ปรับปรุงจาก หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล, **ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐** (กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี, ๒๕๓๕), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ข้อความที่ยกมากล่าวถึงที่ตั้งของเมืองทั้งสี่ ที่ค่อนข้างมีบทบาทกับตัวละครในเรื่อง โดยเฉพาะเศรษฐปุระ ซึ่งเป็นเมืองของเจ้าชายจิตรเสน พระเอกของเรื่อง จากการบรรยายฉาก หากผู้อ่านอ่านเนื้อเรื่องอย่างละเอียด จะทำให้ผู้อ่านพอจะสามารถกำหนดสถานที่ตั้งของเมืองต่างๆ ได้ตามรูปภาพแผนที่ที่หามา ซึ่งสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานทางประวัติศาสตร์ คือ

เมืองเศรษฐปุระ เคยเป็นเมืองประเทศราชของอาณาจักรฟูนัน ซึ่งปกครองอยู่ที่เมืองวยาธปุระ เมืองเศรษฐปุระเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรเจนละ ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ตั้งอยู่บริเวณที่สันนิษฐานว่าใกล้กับที่ตั้งของปราสาทวัดภู ในเมืองจำปาศักดิ์ ประเทศลาวปัจจุบัน ในเรื่องมีการบรรยายฉากเมืองนี้ว่าอยู่ด้านหลังเทือกเขาพนมดงรัก (ดงเร็ก) บริเวณที่แม่น้ำมูลแยกตัวออกจากแม่น้ำโขง ซึ่งตรงกับบริเวณที่ตั้งของปราสาทวัดภูพอดี และจากการที่กล่าวถึงลักษณะของเมืองและกำแพงเมืองว่าเป็นลักษณะของเมืองครึ่งบกครึ่งน้ำ มีคูเมืองรอบล้อมสองชั้น

ก็ตรงกับลักษณะของเมืองนี้ที่ต่อมาได้พัฒนาเป็นอาณาจักรเจนละบก - เจนละน้ำ และเมืองโบราณที่นิยมมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ

เมืองวยาธปุระและเมืองออกแก้ว วยาธปุระเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรฟูนัน (พนม) ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ยอร์ช เซย์เดย์ กล่าวถึงที่ตั้งของเมืองวยาธปุระว่า ราชธานีในขณะหนึ่งของอาณาจักรฟูนัน ตั้งอยู่ที่เมืองวยาธปุระหรือเมืองพราน ซึ่งอยู่ใกล้กับเขาบาพนม และหมู่บ้านบนัมในเมืองไพรเวง ใต้เมืองพนมเปญลงไป ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศกัมพูชาในปัจจุบัน อยู่ห่างจากทะเล ๒๐๐ กิโลเมตร ระยะนี้ก็เป็นระยะพอดีจากเขาบาพนมไปยังเมืองออกแก้ว ซึ่งเป็นเมืองท่าของฟูนัน[๒๘] ใกล้เคียงกับในเนื้อเรื่อง ที่กล่าวว่าเมืองนี้ตั้งอยู่ทางใต้ของเมืองเศรษฐปุระ ใกล้กับเมืองออกแก้ว ซึ่งอยู่ปากทางแม่น้ำโขง

เมืองศรีเทพ เป็นเมืองในกลุ่มเมืองวัฒนธรรมทวารวดี สันนิษฐานว่าน่าจะอยู่บริเวณจังหวัดเพชรบูรณ์ในปัจจุบัน เพราะปรากฏซากเมืองโบราณที่อำเภอศรีเทพ ที่ด้านหนึ่งจรดเทือกเขาเพชรบูรณ์ อีกด้านหนึ่งเป็นแม่น้ำป่าสัก ดังนั้นผู้เขียนจึงสร้างให้เมืองนี้ตั้งอยู่บริเวณเทือกเขาเพชรบูรณ์ ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำป่าสัก สอดคล้องกับหลักฐานทางโบราณคดี และจากการที่พบโบราณสถานและโบราณวัตถุอิทธิพลของขอม ตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๒ รวมทั้งจารึกบ้านวังไผ่ จ.เพชรบูรณ์ ที่ปรากฏชื่อพระเจ้าภววรมันที่เมืองโบราณแห่งนี้ด้วย ผู้เขียนจึงสร้างให้เมืองนี้มีความเกี่ยวข้องกับเจ้าชายจิตรเสนในเนื้อเรื่อง

จากแผนที่จึงเห็นได้ว่า ผู้เขียนสร้างฉากขึ้นโดยอิงกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ทำให้ฉากในเรื่องสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของนักประวัติศาสตร์เกี่ยวกับที่ตั้งของเมืองโบราณในอดีต

๒. ฉากสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชาวเมืองเศรษฐปุระ

เมื่อมีการกล่าวถึงเมืองโบราณ ย่อมต้องมีการกล่าวถึงเรื่องราวของผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองนั้นๆ ด้วย ในนวนิยายเรื่องนี้ผู้เขียนกล่าวถึงไว้ค่อนข้างชัดเจน ทั้งในเรื่องของอาหารการกิน ที่อยู่อาศัย รวมทั้งสภาพชีวิตความเป็นอยู่ และการแต่งกายที่บ่งบอกถึงสถานภาพทางสังคม ตลอดจนค่านิยม ความเชื่อ จารีตประเพณี โดยเน้นเรื่องราวของผู้คนในอาณาจักรขอมโบราณ ซึ่งมีการกล่าวถึงไว้ดังนี้

๒.๑ วัฒนธรรมการดำรงชีวิต

๒.๑.๑ การรับประทานอาหาร

ตมิสามองดูอาหารใต้ผ้าคลุม ชามเล็กๆ คล้ายทำจากตะกั่ว ใส่ปลาแห้งกับแกงสีน้ำตาลขุ่นอยู่ในนั้น พร้อมกับข้าวสุกในกระทงใบตอง มีใบไม้เล็กๆ วางอยู่ข้างชาม

---

[๒๘] หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล. **ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐**. ๑๒.

ดูสะอาด อย่างน้อยก็ดูเหมือนอาหารที่เธอเคยชิน ความหิวจนตาลายเรียกร้องให้หญิงสาวรีบประคองกระทงใบตองขึ้นมา ใช้มือหยิบข้าวใส่ปาก

"เพี๊ยะ !"

"โอ้ย" ตมิสาร้องเสียงหลงเมื่อถูกมัฑุริกาตีเพี๊ยะให้ที่มือข้างซ้าย ซึ่งกำลังจะหยิบปลาแห้งใส่ชาม

"มือข้างนี้เขาใช้หยิบข้าวใส่ปากกันที่ไหน นางวิปลาส" ตมิสาได้แต่งง ไม่เข้าใจที่นางร้องห้าม กระทั่งมัฑุริกามาคว้ามือขวาเธอไปวางบนชามข้าว เหมือนพยายามจะอธิบายว่าให้ใช้แต่มือขวาเท่านั้น

พอเห็นเธอใช้มือขวาหยิบข้าวใส่ปาก พวกนางก็พากันหัวเราะอย่างพอใจ คนที่นี่เขาถือมือซ้าย ห้ามใช้มือซ้ายหยิบของใส่ปากหรอกหรือ แปลกดีนะ เคยได้ยินคนแก่ๆ เขาพูดอยู่เหมือนกันว่ามือซ้ายเป็นมือหยิบของสกปรก ไม่ให้ใช้หยิบของมงคลหรืออาหาร แต่ไม่คิดว่าเขาจะถือเคร่งครัดกันขนาดนี้

มัฑุริกาถึงจะขัดใจกับท่าทางประดักประเดิดของหญิงสาวในชุดเตี่ยวประหลาดอยู่บ้าง แต่ท่าทางเงอะงะของหล่อนก็ทำให้มัฑุริกาเอ็นดูกับความไม่ประสีประสาของหญิงสาวแปลกหน้าคนนี้อยู่ไม่น้อย...

"นี่ เขาใช้ใบพฤกษาแบบนี้" มัฑุริกาส่ายหน้าเอ็นดูกับสีหน้างงงวย ใช้นิ้วเขี่ยใบไม้ที่วางมาในถาดเหมือนไม่รู้ว่าจะใช้ทำอะไร มัฑุริกาจึงใช้ใบไม้ตักแกงในชามมาจ่อปากเด็กสาวให้

น้ำแกงรสชาติพิกล มีส่วนผสมน้ำมะขามเปียกคล้ายแกงส้มปร่าๆ แต่ก็พอทานอาหารมื้อนั้นได้ประทังหิว

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๖๗ - ๖๘)

๒.๑.๒ กิจวัตรประจำวัน

พวกนางศฤงคารเตรียมขันน้ำ ผ้าซับหน้า ให้เธอล้างหน้าล้างตาในห้องนั้น แท่งไม้ข่อยทุบปลายแตกเป็นพู่ แตะปลายเกลือเล็กน้อยยื่นส่งมา นางศฤงคารยกทำท่าขัดฟันให้ดูรู้ว่าเป็นแปรงสีฟันธรรมชาติของคนที่นี่

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๓๑)

๒.๑.๓ การอาบน้ำ

"อาบน้ำ"

หญิงสาวยืนกะพริบตาปริบ ตื่นตะลึง เมื่อมัฑุริกาพาเธอเดินมาถึงปลายทาง สระน้ำทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่ด้านในรั้วกำแพงนั้น มันเป็นบ่อบารายใหญ่ มีต้นไม้ปลูกครึ้มสวยงาม ต้นไม้ ของตกแต่งทุกอย่างได้สัดส่วน ราวกับมีการออกแบบจัดวางไว้ตลอดขอบสระสี่ด้านอย่างวิจิตร ต้นไม้สูงใหญ่ โขดหิน ร่มเย็นสวยงามจนแลดูเหมือนตกอยู่กลางบ่ออโนดาตบนสรวงสวรรค์

สวยงามอย่างน่ามหัศจรรย์เกินกว่าจะเป็นบ่อน้ำที่น้ำมือมนุษย์ขุดขึ้น เสียงน้ำไหลและกลุ่มสตรีหลายนางยืนอาบน้ำอยู่ในบ่อบารายอย่างสนุกสนาน

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๗๐ - ๗๑)

๒.๑.๔ ที่อยู่อาศัยและการแต่งกาย

บ้านผู้คนในเมืองส่วนมากมุงด้วยหญ้าคา หากมีฐานะจะมีขนาดใหญ่ **ถ้าไม่ใช่ขุนนางก็ต้องมุงหลังคาด้วยใบหญ้า คนที่จะใช้กระเบื้องมุงหลังคาได้ก็เฉพาะขุนนางอำมาตย์ที่อยู่ใกล้แนวพระราชวังด้านในเท่านั้น**...

ผู้คนด้านนอกวังแต่งตัวไม่ประณีตเท่าเหล่านางศฤงคาร พวกนี้บางคนนุ่งผ้าสีพื้นสั้นเต่อแค่เข่า เจาะหูใส่ตุ้มลูกใหญ่เหมือนห่วงดูแปลกตา พวกผู้ชายนุ่งผ้าผืนสั้นทอจากพืชชนิดหนึ่งเรียกว่า 'ปอกระเจา' แต่จะมีเหมือนกันคือมีผ้ากิเปสีแดงผูกเอวบ่งบอกฐานะ หากชายผ้าจะสั้นเต่อเหนือเข่าหมายถึงผู้คนทั่วไป ถ้าเป็นระดับขุนนางจะมีชายผ้ายาวลงมาถึงน่อง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่มีใครผูกชายผ้ามาถึงข้อเท้าได้ เพราะนั่นหมายถึงเชื้อเจ้าเชื้อพระวงศ์ระดับสูง แต่เหล่าพราหมณ์นั้นจะแต่งตัวนุ่งห่มแปลกออกไป ดูได้จากสายสีขาวยัญโชปวีตที่พาดเฉลียงบ่า พราหมณ์จะนุ่งห่มผ้าสีพื้นแล้วมวยผมไว้ท้ายทอย ไม่ค่อยตกแต่งผมเป็นอย่างอื่นมากนัก

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๙๙ - ๒๐๐)

๒.๑.๕ สภาพบ้านเรือน

ที่นี่มันที่ไหนกัน หญิงสาวพยายามนึกทบทวนตัวเองอย่างหนัก เพดานสีขาว เหมือนผ้าแพรบางบุรอบตัวเธอคล้ายมุ้งสีน้ำตาลตุ่น เกี่ยวโยงคลุมลงมาจากเพดานลักษณะแปลกประหลาดที่ไม่เคยเห็นที่ไหนมาก่อน ท่ามกลางบรรยากาศอบอุ่นนุ่มนวลของห้องที่ปูพรมด้วยขนสัตว์นิ่มหนา พอเอามือจับดูจึงรู้ว่ามันวางซ้อนทับด้วยฟางเป็นที่นอนอ่อนนุ่มหมอนอัดฟางที่ห่อด้วยหนังสัตว์หนุนหัวได้สบายนัก

ที่นี่ต้องไม่ใช่บ้านของชาวบ้านในตำบลที่เธอเพิ่งผ่านเข้ามาเป็นแน่ เรือนนี้ทั้งหลังปลูกจากไม้เนื้อแข็งดูแน่นหนา วิธีปลูกสร้างแปลกตา ปูด้วยไม้แต่ไม่มีสลัก วางแผ่นไม้เหมือนเข้าเกลียวเดือยมากกว่าใช้ตะปู ข้างฝาก็ตีไม้ทางขวางตั้งลงมา ไม่เห็นเหมือนที่ไหนมาก่อน พื้นไม้ที่ใช้แต่ละแผ่นหน้ากว้างเกินกว่าสามฟุต ต้องล้มต้นไม้ขนาดใหญ่ดึกดำบรรพ์ร้อยๆ ปี ถึงจะหาไม้เนื้อแข็งหน้ากว้างมาปลูกสร้างแบบนี้ได้ เขาไปหามาจากไหนกัน เพราะต้นไม้ใหญ่ๆ ในเมืองไทยแทบจะหมดสิ้นไปแล้ว ทำให้บรรยากาศบ้านหลังนี้กลายเป็นบ้านแบบโบราณเก่าแก่ ดูสมจริงสมจัง

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๔๒ - ๔๔)

ฉากวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของชาวเมืองเศรษฐปุระที่ยกมาข้างต้น ทำให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในยุคขอมโบราณ กล่าวคือ ชาวขอมโบราณมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย อุปกรณ์หรือเครื่องใช้ไม้สอยนิยมทำมาจากสิ่งที่หาได้ตามธรรมชาติ โดยดัดแปลงมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างลงตัว ไม่ว่าจะเป็นกระทงใบตอง หรือแท่งไม้ข่อยที่เอาไว้แปรงฟัน ตลอดจนอาหารการกินของผู้คนในสมัยนั้นก็จะเป็นอาหารง่ายๆ ที่หาได้จากท้องถิ่น เช่น ข้าวกับปลาแห้ง มีการสร้างบ่อน้ำบารายไว้ให้ผู้คนได้อาบน้ำและใช้ประโยชน์ ส่วนลักษณะการแต่งกายและที่อยู่อาศัยก็จะแตกต่างกันไปตามลักษณะชนชั้นและสถานภาพทางสังคม เชื้อพระวงศ์ ชนชั้นสูง หรือชนชั้นผู้ปกครองมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าชนชั้นผู้ถูกปกครอง มีการแต่งกายที่บ่งบอกฐานะ ซึ่งในสมัยนั้นก็น่าจะเป็นเช่นลักษณะดังกล่าว

สำนักหอสมุดกลาง

๒.๒ วัฒนธรรมความเชื่อ

๒.๒.๑ ปรัชญาและความเชื่อเรื่องคติจักรวาลในศาสนาพราหมณ์

"พระศรีภัทเรชวาราเป็นผู้สร้างและผู้ทำลาย พระองค์ก่อกำเนิดมนุษย์ ให้อาหารแก่มนุษย์ ก่อกำเนิดกิเลสกามา เมื่อมนุษย์ถึงแก่กาลดับสิ้นก็กลายเป็นละอองธุลี จิตวิญญาณคืนสู่สภาพเดิมที่มา กลับคืนสู่ปรมาตมัน"

ตมิสามองภาพภูเขาสูงใหญ่เบื้องหน้าอย่างแทบไม่เชื่อสายตาที่เกิดกับความรู้สึกของตัวเองในเวลานี้ มนุษย์บูชาธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่มาแต่ไหนแต่ไร นำสถานที่ยิ่งใหญ่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ **คติความเชื่อของพวกเขาเปรียบภูเขาทั้งลูกเสมือนเทวะวิมานบนยอดพระสุเมรุ เป็นศูนย์กลางของจักรวาลใจกลางเมือง เพราะเป็นที่สถิตแห่งองค์พระมหาเทพ มีประติมากรรมรูปเคารพ 'โคนนทิ' หรือศิวลึงค์สลักเป็นตัวแทนประดิษฐานไว้ และใช้สถานที่นั้นประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ จากนั้นจะก่อสร้างบารายขนาดใหญ่ด้านล่างเนินเขา ด้วยความเชื่อถือแหล่งน้ำมหานทีสีทันดรที่โอบล้อมเขาพระสุเมรุตามคติจักรวาล**

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๙๗)

๒.๒.๒ พิธีปุรุษเมธหรือพิธีบูชายัญ

"หากผ่าพิธีปุรุษเมธบูชาองค์ศรีภัทเรชวาราแล้ว พระเจ้าปฤถิวีนจักได้รับพรศักดิ์สิทธิ์จากองค์พระมหาเทพ ปกป้องพระองค์ให้ปลอดภัย ประสบสวัสติ ชยะ เดชะ ทุกทิศที่มิใช่หรือเจ้าคะ ท่านพราหมณ์ การบูชาเยี่ยงนี้ยังมิช่วยปกปักรักษาพระองค์ให้ได้รับความสำราญอีกหรือ"

เมื่อฟังนางชวันจาเอ่ยย้ำถึงพิธีเมื่อคืน ที่อรุณาบุตรีเป็นเครื่องบูชาบัญถวายองค์พระ-ศรีภัทเรชวารา **พระเจ้าปฤถิวีนได้เชือดคอนางกลางแท่นบูชาศักดิ์สิทธิ์ในคืนจันทราเต็มดวง พราหมณ์โสมทัตถึงกับก้มหน้านิ่งหมดสิ้นหนทาง จำต้องปล่อยให้บุตรีเดินทางไปสู่ปรมาตมัน ตามเส้นทางพิธีปุรุษเมธ**

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๖๐ - ๖๑)

๒.๒.๓ พิธีเจวิ้นถวานหรือพิธีเบิกพรหมจรรย์

"เด็กผู้หญิงทุกคนต้องเคยผ่านพิธีกรรมนี้ทั้งนั้น เพราะร่างกายของสรีเมื่อเติบใหญ่จะต้องมีทางออกระดูเพื่อเป็นฐานของการก่อเกิดชีวิตมนุษย์ไปสู่ความเป็นมารดา **ถ้าหากไม่เบิกทางความเป็นสรีด้วยการทำพิธีบูชาอย่างถูกต้อง เด็กผู้หญิงคนนั้นจะไม่ได้รับพรจากองค์พระศรีภัทเรชวารา นางอาจจะไม่ได้เป็นมารดา หรือไม่สามารถคลอดลูกได้** เรื่องนี้จึงถือกันนักว่าเด็กสาวทุกคนพออายุครบเจ็ดขวบก่อนมีระดูก็ต้องมาให้พราหมณ์หรือนักบวชอย่างพวกข้าทำพิธีเบิกพรหมจรรย์ให้

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๐๒)

๒.๒.๔ พิธีศพ

มัทุริการ้องไห้เป็นลมไปหลายครั้งเมื่อทหารเก็บซากหลานสาวโชคร้ายได้เพียงเศษผ้าและเศษเนื้อไม่กี่ชิ้นมาทำพิธี กองเพลิงเผาเศษซากให้ทุกคนไว้อาลัย ความเงียบปกคลุมไปทั่ว ท่ามกลางเสียงสวดมนต์ของสองพราหมณ์

บทสวดมนต์ของพราหมณ์ทั้งสองจึงเล่าขานถึงความเป็นไปของวัฏจักรสัตว์โลกที่เกิดดับร่วมกันบนโลกใบนี้ ความศักดิ์สิทธิ์ของพระมหาเทพที่สรรค์สร้างสรรพสิ่งบนโลกเพื่อกอบเกื้อสนับสนุนด้วยกันและกัน

พระมหาเทพบนยอดศรีภัทเรชวาราเป็นผู้กำหนดโชคชะตาชีวิตมนุษย์และสรรพสัตว์บนพื้นโลก ไม่มีอันใดเกินกว่ากำหนดของพระมหาเทพ ชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ มีเกิดมีดับ มีทำลาย ย่อมมีกำเนิดใหม่ มีฆ่าฟันย่อมมีการต่อสู้ดิ้นรน เหล่านี้ล้วนเป็นวัฏจักรก่อนกลับคืนสู่ปรมาตมัน

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๙๘ - ๒๙๙)

๒.๒.๕ จารีตประเพณีและความเชื่อเรื่องนางนาค

"ด้วยประเพณีแต่เดิมมา **พระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์จักต้องสมพาสกับนางนาคบนปราสาทพิมานอากาศทุกๆ คืน** ก่อนเสด็จกลับมาประทับร่วมเรียงเคียงเขนยกับเหล่านางอัครมเหสีและท้าวสนม เพราะคำสาปรุนแรงนัก ว่า**วันใดพระเจ้าแผ่นดินมิได้เสพสมพาสกับนางนาค วันนั้นบ้านเมืองจะแห้งแล้ง จะเกิดอาเพศ แผ่นดินจะร้อนเป็นไฟ**"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๕๔๗)

ตัวอย่างฉากวัฒนธรรมความเชื่อที่ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงค่านิยม ความเชื่อของชาวเมืองเศรษฐปุระ ที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อความศรัทธาทางศาสนา ปรากฏออกมาในรูปแบบของพิธีกรรม และวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งศาสนาที่ผู้เขียนได้กำหนดให้ชาวเมืองเศรษฐปุระนับถือ คือ ศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไศวนิกาย ทั้งนี้เพราะได้พบหลักฐานรูปเคารพทางศาสนาของเจ้าชายจิตรเสน คือ ศิวลึงค์และโคนนทิ ซึ่งพระองค์ได้ประดิษฐานไว้เหนือเนินเขาหลายแห่ง และร่องรอยของพิธีบูชายัญตามคติความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไศวนิกายในสมัยนั้น[๒๙]

๓. ฉากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

นอกจากสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชาวเมืองเศรษฐปุระที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างจากสภาพสังคมปัจจุบัน ในนวนิยายเรื่องนี้ยังได้กล่าวถึงเหตุการณ์ครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ คือ อาณาจักรเจนละเข้ารุกรานอาณาจักรฟูนันในสมัยพระเจ้าภววรมัน และการขยายอิทธิพลของพระเจ้าจิตรเสน

๓.๑ เจ้าชายจิตรเสนทำสงครามกับฟูนันที่เมืองวยาธปุระ

เช้ารุ่งขึ้นนักรบสี่คน ธามัล วิมาล เวธา และราเมศ ล้วนเป็นนายทหารคู่พระกายกองทัพใหญ่ พากับควบม้าเหยาะย่างผ่านประตูเมืองวยาธปุระอย่างมั่นคง ศรีราชเศขรผู้สำเร็จราชการนั่งกระหยิ่มใจ จ้องดูนักรบทั้งสี่แห่งเศรษฐปุระควบม้าเรียงผ่านกำแพงเมืองเข้ามา ทุกคนสวมเครื่องแต่งกายเรียบง่าย มือสองข้างปราศจากอาวุธใดๆ

มีเพียงธามัลที่ลงจากหลังม้า สองแขนแบกเทินโล่เครื่องบรรณาการเหนือศีรษะ และเมื่อก้าวเข้ามาถึงบริเวณแท่นพลับพลา นักรบคู่พระทัยองค์จิตรเสนจึงประกาศเสียงก้องขึ้นว่า

"กษัตริย์เทวะแห่งเศรษฐปุระผู้ล่วงลับ มีของบรรณาการแด่กษัตริย์ใหญ่ยิ่งแห่งฟูนันพระเจ้ารุทร เพื่อความเป็นสมานฉันท์"

สายลมคาวเลือดกรรโชกผ่านพลับพลาคราหนึ่ง ศรีราชเศขรสังหรณ์ใจวูบถึงสิ่งผิดปกติ

มีนักรบมาเพียงสี่คนกับเครื่องบรรณาการเล็กน้อยกว่าที่คิด แต่คาดไม่ถึงเมื่อโล่ใหญ่ทูนเครื่องบรรณาการถูกวางไว้กลางลานหน้าพลับพลา ห่อผ้าสีขาวถูกเปิดออกปรากฏให้ทุกคนเห็นประจักษ์ ศีรษะนางสิโรชาสนมท้าวนางวางอยู่ นัยต์ตาสองข้างปิดสนิทชุ่มโชกโลหิต

---

[๒๙] หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล, **ศาสนาพราหมณ์ในอาณาจักรขอม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๗. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ศาตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล มิถุนายน ๒๕๔๗), ๑๗.

"อันใดกันนี่"

เหตุการณ์ทั้งหมดอยู่ในสายพระเนตรบุรุษร่างสูง ที่เพิ่งขึ้นมายืนอยู่กลางเชิงเทินสูงลิบของกำแพงศิลาแลงเมืองวยาธปุระ...

กองเพลิงจากด้านหลังพระราชวังหลวงถูกจุดขึ้นลุกโชน ด้านตะวันออกที่เป็นท่าเรือก็ถูกโจมตีวางเพลิงพร้อมกัน

ดูไปเพียงไม่กี่อึดใจ รอบกำแพงเมืองวยาธปุระก็เกิดโกลาหลราวบ้าคลั่ง ด้วยน้ำมือทหารม้าเร็วจากเศรษฐปุระเพียงแค่ปลายหยิบมือ

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๕๕ - ๑๕๖)

๓.๒ การขยายอิทธิพลของเจ้าชายจิตรเสน

"เมื่อเราตัดสินใจออกเดินทางจากเมืองเพื่อหาทะเลหาดินแดนใหม่ มันไม่ได้หมายถึงการเดินทางย้ายจากที่นี่ไปถิ่นอื่นได้ทันทีอย่างที่เจ้าคิดดอก แต่การเดินทางนี้เป็นการเดินทางไปขอผ่านทางเมืองต่างๆ เพื่อไปออกทะเล หากเมืองไหนยอมให้ผ่านโดยง่าย เสียค่าแพรพรรณเป็นค่าขนอนปากทางเราก็ยินดี แต่หากเขาไม่ยอมให้เราผ่านทางเมืองเขาแต่โดยดี ก็หมายความว่า เราจำเป็นต้องต่อสู้เพื่อพิชิตเมืองรอบข้างให้สิโรราบแก่เศรษฐปุระและกองทัพแห่งเรา"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๕๗)

การเดินทางด้วยช้างเป็นไปได้อย่างสะดวกดังที่องค์จอมทัพคาดการณ์ไว้ ประกอบกับเส้นทางถนนที่ตัดผ่านไปยังเมืองออกทะเลเสร็จสมบูรณ์ เพียงเวลาไม่นานนักพระองค์ก็สามารถนำพาผู้คนเคลื่อนเข้าสู่บริเวณเมืองท่าออกทะเลใหญ่ของทวราวดีที่เรียกว่าเมือง 'ศรีวัตสปุระ' เมืองใหญ่ที่มีการขุดคูน้ำก่อรอบกำแพงเมืองมิดชิดเป็นวงรีเช่นเดียวกับศรีเทพ

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๔๕๗)

ฉากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงในเนื้อเรื่อง ทำให้ผู้อ่านได้รู้ว่ามีเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้นในช่วงยุคสมัยนั้น ประการแรก คือ มีการขยายอิทธิพลของอาณาจักรเจนละที่เคยมีฐานะเป็นเมืองประเทศราช เข้ายึดครองอาณาจักรฟูนัน ในสมัยของกษัตริย์องค์สุดท้ายของฟูนันคือพระเจ้ารุทรวรมัน และกษัตริย์ของเจนละคือพระเจ้าภววรมัน (พ.ศ. ๑๑๐๐ - ๑๑๕๐) เป็นเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลให้อาณาจักรฟูนันล่มสลาย อาณาจักรเจนละกลายมาเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ มีอิทธิพลครอบคลุมพื้นที่กว้างขวาง และเรืองอำนาจแทนที่อาณาจักรฟูนัน และประการที่สอง คือ การขยายอิทธิพลของพระเจ้าจิตรเสนเข้ามาในประเทศไทย ดังปรากฏหลักฐานจารึกของพระองค์กระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ[๓๐]

---

[๓๐] ดูเพิ่มเติมในเนื้อหา หน้า ๕๑

๔. ฉากธรรมชาติ

ฉากธรรมชาติที่ปรากฏในเรื่องนี้ ได้แก่ ฉากภูเขา น้ำตก ป่า แม่น้ำ ทะเล เป็นต้น ตามการเดินทางและการมองเห็นของตัวละคร ฉากเหล่านี้ได้มีการบรรยายไว้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น

๔.๑ น้ำตก

คิดแล้วนึกเสียดายจริง มาถึงน้ำตกใสเย็นแต่กลับไม่ได้ลงไปว่ายให้ชื่นใจ บริเวณนี้น้ำใสสะอาด แถมยังไม่เชี่ยวกรากเหมือนบางช่วงของน้ำตกใหญ่

เธอลองชำเลืองหางตา เอี้ยวตัวค่อยๆ ก้มมองผ่านพุ่มใบไม้ เกาะโขดหินส่องดูสายน้ำเบื้องล่าง น้ำใสสะอาดน่าเล่นอย่างที่คิดไว้จริงๆ ปลาน้อยใหญ่อยู่เต็มธารน้ำใส เห็นผิวตะไคร่หินจับเป็นหย่อมหญ้าด้านล่างก้นแม่น้ำ

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๓๒)

๔.๒ ป่า

อากาศรอบด้านมีแต่สัตว์ป่าหากินตอนกลางคืน กรีดร้องรับช่วงเป็นทอดๆ ฟังดูโหยหวน บางทีก็มีเสียงกรอบแกรบจากความมืดเป็นระยะๆ เหมือนสัตว์ป่าคอยซุ่มแอบดูผู้คนที่บุกรุกถิ่นฐานพวกมันอยู่ในความมืดกลางป่าลึก

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๘๑)

๔.๓ แม่น้ำโขง

สองฟากฝั่งแม่น้ำของ หรือแม่น้ำโขง บริเวณนี้เป็นหาดทรายเนียนละเอียดกว้างเวิ้งว้าง นี่คงจะใช่บริเวณที่เรียกว่า "โขงเจียม"

ผืนแม่น้ำแบ่งชัดเป็นสองสี โขงสีปูน มูลสีคราม เด่นแท้แน่ชัดนัก สีของสายแม่น้ำอมเขียวประสานกับลำน้ำสีตะกอนอมเหลืองมาปะทะกันกลางลำน้ำ เกิดวังวนกระแสน้ำอันเชี่ยวกราก เหล่าฝีพายและนายท้ายต้องออกแรงคัดเรืออย่างแข็งขัน

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๗๑)

จากตัวอย่างฉากธรรมชาติสามตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนได้ใส่ใจในรายละเอียดของการสร้างฉากธรรมชาติให้มีความสมจริงตามสภาพที่เป็นอยู่ ทั้งฉากน้ำตก ป่า และแม่น้ำโขง ที่บรรยายจนผู้อ่านเห็นภาพ ทั้งยังได้ความรู้ในลักษณะทางกายภาพของธรรมชาติอย่างแม่น้ำโขงที่ยังปรากฏให้เห็นกันอยู่จนถึงปัจจุบัน และเคยท่องกันจนติดปากว่า "โขงสีปูน มูลสีคราม"

การสร้างความน่าเชื่อถือ

การสร้างความน่าเชื่อถือมีความจำเป็นกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เพราะจะทำให้สามารถโน้มน้าวใจของผู้อ่านให้คล้อยตามไปกับเนื้อหาของนวนิยาย รวมทั้งเชื่อว่าเรื่องราวในนวนิยายเป็นเรื่องจริง และหากผู้อ่านเห็นจริงตามเรื่องราวในนวนิยายมากเพียงใด รสทางอารมณ์ซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักของนวนิยายก็จะเกิดแก่ผู้อ่านมากเพียงนั้น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากความคาดหวังของผู้อ่านนวนิยายประเภทนี้ ที่ต้องการจะได้รับความรู้ทางประวัติศาสตร์จากนวนิยาย จนกลายเป็นแนวทางในการประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เพื่อตอบสนองความคาดหวังของผู้อ่านให้ได้รับความบันเทิงควบคู่ไปกับสาระความรู้ทางประวัติศาสตร์[๓๑]

นวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ซึ่งเป็นนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ มีการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับนวนิยายเรื่องนี้ ๓ ประการ คือ

๑. การบอกที่มาและเบื้องหลังของนวนิยาย

นวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ได้มีการบอกถึงที่มาของเรื่องไว้ในส่วนของคำนำสำนักพิมพ์ ซึ่งเขียนโดยรักชนก นามทอน บรรณาธิการสำนักพิมพ์ว่า เรื่องนี้ผู้เขียนได้รับแรงบันดาลใจมาจากเรื่องเล่าบนโต๊ะกินข้าวของบิดา และยังมีการเน้นย้ำอีกครั้งในหน้าคำอุทิศก่อนที่จะเข้าเนื้อหาว่า *"ขอมอบให้ โต๊ะกินข้าวของคุณพ่อคงเดช ประพัฒน์ทอง"* ซึ่งเป็นบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งในสาขาวิชาโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ส่วนเบื้องหลังการเขียนนวนิยายเรื่องนี้ปรากฏในตอนท้ายเรื่องในเล่มที่ ๒ กล่าวว่า นอกจากผู้เขียนจะเขียนนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นโดยได้รับแรงบันดาลใจจากเรื่องเล่าบนโต๊ะกินข้าวของบิดาแล้ว ผู้เขียนยังมีการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และนำข้อมูลทั้งจากจารึก ตำนานปรัมปรา รวมทั้งเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีมาใช้ประกอบในงานเขียนชิ้นนี้ ตลอดจนมีการกล่าวขอบคุณบุคลากรต่างๆ ที่มีส่วนช่วยให้งานเขียนชิ้นนี้เสร็จสมบูรณ์ เช่น อาจารย์ก่องแก้ว วีระประจักษ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านจารึกในประเทศไทย และคุณส่งศรี ประพัฒน์ทอง มีศักดิ์เป็นน้าและมารดาของผู้เขียนตามลำดับ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักดีในแวดวงโบราณคดีและประวัติศาสตร์

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ทั้งส่วนของคำนำสำนักพิมพ์ หน้าคำอุทิศ และเบื้องหลังของนวนิยายเรื่องนี้ มีส่วนสำคัญที่ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้อ่าน เพราะเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าผู้เขียนมิได้เขียนเรื่องนี้ขึ้นมาจากจินตนาการเพียงอย่างเดียว แต่ยังได้นำข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาใช้ด้วย อย่างไรก็ตามผู้เขียนยังได้เตือนผู้อ่านไว้ในย่อหน้าแรกของเบื้องหลังนวนิยายว่า *"นิยาย*

---

[๓๑] อภิรักษ์ ชัยบัญหา, "การนำเสนอแบบประวัติศาสตร์บันเทิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทย," **วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์** ๑๔, ๒๐ (มกราคม - เมษายน ๒๕๔๙): ๑๕.

ก็คือนิยาย อาณาจักรเจนละอยู่ที่ไหน ต้นกำเนิดของอาณาจักรนั้นเป็นอย่างไร ทุกอย่างดูเหมือนจะยังมืดมนในทางวิชาการ มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เล่าขานถึงดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้มากมาย แต่คำนิยามที่ชัดเจนยังท้าทายผู้สนใจใฝ่รู้แสวงหาคำตอบกันต่อไป" เป็นการชี้แจงให้ผู้อ่านได้ตระหนักว่า กำลังอ่านนวนิยายมิใช่ตำราทางประวัติศาสตร์ และเรื่องราวในนวนิยายเรื่องนี้เป็นเพียงข้อสันนิษฐานหนึ่งในทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนนำมานำเสนอเท่านั้น

๒. การเขียนอ้างอิงแบบเชิงอรรถในเอกสารทางวิชาการ

โดยปกติการเขียนบันเทิงคดีจะหลีกเลี่ยงการใช้รูปแบบและภาษาแบบการเขียนเอกสารทางวิชาการ แต่ปรากฏว่าผู้เขียนกลับนำวิธีการเขียนอ้างอิงแบบเชิงอรรถ ซึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการเขียนเอกสารทางวิชาการมาใช้ประกอบในการเขียนนวนิยายเรื่องนี้

การอ้างอิง หมายถึง การบันทึกที่มาของข้อความที่ยกมากล่าวอ้างหรืออ้างอิงโดยการสรุปความหรือถอดความ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) บอกแหล่งที่มาของข้อมูล เป็นการยืนยันหลักฐานให้มีความน่าเชื่อถือ ๒) ให้เกียรติแก่ผลงานของผู้ที่ได้ทำมาก่อน ๓) ขยายความคิดหรือข้อมูลที่ทำได้ไม่เต็มที่ในส่วนของเนื้อหา ๔) แจ้งให้ผู้อ่านอ่านเรื่องราวในรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องตอนนั้นจากหน้าอื่นของเล่มเดียวกัน[๓๒]

ในนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ผู้เขียนได้ใช้การเขียนอ้างอิงแบบเชิงอรรถตรงกับวัตถุประสงค์ ในข้อ ๑ ข้อ ๒ และข้อ ๓ คือ การเขียนเชิงอรรถเพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อมูลให้เกียรติแก่ผลงานที่ทำมาก่อน และการเขียนเชิงอรรถแบบอธิบายความ ตัวอย่าง ในเล่มที่ ๑ หน้าที่ ๒๖ มีการเขียนเชิงอรรถเพื่ออธิบายความหมายของคำว่า "มุกตราวุธ" หมายถึง อาวุธประเภทหนึ่งที่เวลาใช้ต้องขว้างให้พ้นตัว ในหน้าที่ ๕๗ มีการเขียนเชิงอรรถเพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อมูล และให้เกียรติแก่ผลงานที่ทำมาก่อน คือ Pelliot, Memoures sur les coutumes du Cambodge, BEFEO, II, 1902 อ้างใน จิตร ภูมิศักดิ์, ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมและชื่อชาติ ข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอม พิมพ์ครั้งแรก กรุงเทพฯ ๒๕๒๕, หน้า ๕๒ - ๕๓.

การใช้การเขียนอ้างอิงแบบเชิงอรรถในเอกสารทางวิชาการ ทำให้นวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์มีความน่าเชื่อถือในด้านข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนนำมาใช้ ทั้งนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้อ่านได้เกิดการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนได้อ้างถึง เช่นตัวอย่าง

---

[๓๒] บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร, **คู่มือการพิมพ์วิทยานิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๔๓** (ม.ป.ท., ๒๕๔๓), ๑๙.

การอ้างอิงที่ยกมา ว่าผู้เขียนได้นำข้อมูลมาจากหนังสือเรื่องความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมและชื่อชาติ ข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอม ของ จิตร ภูมิศักดิ์ ก็จะทำให้ผู้อ่านไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเรื่องราวที่กล่าวถึงในนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ได้จากหนังสือเล่มนี้

๓. การนำเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในเรื่องมาแสดงในส่วนนำเรื่อง

ในนวนิยายเรื่องนี้ได้มีการนำเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในเรื่องมาแสดงให้ผู้อ่านได้เห็นในส่วนนำเรื่องก่อนที่จะเข้าเนื้อหาในนวนิยาย คือ คำแปลของจารึกพระเจ้าจิตรเสน จารึกวัดสุปัฏนาราม จ.อุบลราชธานี ทั้งนี้เพื่อเป็นการยกตัวอย่างส่วนหนึ่งของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนได้นำมาใช้ เป็นการยืนยันว่าข้อมูลที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงในส่วนของเบื้องหลังงานเขียนชิ้นนี้มีตัวตนอยู่จริง และอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านสามารถแยกแยะได้ว่า ส่วนไหนคือข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และส่วนไหนคือจินตนาการของผู้เขียน

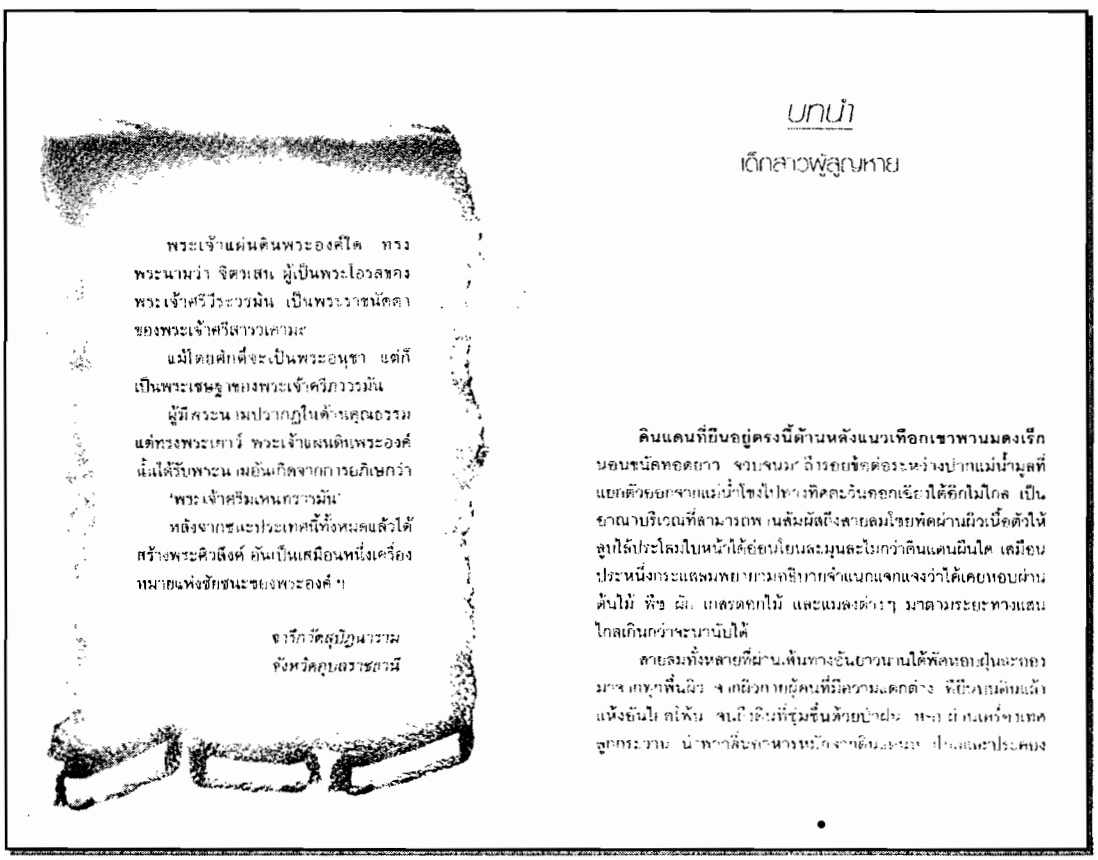

พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใด ทรงพระนามว่า จิตรเสน ผู้เป็นพระโอรสของพระเจ้าศรีวีระวรมัน เป็นพระราชนัดดาของพระเจ้าศรีสาวเสามะ

แม้โดยศักดิ์จะเป็นพระอนุชา แต่ก็เป็นพระเชษฐาของพระเจ้าศรีภววรมัน

ผู้มีพระนามปรากฏในด้านคุณธรรม แต่ทรงพระเยาว์ พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้ไม่ได้รับพระนามอันเกิดจากการยกย่องว่า 'พระเจ้าศรีมหาเทนทราทิตย์'

หลังจากชนะประเทศนี้ทั้งหมดแล้วได้สร้างพระศิวลึงค์ อันเป็นเสมือนหนึ่งเครื่องหมายแห่งชัยชนะของพระองค์ ฯ

จารึกวัดสุปัฏนาราม
จังหวัดอุบลราชธานี

บทนำ

เด็กสาวผู้สูญหาย

ดินแดนที่ยืนอยู่ตรงนี้ด้านหลังแนวเทือกเขาพานมดงเร็ก ยอนชนัดทอดยาว จากจนมาถึงรอยต่อระหว่างป่ากับแม่น้ำมูลที่แยกตัวออกจากแม่น้ำโขงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้อีกไม่ไกล เป็นอาณาบริเวณที่สามารถพูดได้ว่าสัมผัสถึงสายลมโชยพัดผ่านผิวเนื้อตัวให้รู้ได้ประโลมใบหน้าได้อ่อนโยนละมุนละไมกว่าดินแดนผืนใด เสมือนประหนึ่งกระแสลมพยายามจำแนกแจกแจงว่าได้เคยหอบผ่านต้นไม้ พืช ผัก ไพรตกไม้ และแมลงต่างๆ มาตามระยะทางแสนไกลเกินกว่าจะนับได้

สายลมทั้งหลายที่ผ่านเส้นทางอันยาวนานได้พัดพาอนุภาคของ[illegible]ฟื้นผิว จากผิวกายผู้คนที่มีความแตกต่าง ทั้งยังหมักหมมแห่งยันได้ จนถึงสิ่งที่ชุ่มชื้นด้วยน้ำฝน หรือแห้งเหี่ยวแตกลูกระวาน น้ำพาเลื่อนพรหางหนังจากดินและ[illegible]ประเทศของ

ภาพที่ ๘ คำแปลจารึกวัดสุปัฏนาราม จ.อุบลราชธานี ที่นำมาไว้ในส่วนนำเรื่อง

ที่มา: วรรธนวรรณ จันทรจนา [วรรณวรรธน์]. **จันทราอุษาคเนย์ เล่มที่ ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ณ บ้านวรรณกรรม, ๒๕๔๙). ๑.

การศึกษากลวิธีการประพันธ์ของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ พบว่านอกจากส่วนผสมของจินตนาการ ผู้เขียนยังได้มีการนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ทั้งจากเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรอง ได้แก่ จารึกของพระเจ้าจิตรเสน บันทึกว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของเจินละ หนังสือประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐ และข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอม มาใช้เป็นข้อมูลในการเรียบเรียงเรื่องราว การสร้างตัวละคร และการสร้างฉาก

ตัวละครในเรื่อง แบ่งออกเป็นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นจากบุคคลที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ และบุคคลที่ผู้เขียนสมมุติขึ้น เป็นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมจริง ให้ตัวละครมีความรัก โลภ โกรธ หลง เช่นเดียวกับพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ทั่วไป ตัวละครส่วนใหญ่ที่เป็นคนในยุคโบราณ ก็สร้างให้มีความสมจริงในแง่ของความเป็นคนในยุคโบราณด้วย ในเรื่องของฉากก็เช่นเดียวกัน ผู้เขียนได้สร้างฉากขึ้น โดยมีความเป็นจริงตามเอกสารประวัติศาสตร์ และสอดคล้องกับเรื่องราวและเหตุการณ์ในยุคสมัยนั้น เช่น ฉากสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชาวเมืองเศรษฐปุระ และฉากที่ตั้งของเมืองโบราณในประวัติศาสตร์ที่สร้างขึ้นตรงตามข้อสันนิษฐานของนักประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เนื้อหาในนวนิยายเรื่องนี้มีความสมจริง น่าเชื่อถือ จนผู้อ่านเห็นภาพ และเกิดอารมณ์ร่วมคล้อยตามไปกับตัวละคร และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่อง

ในส่วนของการตั้งชื่อเรื่องนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ สันนิษฐานที่มาของชื่อเรื่องได้สองนัย คือ มีที่มาจากชื่อตัวละครหลักของเรื่อง คือ ตมิสา และมีที่มาจากเนื้อเรื่องและฉากสำคัญของเรื่อง คือ อาณาจักรเจนละ ซึ่งทั้งสองเหตุผลล้วนสอดคล้องและสนับสนุนกับเนื้อหาและเรื่องราวที่เกิดในนวนิยายเรื่องนี้

นอกจากนี้ยังพบว่านวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์มีการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้อ่านในรูปแบบต่างๆ ทั้งการบอกที่มาและเบื้องหลังของนวนิยาย การเขียนอ้างอิงแบบเชิงอรรถในเอกสารทางวิชาการ และการนำเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในเรื่องมาแสดงในส่วนนำเรื่อง ได้สะท้อนให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของนวนิยายเรื่องนี้ว่า นอกจากจะเน้นในเรื่องของการสร้างความบันเทิงแล้ว ยังต้องการให้สาระความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์แก่ผู้อ่านด้วย

บทที่ ๔

คุณค่าของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์

นวนิยายต้องอ่านสนุก ข้อนี้เป็นคุณสมบัติอันขาดไม่ได้ของนวนิยาย ทั้งนี้เพราะนวนิยายเป็นบันเทิงคดีประเภทหนึ่ง ดังนั้นวัตถุประสงค์หลักจึงอยู่ที่การให้ความบันเทิง หรือการผ่อนคลายอารมณ์เป็นสำคัญ แต่ยังมีสิ่งอื่นที่จะได้รับจากการอ่านนวนิยายด้วย เช่น การให้ข้อคิดคติสอนใจ หรือสาระความรู้ต่างๆ ทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า "คุณค่าของนวนิยาย"

สำหรับนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ ดังที่กล่าวไปแล้วว่า นวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ที่เล่าถึงเรื่องราวของอาณาจักรโบราณ ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ มีการกล่าวถึงสภาพสังคม วัฒนธรรม และเหตุการณ์สำคัญๆ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในยุคสมัยนั้น ผู้เขียนอาศัยการสร้างเรื่องราวจากข้อมูลหลายๆ ด้าน ทั้งจากจารึก เอกสารทางประวัติศาสตร์ และการลงไปสัมผัสกับสถานที่จริงที่เป็นฉากในเรื่อง นอกจากนี้ข้อมูลบางส่วนยังได้จากบุคลากรในครอบครัวที่ทรงความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี รวมทั้งจินตนาการของผู้เขียนเอง มาผูกขึ้นเป็นนวนิยาย นำเสนอความรู้ทางประวัติศาสตร์ในรูปแบบของบันเทิงคดี

จึงกล่าวได้ว่าคุณค่าประการสำคัญที่ผู้อ่านจะได้รับจากนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์นอกเหนือจากการได้รับความสนุกสนานและความบันเทิง คือ **คุณค่าในด้านการให้สาระความรู้ทางประวัติศาสตร์** ทำให้ผู้อ่านได้รับรู้ประวัติศาสตร์ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ที่ไม่ค่อยจะได้รับการกล่าวถึง ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเพราะประวัติศาสตร์ในยุคสมัยนี้ค่อนข้างเลือนรางและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลงเหลืออยู่ก็พบไม่มากนัก ต้องอาศัยการตีความและข้อสันนิษฐานของนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีเป็นส่วนใหญ่

การให้สาระความรู้ทางประวัติศาสตร์ ผู้เขียนไม่ได้บอกออกมาโดยตรง แต่สอดแทรกอยู่ในบทสนทนาของตัวละคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

> "ในปัจจุบันเราอาจจะถือว่าประเทศไทยเรามีความเป็นประวัติศาสตร์นับแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๙ หรือสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี แต่ก็ปรากฏร่องรอยว่ามีอารยธรรมที่เคยเจริญรุ่งเรืองเก่ากว่านั้นมาก่อนหลายร้อยปี มีทั้งขอม เจนละ ฟูนัน แม้กระทั่งกลุ่มคนก่อนประวัติศาสตร์ ผืนแผ่นดินใต้เท้าของเราล้วนมีคำอธิบายบอกเล่าถึงผู้คนที่เคยมีชีวิตเคยอาศัย เคยกินอยู่ ตั้งรากปักฐานมาก่อนหน้าเราทั้งนั้น พวกเขามีอารยธรรม มีตัวหนังสือ

มีการเรียนรู้และถ่ายทอด สืบต่อลูกหลาน ก่อนเรามากนานกว่าพันปี มีชุมชน และศาสนาหลากหลาย ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ต่างเจริญเฟื่องฟูบนแผ่นดินผืนเดียวกัน" ...

"ว่าไปแล้วเราเองก็มีอารยธรรมเก่าแก่ไม่แพ้แถบอียิปต์เลยนะครับ"

"ก็จริงอารยธรรมสมัยก่อนของดินแดนแถบนี้มีความยิ่งใหญ่ไม่แพ้กันหรอก แต่เป็นกลุ่มเผ่าที่รักสงบ ฝากชีวิตไว้กับสายน้ำ จากแม่น้ำโขงหรือแม่น้ำมูล มีการเดินเรือ การบูชาสถานที่ศักดิ์สิทธิ์จากธรรมชาติมากกว่าก่อสร้างสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่ ใครจะไปคิดว่ารอบบริเวณที่เรากำลังนั่งคุยอยู่เวลานี้ภูมิประเทศเป็นป่าชุ่มชื้นก็จริง แต่บริเวณนี้ก็ไม่ได้เป็นป่าชื้นที่เงียบสงัด ในสมัยโบราณละแวกนี้มีกลุ่มผู้คนอาศัย มีสังคม มีชุมชน มีเรื่องราวของผู้คนมากมายติดต่อทำมาค้าขายระหว่างชุมชนตามลุ่มแม่น้ำต่อเนื่องกันมานานนับพันปีแล้ว"

"ลองวาดภาพย้อนเวลาถอยหลังไปไกลเกินกว่าชุมชนที่เรารู้จักคุ้นเคยในปัจจุบัน ผู้คนที่ยังอยู่ในแผ่นดินผืนนี้มีการทำนา ทำไร่ หาเลี้ยงครอบครัว ชุมชนต่างๆ ไม่ใช่ร้อยคน แต่เป็นหมื่น เป็นแสนคน ในแต่ละเมืองนั้นๆ การควบคุมปกครองผู้คนเหล่านั้นไม่ใช่เรื่องที่จะดูแลเป็นหมู่เหล่าธรรมดา แต่ต้องมีระบบ มีความเชื่อทางศาสนาเข้ามากำกับ ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ นั้น อาณาจักรที่รุ่งเรืองคืออาณาจักรฟูนัน อาณาจักรนี้มีความเจริญและยิ่งใหญ่มากในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ บริเวณอิทธิพลของอาณาจักรฟูนันมีตั้งแต่อ่าวตังเกี๋ยเข้ามาบรรจบถึงอารยธรรมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และนับถือลัทธิไศวนิกายของศาสนาพราหมณ์สลับกับพุทธศาสนา ในการปกครองสมัยนั้นมีกลุ่มเมืองย่อยๆ ที่อยู่กันกระจัดกระจาย มีหัวหน้าชุมชนดูแลควบคุมลดหลั่นกันไป โดยชนชั้นปกครองเป็นเชื้อสายของกษัตริย์ที่ปกครองอาณาจักรฟูนันขณะนั้น"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๑๗ - ๑๘)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ว่าผู้คนในสมัยนั้นได้มีการตั้งชุมชนเป็นหลักแหล่ง เป็นชุมชนเกษตรกรรม ซึ่งมีการกระจายตัวของกลุ่มเมืองตามบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำสำคัญๆ และมีผู้นำทำหน้าที่ดูแลปกครองชุมชน มีศาสนา ความเชื่อ และวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ชุมชนที่เข้มแข็งและยิ่งใหญ่มีการควบคุมเมืองในปกครองด้วยการส่งเชื้อสายไปครองเมืองนั้นๆ ดังที่กล่าวไปแล้วในเรื่องการเรียบเรียงข้อมูลว่า อาณาจักรเจนละเคยเป็นเมืองประเทศราชของอาณาจักรฟูนันมาก่อน กษัตริย์ที่ปกครองเจนละซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเศรษฐปุระก็สืบเชื้อสายมาจากกษัตริย์ของฟูนัน มีธรรมเนียมการส่งเครื่องบรรณาการให้เมืองเจ้าประเทศราช ส่วนการขยายอำนาจของชุมชนกระทำโดยการทำสงครามขยายอาณาเขต

> ตมิสาเดินดูร้านค้าอย่างตื่นตา เคยรู้มาบ้างว่า การแลกเปลี่ยนของคนที่นี่ หากเป็นสิ่งของเล็กน้อยก็จะใช้เมล็ดพันธุ์พืชในถุงผ้ามาแลกกัน แต่ถ้าเป็นของมีค่าขึ้นมา เช่น แก้วแหวนเงินทอง หรือแม้แต่ซื้อขายข้าทาสบริวาร ก็จะใช้แพรพรรณเป็นพับตีราคาสินค้า แต่ถ้าเป็นการซื้อขายขนาดใหญ่ เช่น สินค้าจากเรือสำเภา หรือสินค้าที่คนต่างชาตินำมาขาย ถึงจะใช้ทองคำแท่งเป็นเครื่องแลกเปลี่ยน
>
> (จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๐๓ - ๒๐๔)

มีระบบเศรษฐกิจ การซื้อขายแลกเปลี่ยน การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนทั้งภายในและภายนอก โดยต่างชาติชาติสำคัญที่เข้ามาติดต่อค้าขายกับดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสมัยนั้น คือ จีน ซึ่งสินค้าที่เป็นที่ต้องการของจีนในขณะนั้น คือ เกลือ ดังนั้นชุมชนที่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลจะได้เปรียบ มีความเจริญรุ่งเรืองมากกว่าชุมชนที่อยู่ทางตอนในและไม่มีทางออกทะเล ดังปรากฏในเรื่องที่เจ้าชายจิตรเสนต้องเดินทางจากเมืองเศรษฐปุระ ซึ่งเป็นดินแดนทางตอนใน เพื่อไปแสวงหาเมืองท่าออกทะเล ในสังคมมีการแบ่งชนชั้นวรรณะ และมีระบบทาสไพร่

นอกจากนี้ ฉากของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ที่สร้างขึ้นโดยเน้นความสมจริงอย่างสอดคล้องกับเนื้อหาในเรื่องและข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ยังทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของธรรมชาติ เช่น แม่น้ำโขง ที่กล่าวในเรื่องว่า "โขงสีปูน มูลสีคราม" และให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์อันเป็นที่ตั้งของเมืองและอาณาจักรโบราณในประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นเมืองเศรษฐปุระ ศูนย์กลางของอาณาจักรเจนละ เมืองวยาธปุระ ศูนย์กลางของอาณาจักรฟูนัน เมืองออกแก้ว และเมืองศรีเทพ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในเรื่องของการสร้างฉาก ว่าผู้เขียนได้สร้างฉากที่ตั้งของเมืองต่างๆ ให้สอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของนักประวัติศาสตร์

คุณค่าประการต่อมา คือ **คุณค่าในด้านการกระตุ้นให้เกิดการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์** จากการที่ผู้เขียนได้มีการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับนวนิยายเรื่องนี้ในลักษณะต่างๆ คือ การบอกที่มาและเบื้องหลังของนวนิยาย การเขียนอ้างอิงแบบเชิงอรรถในเอกสารทางวิชาการ และการนำเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในเรื่องมาแสดงในส่วนนำเรื่อง รวมถึงลักษณะของนวนิยายเรื่องนี้ที่เป็นนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ที่เน้นความสมจริง สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้อ่านเกิดสนใจเรื่องราวในประวัติศาสตร์ ใคร่รู้ว่าประวัติศาสตร์ที่แท้จริงเป็นเช่นไร บุคคลที่กล่าวถึงในเรื่องมีตัวตนในประวัติศาสตร์จริงหรือไม่ จนนำไปสู่การกระตุ้นผู้อ่านให้เกิดการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์หลังจากได้อ่านนวนิยายเรื่องนี้

หลังจากที่อ่านนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ ผู้ศึกษาได้สืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ทั้งจากหนังสือ บทความ และข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต ที่กล่าวถึงเรื่องราวของพระเจ้าจิตรเสนตัวละครเอกในเรื่องที่ผู้เขียนกล่าวอ้างว่าเป็นบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์ จารึกทั้ง ๗ หลัก

ของพระเจ้าจิตรเสน เรื่องราวของอาณาจักรเจนละกับฟูนัน ประวัติศาสตร์และจารึกเมืองศรีเทพ ได้แก่ตัวอย่างข้อมูลดังต่อไปนี้

๑. ธิดา สาระยา. **อาณาจักรเจนละ ประวัติศาสตร์อีสานโบราณ.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๖.

๒. ก่องแก้ว วีระประจักษ์. "อารยธรรมอีสาน สมัยพระเจ้ามเหนทรวรมัน" **ศิลปากร** ๓๒, ๓ สิงหาคม ๒๕๓๑): ๑๓ - ๒๕.

๓. ชะเอม แก้วคล้าย. "ศิลาจารึกพระเจ้ามเหนทรวรมัน" **ศิลปากร** ๓๑, ๕ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๓๐): ๗๙ - ๘๔.

๔. ชะเอม แก้วคล้าย. "ศิลาจารึกศรีเทพ" **ศิลปากร** ๒๗, ๓ (กรกฎาคม ๒๕๒๖): ๘๖ - ๙๑.

๕. สุริยวุฒิ สุชสวัสดิ์, หม่อมราชวงศ์. "เจนละชนะฟูนัน" **ศิลปวัฒนธรรม** ๑๕, ๔ (กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗): ๕๖ - ๕๗.

๖. ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เพื่อสืบค้นข้อมูลจารึกของพระเจ้าจิตรเสน (มเหนทรวรมัน) ทั้งหมดที่ผู้เขียนได้กล่าวอ้างถึง ประกอบด้วยจารึกดังต่อไปนี้

จารึกวัดศรีเมืองแอม	จ.ขอนแก่น
จารึกถ้ำภูหมาไน	จ.อุบลราชธานี
จารึกปากโดมน้อย	จ.อุบลราชธานี
จารึกปากน้ำมูล	จ.อุบลราชธานี
จารึกวัดสุปัฏนาราม	จ.อุบลราชธานี
จารึกถ้ำเป็ดทอง	จ.บุรีรัมย์
จารึกวัดชุมพล	จ.สุรินทร์

ตัวอย่างเนื้อเรื่องที่กล่าวว่า ตัวละครเจ้าชายจิตรเสนได้เดินทางไปถึงเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมืองท่าโบราณในกลุ่มวัฒนธรรมทวารวดี ซึ่งดูห่างไกลจากที่ตั้งของเมืองเศรษฐปุระเมืองของพระเจ้าจิตรเสน (จากข้อสันนิษฐานของนักประวัติศาสตร์) อีกทั้งสมัยก่อนการเดินทางก็มิได้สะดวกสบายเหมือนในสมัยนี้ ทำให้ผู้ศึกษาต้องการที่จะพิสูจน์ว่า พระเจ้าจิตรเสนได้เดินทางหรือแผ่อิทธิพลมายังพื้นที่บริเวณนี้จริงหรือ เมื่อได้ทำการค้นคว้าข้อมูลของเมืองศรีเทพ ก็ได้พบข้อความจากจารึกบ้านวังไผ่ อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ประกาศเกียรติคุณของกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ที่แม้ไม่ได้กล่าวถึงพระนามของพระเจ้าจิตรเสน แต่ก็มีเนื้อหาใกล้เคียงกับจารึกของพระเจ้าจิตรเสนที่พบบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ดังนี้

คำอ่าน - คำแปลจารึกบ้านวังไผ่

ภาพที่ ๑ จารึกบ้านวังไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

ที่มา: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, **จารึกบ้านวังไผ่** [Online]. accesse 5 September 2550. Available from http://www.sac.or.th/jaruk/

คำอ่าน

๑. .....ศกปตสံว (ตฺสเร) .....

๒. .....ศฺภฺราษฺฏโม .....

๓. ..... (ที) กฺษฺรวฺยทวยฺนฺ ปฺร .....

๔. .....ลรภฺยสฺตภูริ .....

๕. ..... นนฺที .....

๖. ..... วิทิโต ทิกฺษุ วิขฺยาต .....

๗. ..... กานำ ไวรฺวิภูตฺไยษ .....

๘. ..... ศิลาสฺสฺถาปเยตฺโสปิ รา (ชา) ....

๙. ..... ศฺรีจกฺรวรฺตฺตินปฺตา ศฺรี.....

๑๐. ..... ปฺฤถิวีนฺทฺรวรฺมฺมตนโย ยะ .....

๑๑. ..... ศฺรีภาวรฺมฺเมนฺทฺรสมสฺ ตสฺย .....

๑๒..... จ ราชฺโยทฺภาเว กาเล ๐๐๐๐๐๐๐๐

คำแปล

ในรัชสมัยแห่งศักราช..... อันเป็นวันขึ้น ๘ ค่ำ พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใด ผู้เป็นพระราช-นัดดาของพระเจ้าจักรพรรดิ ผู้เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าปฤถิวีนทรวรมัน ผู้เป็นใหญ่เสมอกับพระเจ้าศรีภาวรมัน พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้นั้น เป็นผู้มีคุณธรรมแผ่ในทุกทิศ ผู้มีปัญญาอันฝึกอบรมมาดีแล้ว ผู้มีความยินดี..... ผู้มีเกียรติยศแผ่ไปในทุกทิศ ผู้มีอำนาจอันเป็นที่เกรงกลัวของศัตรูเมืองใกล้เคียงทั้งหลาย ได้สร้างศิลาจารึกไว้ ในโอกาสที่ขึ้นครองราชย์ของพระองค์[๑]

หากเป็นไปตามข้อสันนิษฐาน จะแสดงให้เห็นการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเมืองทวารวดีกับอาณาจักรขอม สอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวว่า เมืองศรีเทพเป็นเหมือนรัฐกันชน หรือเมืองที่อยู่ระหว่างการแผ่อิทธิพลของวัฒนธรรมทวารวดีบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยากับวัฒนธรรมขอมในเขตที่ราบสูงโคราช[๒] ผู้เขียนจึงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรทั้งสองปรากฏเป็นข้อความตอนหนึ่งในเรื่องว่า

---

[๑] ชะเอม แก้วคล้าย. "ศิลาจารึกศรีเทพ." **ศิลปากร** ๒๗, ๓ (กรกฎาคม ๒๕๒๖): ๘๘.

[๒] อรนุช แสงจารึก. "อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ." **ศิลปากร** ๓๑, ๖ (มกราคม - กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑): ๖๓.

"เจ้าศรีดาราเอ๋ย ศรีเทพเราได้เป็นไมตรีกับเจ้าชายจิตรเสนนับว่าวาสนาแล้ว เลิกคิดเรื่องเอาชนะคะคานพระองค์เถิด เจ้าชายพระองค์นี้คุณธรรมสูงส่ง เปี่ยมด้วยเดชะบารมียิ่งใหญ่ ทรงเป็นเอกะมหาบุรุษล้ำเลิศนัก"

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๒: ๔๓๑)

จากตัวอย่างข้อมูลเกี่ยวกับเมืองศรีเทพที่ยกมา ต้องการแสดงให้เห็นถึงส่วนหนึ่งของเนื้อหาในนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ ที่กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความกระหายใคร่รู้ในเรื่องราวประวัติศาสตร์ จนนำไปสู่การค้นคว้าข้อมูลเหล่านั้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้อ่านต่อไป

แม้เรื่องราวที่กล่าวถึงในนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์จะถูกสร้างขึ้นโดยมีพื้นฐานจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตามนวนิยายก็ยังคงเป็นเรื่องที่ผู้เขียนสมมุติขึ้น ฉะนั้นต้องไม่ลืมว่า นวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ที่ถูกสร้างขึ้นจากจินตนาการของผู้เขียนด้วยส่วนหนึ่ง ดังนั้นคุณค่าประการสุดท้ายของนวนิยายเรื่องนี้ คือ **คุณค่าในด้านการสร้างสรรค์ทางจินตนาการ**

เนื้อหาของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ กล่าวถึงดินแดนในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ซึ่งมีความแตกต่างและห่างไกลกับภาพของสังคมในปัจจุบัน ดังนั้นการอ่านนวนิยายเรื่องนี้จึงเป็นการร่วมเดินทางไปสู่ดินแดนแห่งความคิดและจินตนาการ เป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดการสร้างสรรค์ทางจินตนาการ ซึ่งจินตนาการของมนุษย์สามารถสร้างขึ้นได้อย่างกว้างไกลไร้ขอบเขตจำกัด โดยผู้เขียนมีการบรรยาย และนำเสนอไว้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านสามารถสร้างมโนภาพให้เกิดขึ้นในความคิดของตนได้ ดังนี้

พ้นออกไปนอกประตูกำแพงสูงใหญ่เหมือนเป็นถนนอิฐปูเรียงเป็นระเบียบ มีระเบียงทอดตัวยาวข้างถนน คล้ายตัวนาคนอนอยู่บนเสา ลูกระเบียงเรียงเป็นระเบียบสองฝั่งทอดลาดไปไกลสู่ปราสาทหลังใหญ่ที่อยู่ด้านนอกไกลๆ สองหลัง ประดับตกแต่งด้วยทองคำอร่ามตา มีทับทิมอัญมณีมีค่าประดับอยู่แวววาวทั้งสองหลัง สวยงามราวกับภาพเนรมิตที่นี่มิใช่ซากปราสาทหิน แต่เป็นปราสาทที่ตกแต่งด้วยทองคำและอัญมณีดูสดใสอร่าม

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๗๐)

ราชพิธีใหญ่ที่จัดบนพิมานหลวง มีเหล่าเชื้อพระวงศ์และขุนนางพรั่งพร้อมกันถ้วนหน้า จัดวางที่นั่งราชสีหาสน์กลางท้องพระโรง พระที่นั่งสร้างด้วยไม้ปูด้วยขนกวางหลายชั้น และปูทับด้านบนสุดด้วยหนังราชสีห์ ที่วางพระกรสองข้างสลักเป็นหัวราชสีห์ มีบันได ๓ ขั้น ด้านหน้า พระที่นั่งราชสีหาสน์จะก่อกองกูณฑ์ใหญ่

เหล่าพราหมณ์พฤฒาจารย์ชั้นผู้ใหญ่จะนั่งบริกรรมอยู่รายรอบมาตลอดเจ็ดวันเจ็ดคืน พราหมณ์วราหมิและปาณินิสองหนุ่มประจำอยู่ด้านนอก เป็นพราหมณ์ดูแลพิธีในส่วนของมุรธาสรง บริเวณนั้นปลูกสร้างพระที่นั่งชั่วคราว เพื่อทำพิธีสรงน้ำอภิเษกบนพระที่นั่งไม้มะเดื่อ พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่จะเสด็จเข้าไปประทับนั่งที่พระที่นั่งราชสีหาสน์ เหล่าขุนนาง พราหมณ์ชั้นรองจะนั่งลดหลั่นกันอยู่รายรอบพิมาน ถัดไปจึงเป็นบรรดาขุนนางชั้นผู้ใหญ่ และมาถึงชาวเมืองรายล้อมด้านนอกกำแพงพิมานเพื่อชื่นชมพระบารมี

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๕๑)

ช้าไป! เสียงน้ำแตกซ่า เงาทะมึนของเพชฌฆาตสีดำเชื่องยาวกว่าตัวเธอหลายเท่า กระโจนสวบสาบขึ้นมาจากผืนน้ำ เกล็ดสีดำสนิท ตามลำตัวเป็นตะปุ่มตะป่ำน่าขยะแขยง

จระเข้ตัวมหึมาสองตัวตะกายขึ้นมาจากน้ำพุ่งมาทางเธอ พยายามลากตัวตมิสาและสองสาวไปเป็นเหยื่อของมัน

จระเข้ตัวหนึ่งคาบกลางสะโพกนางรัชนีได้ ลากลงดำไปในน้ำอย่างรวดเร็ว นางศฤงคารเคราะห์ร้ายได้แต่ส่งเสียงร้องดิ้นรนขัดขืนสุดแรงกลางกระแสคลื่น อสูรหิวโซกระชากกัดกินเหยื่อเคราะห์ร้ายกลางน้ำอย่างไม่ปรานี

(จันทราอุษาคเนย์ เล่ม ๑: ๒๙๓)

จากข้อความสามตัวอย่างข้างต้น กล่าวถึงปราสาท พิธีราชสุยา และจระเข้ ตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงฉากที่ผู้เขียนได้สร้างสรรค์ขึ้นจากจินตนาการ มีการบรรยายจนทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ สามารถจินตนาการและเกิดอารมณ์ร่วมคล้อยตามไปกับตัวละครและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง เห็นได้ชัดในตัวอย่างสุดท้ายที่กล่าวถึงจระเข้ ผู้เขียนบรรยายฉากนี้อย่างละเอียดชัดเจนจนเกิดจินตภาพ เมื่ออ่านแล้วรู้สึกหวาดเสียวไปพร้อมๆ กับตัวละคร

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาองค์ประกอบ และกลวิธีการประพันธ์ของนวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ ผนวกกับลักษณะพิเศษของเนื้อหาในนวนิยายเรื่องนี้ ที่เป็นนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนได้เรียบเรียงข้อมูลและสร้างเรื่องราวจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และจินตนาการ กล่าวถึงเรื่องราวของอาณาจักรโบราณ ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ สภาพสังคมวัฒนธรรม และเหตุการณ์สำคัญๆ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในยุคสมัยนั้น ซึ่งแตกต่างจากสภาพสังคมปัจจุบัน ได้สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของนวนิยายเรื่องนี้ว่า นอกจากผู้อ่านจะได้รับความสนุกสนานและความบันเทิงจากการอ่านนวนิยายเรื่องนี้แล้ว ยังได้รับคุณค่าในด้านสาระความรู้ทางประวัติศาสตร์ คุณค่าในด้านการกระตุ้นให้เกิดการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และคุณค่าในด้านการสร้างสรรค์ทางจินตนาการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านต่อไป

บทที่ ๕

บทสรุป

จันทราอุษาคเนย์เป็นนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนได้รับแรงบันดาลใจมาจากเรื่องเล่าบนโต๊ะกินข้าวของบิดา (คงเดช ประพัฒน์ทอง) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ ขณะนั้นผู้เขียนได้ชื่มชับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในช่วงหนึ่งที่กล่าวถึงพระเจ้าจิตรเสนแห่งอาณาจักรเจนละที่เดินทางเข้ามายังดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเพื่อแสวงหาเมืองท่าออกสู่ทะเล โดยปรากฏหลักฐานเป็นจารึกหลักต่างๆ ในประเทศไทย จนนำไปสู่การค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์เพิ่มเติมเป็นเวลากว่า ๒๐ ปี และถ่ายทอดเรื่องราวออกมาในรูปแบบของนวนิยายที่ผูกเรื่องให้ตมิสานักศึกษาสาวคณะโบราณคดีคนหนึ่งต้องหลุดเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในอาณาจักรขอมโบราณ สมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ และได้พบกับเจ้าชายจิตรเสน ท่ามกลางการตามหาเธอจากบิดา ซึ่งอยู่ในภพชาติปัจจุบัน

จากลักษณะของเรื่องที่เป็นนวนิยายย้อนยุค ผู้เขียนจึงวางโครงเรื่องให้แบ่งออกเป็นสองช่วงเวลา คือ อดีตและปัจจุบัน วางโครงเรื่องให้ดำเนินเรื่องควบคู่กันไปแบบคู่ขนาน โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการนำเสนอภาพและเรื่องราวประวัติศาสตร์ของอาณาจักรขอมโบราณในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เน้นที่เรื่องราวของอาณาจักรเจนละ อาณาจักรขอมโบราณที่เคยเจริญรุ่งเรืองในอดีต ผ่านบทบาท การมองเห็น และบทสนทนาของตัวละคร

นอกจากส่วนผสมของจินตนาการ ผู้เขียนยังได้มีการนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากการค้นคว้า ทั้งเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง มาใช้เป็นฐานเบื้องต้นในการเรียบเรียงเรื่องราว การสร้างตัวละคร และการสร้างฉาก ตัวละครมีทั้งตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นจากบุคคลที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ และบุคคลที่ผู้เขียนสมมุติขึ้น ฉากก็ถูกสร้างขึ้นโดยให้มีความสอดคล้องกับยุคสมัยและเหตุการณ์ที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ ส่วนผสมของจินตนาการกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ส่งผลให้จันทราอุษาคเนย์กลายเป็นนวนิยายที่ทำให้ผู้อ่านได้ทั้งความสนุกสนานเพลิดเพลินและสาระความรู้ควบคู่กันไป

ผลจากการศึกษานวนิยายเรื่องนี้ ทำให้ผู้ศึกษาพบว่ากลวิธีการประพันธ์นวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์ ของวรรณวรรธน์ เป็นอีกมุมมองหนึ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์ที่มาพร้อมกับความสนุกสนาน ในขณะเดียวกันก็นำไปสู่การสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง เป็นการเขียนนวนิยายด้วยมุมมองและวิธีการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ทำให้ผู้อ่านได้ศึกษาประวัติศาสตร์จากนวนิยาย

บรรณานุกรม

หนังสือและวารสาร

ก่องแก้ว วีระประจักษ์. "อารยธรรมอีสาน สมัยพระเจ้ามเหนทรวรมัน" **ศิลปากร** ๓๒, ๓ สิงหาคม ๒๕๓๑): ๑๓ - ๒๕.

กุหลาบ มัลลิกะมาส. **วรรณคดีวิจารณ์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๒

คงเดช ประพัฒน์ทอง. **ขุนคลังวิทยา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทหารอากาศ, ๒๕๒๙.

จิตร ภูมิศักดิ์. **ข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไม้งาม, ๒๕๒๕.

โจวต้ากวาน. **บันทึกว่าด้วยชนบธรรมเนียมประเพณีของเจินละ**. แปลโดย เฉลิม ยงบุญเกิด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๑๐.

ชะเอม แก้วคล้าย. "ศิลาจารึกพระเจ้ามเหนทรวรมัน" **ศิลปากร** ๓๑, ๕ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๓๐): ๗๙ - ๘๔.

_____. "ศิลาจารึกศรีเทพ" **ศิลปากร** ๒๗, ๓ (กรกฎาคม ๒๕๒๖): ๘๖ - ๙๑.

ตุ้ย ชุมสาย, หม่อมหลวง. **วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.

เถกิง พันธุ์เถกิงอมร. **นวนิยายและเรื่องสั้น: การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์**. สงขลา: สถาบันราชภัฏสงขลา, ๒๕๔๑.

ทรงวิทย์ ดลประสิทธิ์. "ย่าปราสาทวัดภู - จำปาศักดิ์ ต้นกำเนิดอาณาจักรเจนละ" **ศิลปวัฒนธรรม** ๑๙, ๑๐ (สิงหาคม ๒๕๔๑): ๗๐ - ๗๔.

ธัญญา สังขพันธานนท์. **วรรณกรรมวิจารณ์**. ปทุมธานี: นาคร, ๒๕๓๙.

ธิดา สาระยา. **อาณาจักรเจนละ ประวัติศาสตร์อีสานโบราณ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๖.

นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัฒิยะ. **หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: บรรณกิจเทรดดิ้ง, ๒๕๒๕.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. **คู่มือการพิมพ์วิทยานิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๔๓**. ม.ป.ท., ๒๕๔๓.

ไมเคิล ไรท์. **ฝรั่งอุษาคเนย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ - ไทย**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๕.

ราเชนทรวรมัน [นามแฝง]. **ย้อนรอยเทวราชา ผ่านกษัตราแห่งนครธม**. กรุงเทพฯ: ปราชญ์สยาม, ๒๕๔๘.

วนิดา บำรุงไทย. **ศาสตร์และศิลป์แห่งนวนิยาย**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๔.

วรรธนวรรณ จันทรจนา [วรรณวรรธน์]. **จันทราอุษาคเนย์ เล่มที่ ๑ - ๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ณ บ้านวรรณกรรม, ๒๕๔๙.

วิภา กงกะนันท์. **วรรณคดีศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓.

สายทิพย์ นุกูลกิจ. **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๔๓.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, หม่อมเจ้า. **ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐**. กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ๒๕๓๕.

_____. **ศาสนาพราหมณ์ในอาณาจักรขอม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๗.

สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, หม่อมราชวงศ์. "เจนละชนะฟูนัน" **ศิลปวัฒนธรรม** ๑๕, ๔ (กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗): ๕๖ - ๕๗.

อภิรักษ์ ชัยปัญหา. "การนำเสนอแบบประวัติศาสตร์บันเทิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทย" **วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์** ๑๔, ๒๐ (มกราคม - เมษายน ๒๕๔๙): ๑ - ๑๗.

อรนุช แสงจารึก. "อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ" **ศิลปากร** ๓๑, ๖ (มกราคม - กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑): ๖๓ - ๖๔.

อิราวดี ไตลังคะ. **ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. **จารึกถ้ำเป็ดทอง** [Online]. accessed 22 January 2550. Available from http://www.sac.or.th/jaruk/.

_____. **จารึกถ้ำภูหมาไน** [Online]. accessed 22 January 2550. Available from http://www.sac.or.th/jaruk/.

_____. **จารึกบ้านวังไผ่** [Online]. accessed 5 September 2550. Available from http://www.sac.or.th/jaruk/.

_____. **จารึกปากโดมน้อย** [Online]. accessed 22 January 2550. Available from http://www.sac.or.th/jaruk/.

_____. **จารึกปากน้ำมูล** [Online]. accessed 22 January 2550. Available from http://www.sac.or.th/jaruk/.

_____. **จารึกวัดชุมพล** [Online]. accessed 22 January 2550. Available from http://www.sac.or.th/jaruk/.

_____. **จารึกวัดศรีเมืองแอม** [Online]. accessed 22 January 2550. Available from http://www.sac.or.th/jaruk/.

_____. **จารึกวัดสุปัฏนาราม** [Online]. accessed 22 January 2550. Available from http://www.sac.or.th/jaruk/.

เบื้องหลังจันทราอุษาคเนย์ [Online]. accessed 15 January 2550. Available from http://www.watcafe.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=334378&Ntype.

วรรณวรรธน์ในผู้จัดการ [Online]. accessed 25 February 2550. Available from http://www.watcafe.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=385008&Ntype=5.

การสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ วรรธนวรรณ จันทรจนา. ผู้เขียน. ๗ เมษายน ๒๕๕๐.

สัมภาษณ์ วรรธนวรรณ จันทรจนา. ผู้เขียน. ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๐.

สัมภาษณ์ บุญเตือน ศรีวรพจน์. นักอักษรศาสตร์ ๘ว. หัวหน้ากลุ่มภาษาและวรรณกรรม สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๐.